

Rozhovor

Nikola Rusová:
Žít v souladu
s udržitelností **4**

Reportáž

Nový kampus
v Plzni plný
vychytávek **10**

Téma

Petra Koudelková:
Jak nenaletět
greenwashingu **24**

Zkušenosti

Bedřich Moldan
o vzniku a začátcích
COŽP **52**

Inspirace

Cenné zkušenosti
z University
of Manchester **60**

Eliška Hudcová

Když **úroda** není to hlavní

→ 48

SPECIÁL
udržitelný
rozvoj

CÍLE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

FOTO Vladimír Šigut

Vážené a milé čtenářky, vážení a milí čtenáři,

nejméně v posledních dvou letech se Univerzita Karlova stala proaktivní institucí v oblasti udržitelného rozvoje. Naše strategie udržitelnosti, která klade důraz na environmentální, sociální a ekonomickou odpovědnost, je důkazem našeho odhodlání k vytváření lepšího světa.

Jedním z klíčových prvků našeho přístupu je mezinárodní spolupráce. Výměna názorů, zkušeností a znalostí s univerzitami z celého světa nám umožňuje čerpat z nejnovějších poznatků a inovací v oblasti udržitelnosti. Tato spolupráce vede k rozvoji nových iniciativ, jež mají pozitivní dopad jak na naši univerzitu, tak i na celou společnost.

Důležitou roli hrají koordinátoři a koordinátorky udržitelnosti na jednotlivých fakultách UK. Podařilo se nám vytvořit společný tým lidí, kteří nejen že monitorují postupný pokrok, ale také podporují aktivity fakult v oblasti udržitelného rozvoje.

Neméně důležitá je aktivní účast našich studentů. Věříme, že zapojení studentek a studentů do naplňování našeho strategického plánu udrži-

telného rozvoje je klíčem k budování silné a odpovědné akademické komunity. Naše studentky a studenti nejenže přispívají svými nápady a svou energií, ale rovněž se učí dovednostem a hodnotám, které jsou a budou důležité pro jejich budoucí kariéru i pro společnost jako celek.

Vážím si práce všech kolegů a kolegyní, pro něž je udržitelný rozvoj důležitý. Univerzita Karlova se zavázala k udržitelnosti ve všech jejích aspektech a pevně věřím, že naše snahy přinesou pozitivní změny pro nás i budoucí generace. Je mi ctí být součástí tak důležitých cest.

Přeji vám inspirativní čtení a pevné zdraví!

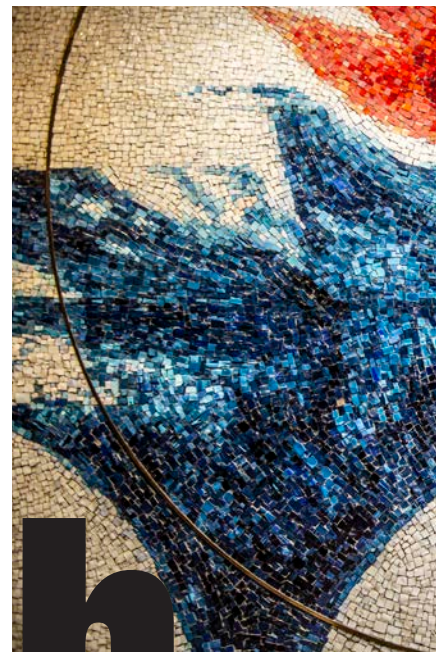
Lenka Henebergová

členka kolegia rektorky UK
pro sociální záležitosti a udržitelný rozvoj

Aktuální články i archiv
tištěných vydání najdete
na ukforum.cz

20

Obsah

Forum 1/2024, sešit č. 65
Časopis Univerzity Karlovy

Vydává

Univerzita Karlova

Redakce

Ovocný trh 5, 116 36 Praha 1,
Odbor vnějších vztahů

Redakci řídí

Tereza Kůstková

Odpovědný redaktor

Jiří Novák

Telefon

224 491 248

E-mail

forum@cuni.cz

Grafická úprava

Filip Blažek, Eliška Kudrnovská,
Designiq

Foto na titulní straně

Hynek Glos

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.
Redakce si vyhrazuje právo na úpravu
autorských příspěvků a jejich krácení.
Forum je rozšiřováno zdarma na
akademické půdě. Vychází čtvrtletně.
Za obsah článku plně zodpovídá jeho autor.
Stanoviska obsažená v textu nemusejí
vyjadřovat názor redakce.

Vaše ohlasy, připomínky a tipy na další
náměty uvítáme na forum@cuni.cz.

Toto číslo vyšlo v březnu 2024.

Registrace MK ČR 72 79

Tištěná verze: ISSN 1211-1724

Rozhovor

NIKOLA RUSOVÁ – Udržitelný rozvoj
jedním slovem? Ohleduplnost / 4

Anketa

Jak si představujete udržitelnou UK
v budoucnu? / 8

Reportáž

KAMPUS LFP – Tisíc a jedna noc
k zázraku / 10

Technologie

CAFM – úspornější údržba a provoz / 14

Téma

IVAN RYNDA – Bohaté země
se musí uskrovnit / 16

JAN FROUZ – Kurz udržitelnosti
pro všechny / 20

FILIP LIŠKA – Díky Udržitelné
Karlovice jsem optimističtější / 22

36

PETRA KOUDEŘKOVÁ – Jak
nenaletět greenwashingu / **24**

TOMÁŠ NIKOLAI – Nenechat se
sevrít úzkostí / **26**

JANA KOČÍ – Well-being je umění
žít autenticky / **30**

ROZÁRIE HAŠKOVCOVÁ – Skutečně
to potřebuji? / **34**

DANA KAPITULČINOVÁ – Chtějme
vědět, co jíme! / **36**

Praxe

Smart Food je jen začátek... / **38**

Menzy UK patří v udržitelnosti
k lídrům / **40**

ZUZANA LEVÁ – Největší strašáci?
My lidé / **42**

ONDŘEJ KOC, ANTONÍN VÁVRA –
Zahrada, která si vystačí / **46**

ELIŠKA HUDCOVÁ – Když úroda
není to hlavní / **48**

52

VÍTĚZSLAV TITL – U veřejných zakázek
záleží na financování / **50**

Zkušenosti

BEDŘICH MOLDAN – Ministerstvo
tvořili jen čtyři lidé / **52**

Alumni

VLADIMÍR PISKALA – Návyky musí
změnit celá společnost / **56**

Inspirace

University of Manchester / **60**

Závěr

Vyrobeno udržitelně / **64**

56

Udržitelný rozvoj jedním slovem? Ohleduplnost

Žít v souladu s principy udržitelnosti je pro Nikolu Rusovou důležité v pracovním i soukromém životě. Jak ona sama udržitelný rozvoj vnímá a co všechno se chystá na Univerzitě Karlově, přibližuje manažerka udržitelného rozvoje UK v následujícím rozhovoru.

TEXT Jiří Novák FOTO Vladimír Šigut

Zkusme začít trochu neformálně. Jaká byla vaše osobní cesta k udržitelnému rozvoji?

Moje cesta k udržitelnosti začala asi už v době, kdy jsem se narodila (smích). Mě rodiče vždy vychovávali k tomu, abych byla ohleduplná a tolerantní k jiným lidem, také mě naučili výborné finanční gramotnosti, podporovali mě v lásce k přírodě a zvířatům, to vše jde ruku v ruce s udržitelným rozvojem. Obzvlášť mamince záleželo na mém vzdělání. A filozofie, teologie i aplikovaná ekologie mi daly hodně dobré základy k utváření mé osobnosti. Nebýt těchto zkušeností, tak bych tu teď pravděpodobně s vámi neseděla.

Nicméně tu jsme. Jaká byla vaše hlavní motivace při nástupu do týmu udržitelného rozvoje Univerzity Karlovy?

Hlavní parametr pro mě byl udržitelný rozvoj, protože jsem se tomuto oboru věnovala už předtím

a zajímá mě. A dalším aspektem byla touha vrátit se na univerzitní půdu, protože roky na vysoké škole patřily k těm nejkrásnějším v mém životě. Líbí se mi pracovat se vzdělanými lidmi, kteří vám mohou rozšířit další obzory, to je pro mě hodně důležité.

Řada lidí vnímá udržitelnost jako nějaké nařízení, které je omezuje. Jak lze toto myšlení změnit?

Já už nad udržitelným rozvojem nepřemýšlím jako nad tématem, pro mě osobně je to životní styl, způsob myšlení. Stejně jako když si sednu v restauraci, tak již nepřemítám nad tím, že jsem vegetariánka. Takže mám možná trochu problém pochopit, co negativního prvotně napadá ostatní. Ovšem mnozí stále ještě ani netuší, co si pod pojmem udržitelný rozvoj vlastně představí.

Jak byste udržitelný rozvoj definovala vy?

Já bych řekla, že udržitelný rozvoj je vývoj společnosti, který se snaží o harmonizaci všech tří aspektů – ekonomického, sociálního a environmentálního. A to takovým způsobem, aby nebyly nabourány životní standardy budoucích generací. Není to jen o přírodních zdrojích, všechno souvisí se vším. Když máte nouzi o přírodní zdroje, promítne se to do zdrojů ekonomických, a ty pak mají sociální dopad. Už jsme to slovo zmínili, a myslím, že pro jednoslovnou definici udržitelného rozvoje se dobře hodí: ohleduplnost.

Rozčiluje vás, když udržitelnost řada lidí vnímá „jen“ jako třídění odpadu?

Já jsem ráda i za to, protože jak jsem řekla, ty věci spolu souvisí natolik, že i když člověk udělá vědomě „jen“ to, co se dotýká prvotně environmentalismu, tak to může ovlivnit i ostatní sféry.

Jak získáváte kolegy a kolegyně pro téma udržitelného rozvoje?

Podle mě je důležité pochopit, co je náplní práce toho konkrétního člověka a jak se do ní prolíná nějaký ze zmíněných aspektů udržitelného rozvoje. Než bych někoho přesvědčovala násilím nebo něco nař-

zovala, tak si raději najdu člověka, který je tomu nějakým způsobem nakloněn. S ním rozjeďu spolupráci a doufám, že bude tak pozitivním příkladem, že si na základě toho třeba získám další, širší okruh lidí.

Musím říct, že za rok a půl, kdy na UK působím, se mi to docela daří. Zapojila jsem se do aktualizace strategie veřejných zakázek, kde jsou v tématu udržitelnosti hodně proaktivní lidé. Začal to velmi dobře vnímat i odbor zahraničních vztahů, velice aktivní kolegy mám na odboru výstavby, což mi hodně pomáhá. Pochopitelně se tématu udržitelnosti dosti věnují kolegyně a kolegové z Centra pro otázky životního prostředí. Nesmím opomenout ani vedení univerzity v čele s paní rektorkou. Ano, cítím v zádech velkou podporu.

Jak si UK stojí v udržitelnosti ve srovnání s ostatními vysokými školami?

V roce 2023 jsme odsouhlasili strategické materiály (*Strategie udržitelného rozvoje Univerzity Karlovy: Na cestě k udržitelnosti 2030 a Akční plán implementace Strategie udržitelného rozvoje UK: Na cestě k udržitelnosti 2030 v letech 2023–2024*), které uchopují téma udržitelného rozvoje systematičtějším způsobem, zároveň však zahrnují i konkrétní opatření vedoucí k naplnění stanovených cílů. Takto samostatnou a komplexní strategii mají aktuálně jen dvě vysoké školy – Česká zemědělská univerzita (ČZU) a Univerzita Palackého v Olomouci (UPOL). Například Masarykova univerzita v Brně (MUNI) má udržitelný rozvoj hodně zapracovaný do strategického záměru univerzity a pak se mu věnuje v dílčích strategiích.

ČZU má spoustu výzkumných ploch a opatření environmentálního charakteru jako součást svého vlastního areálu (zelené střechy, vlastní libosad, vznikla nová budova Fakulty životního prostředí se zelenou fasádou atd.). A na UPOLu a MUNI se mi například líbí, jak velmi dobře spolupracují s městem. Hodně často se zapojují do různých iniciativ a vidím tam větší přesah ve spolupráci a stanovování si společných cílů.

Dva roky běžel Centrální rozvojový program (CRP) UNILEAD zaměřený na udržitelný rozvoj, kterého se účastnilo 24 českých vysokých škol. V prvním roce se vše soustředilo především na témata správy a provozu, do čehož spadalo například stravování, výstavba, IT, ale i biodiverzita, vodní prvky a mnohé další. A ve druhém roce se ještě přidala tři horizontální témata – strategie, marketing, veřejné zakázky.

Na začátku byla hlavním cílem zejména výměna zkušeností. V prvním roce vznikaly řešerše a samotné zmapování situace na jednotlivých školách, v roce druhém jsme společně vytvářeli dílčí generické strategie. Původně bylo vše rozplánováno na tři až čtyři roky, ale CRP projekty byly bohužel ukončeny. Každopádně kontakty s dalšími univerzitami jsou cenné a věřím, že některé pracovní skupiny budou pokračovat dál.

Dovolím si tvrdit, že jsou i oblasti, ve kterých Univerzita Karlova udává tempo. Vedle již zmíněných veřejných zakázek, resp. odpovědného nakupování, je to například stravování (rozšíření nabídky veganských a vegetariánských jídel, zavedení REkrabiček, REkelímků, kompostovatelných obalů, nákup fair trade potravin a podobně). Toto naše know how mnoho ostatních vysokých škol oceňuje.

Jaké jsou na to ohlasy od našich studentů?

Většina studujících velmi kvituje, že nabídka je v podstatě stejná ve všech menzách a většinou výdejce, že to není omezeno jen na pár míst, kam by se museli přepravovat. A ze systému kolejí a menz, který eviduje výběr jídel, víme, že od začátku tohoto akademického roku se prodej veganských a vegetariánských jídel neustále zvyšuje.

Ale pořád jsou věci, na kterých můžeme do budoucna zapracovat. Já sama jsem vegetariánkou už asi 20 let, tak vím, že je třeba hodně dbát na čerstvost a kvalita jídla se například opakovaným ohříváním snižuje. Kvalitu ovlivňují i receptury, při jejichž úpravách a tvorbě musíte zohlednit množství porcí, jaké máte nasmlouvané, a vysoutěžené suroviny, přičemž jste regulován výší nákladů a zároveň musíte myslet na to, aby byl výsledný pokrm cenově dostupný pro studující.

Řekněte ještě něco více o strategii udržitelného rozvoje 2030.

Jak již zaznělo výše, strategie má obecnější charakter, představuje téma udržitelného rozvoje a jeho strukturu na univerzitní půdě, zahrnuje jednotlivé indikátory stanovené k roku 2030 a je doprovázena

akčními plány na implementační období dvou let, takže aktuálně běží 2023–2024.

Jednou z klíčových oblastí strategie je organizace a řízení, tedy komunikace a vedení tématu uvnitř univerzity, která má 17 fakult a několik součástí fungujících jako samostatné celky. Je třeba s nimi více komunikovat a získávat si lidi pro dané téma. Proto jsme vytvořili systém koordinátorů a koordinátorek udržitelného rozvoje, kde má zastoupení každá fakulta a většina součástí univerzity. Ti fungují jako takový komunikační můstek mezi rektorem (mnou) a fakultami, aby informace proudily oběma směry. Také vzniknou pracovní skupiny pro témata, která se dotýkají klíčové oblasti správy a provozu, ta jsou fakultami asi nejvíce vnímána a požadována.

V žebříčku QS Sustainability Rankings 2023 obsadila UK 161.–170. místo. Je to dobrý výsledek?

Je to velmi solidní výsledek, nezapomeňte, že se tohoto ročníku účastnilo dvojnásob univerzit a vysokých škol z celého světa. Ale určitě máme v mnohém rezervy. Nicméně data, která se promítla právě do tohoto hodnocení, jsou z roku 2022. Věřím, že to, co jsme dokázali a rozeběhli v průběhu roku 2023, se pozitivně promítne do dalšího žebříčku, a máme tak našlápnuto ke zlepšení.

Je také ale třeba říct, že tyto srovnávací žebříčky jsou velmi specifické. Každý má nějakou vlastní metodiku, sbírá určité informace, kterým dává různou váhu, celý systém je poměrně dost složitý. A konkrétně u tohoto žebříčku se metodika liší i v rámci jednotlivých ročníků, takže komparace dle mého názoru nemá zase tak velkou výpovědní hodnotu. Každopádně si ale myslím, že máme velkou šanci umístit se příští rok ještě lépe.

Co k tomu může přispět? Jaké projekty jsou na UK v nejbližší době rozpracované?

Velmi intenzivně jsme se věnovali žádosti k výzvě na podporu zelených dovedností a udržitelnosti na vysokých školách v rámci Národního plánu obnovy. A pokud vše vyjde v takovém rozsahu, v jakém bychom si přáli, tak budeme schopni zrealizovat i projekty, se kterými jsme původně ani nepočítali a nejsou zahrnuty do aktuálně implementovaného akčního plánu.

I mimo to chystáme spousty udržitelných projektů. Už jsem hovořila o pracovních skupinách, kde vidím velký potenciál rozšíření spolupráce napříč univerzitou. V tomto kontextu chceme také podporovat a iniciovat zapojení studentských spolků do tématu udržitelného rozvoje. Také nás například čeká zhotovení plánu auditu energetického hospodářství UK, dokončení sběru dat a základní výpočet emisí skleníkových plynů, tzn. uhlíkové stopy univerzity, či dotazníkové šetření mezi studujícími a zaměstnanci ohledně volby dopravního prostředku při cestách za studiem a do zaměstnání.

Mgr. Ing. Nikola Rusová

Vystudovala obor aplikovaná ekologie na Fakultě životního prostředí ČZU a je i absolventkou Husitské teologické fakulty UK. Jako vedoucí oddělení správy zeleně a investic pracovala na odboru ochrany životního prostředí úřadu jedné z pražských městských částí, zkušenosti s koordinací a vedením projektů čerpala také jako analytička změn na úseku strategického rozvoje a projektového řízení v jedné z největších společností na trhu odpadového hospodářství v Praze. Druhým rokem působí na Univerzitě Karlově jako manažerka udržitelného rozvoje UK.

V listopadu 2022 se v Karolinu uskutečnila velká mezinárodní konference Udržitelnost v nestabilním světě. Chystá se letos něco podobného?

Konference z roku 2022 pro mě byla velkou zkouškou ohněm, protože se konala krátce po mém nástupu na UK. Z dosavadních zkušeností mi ale připadá, že konference jsou sice píárově velmi atraktivní, ale stojí zbytečně moc peněz a energie na to, jaký je finální efekt rozšíření povědomí o tématu. Místo akce takového rozsahu tedy raději volím zapojení se do vícero menších akcí. Jako když jsem loni měla poprvé možnost promluvit o udržitelnosti na Orientačním týdnu pro prváky nebo když jsme s kolegyněmi připravily přednášku o stravování doprovázenou ochutnávkou v rámci Evropského týdne udržitelného rozvoje, kam mimochodem přišlo v podstatě stejné množství lidí jako na zmiňované konferenci.

Takže se přikláním k tomu téma udržitelnosti komunikovat tímto způsobem nejen uvnitř univerzity, ale i ven, při spolupráci napříč univerzitami v různých projektech, které s sebou nesou i rozličné workshopy a prezentace. Uskutečnili jsme například s Kampusem Hyberská a Centrem pro přenos poznatků a technologií online setkání, kde jsme si o udržitelnosti na významných vysokých školách povídali s manažery ze Sorbonny, Manchesteru nebo Varšavy.

Pak je tu ještě grantová soutěž na podporu udržitelného rozvoje, kdy studující vymýšlí projekty, jejichž realizaci přispějí k lepšímu světu kolem nás, ať už novým udržitelným prvkem ve studentském prostředí či prostřednictvím vzdělávacích a osvětových aktivit. Letos chystáme druhý ročník, který chceme vypisovat na jaře.

Manažerkou udržitelného rozvoje UK jste druhým rokem. Jak jste tu spokojena?

Baví mě, že tato práce je každý den výzva a že se každý den učím něco nového. Což možná zní jako otřepaná fráze, ale je to zapříčiněno tím, jak strašně široké to téma zkrátka je. Opravdu nemám pocit, že bych tady dělala práci jen tak „do šuplíku“. Nestalo se mi, že bych něco vypracovala a absolutně nic z toho nevzniklo. A třetí pro mne důležitou a nedílnou součástí práce jsou lidé. Je tu mnoho aktivních a milých kolegů a kolegyně, zejména na UK Pointu, jehož jsem součástí, kteří toho spoustu vědí, chtějí a umí se o své zkušenosti a znalosti podělit.

Jak si představujete udržitelnou UK v budoucnu?

Udržitelnou UK si představuji jako fungující komunitu zaměstnanců a studentů, kteří společně strávený čas hodnotí jako přínosný pro sebe i pro společnost. Myslím si, že vztahy by měly vycházet ze vzájemného respektu a umění si naslouchat. Klíčem k úspěchu dnešní společnosti je schopnost spolupracovat. K tomu potřebujeme umět tvořit, kriticky myslet, identifikovat potenciál a vidět synergické efekty. Potřebujeme se umět podporovat v činech prospěšných a umět si naslouchat v situacích, kdy máme udělat změnu, abychom nerealizovali činnosti neprospěšné. Budu ráda, když budeme posilovat lidskost.

prof. MUDr. Milena Králíčková, Ph.D.
rektorka Univerzity Karlovy

Udržitelnosti na Univerzitě Karlově bych do budoucna přála, aby byla naše instituce v této oblasti nejen lídrem na poli vědy a vzdělávání, ale aby vždy uměla nalézt ta správná a srozumitelná slova a dialog, kterým bude veřejnosti i svým zaměstnancům vysvětlovat, kudy a proč je v udržitelnosti třeba jít. Protože jen změnou myšlení nás všech se udržitelnost stane žitou skutečností.

PhDr. Ing. Marie Vymazalová, Ph.D.
členka kolegia rektorky UK

Nabízelo by se přijít s nějakou promyšlenou a sofistikovanou vizí, ale já se se svou představou budu držet při zemi. Ráda bych, aby se univerzitě dařilo přes vzdělání změnit přístup, jak u studujících, tak i zaměstnankyň a zaměstnanců, aby každý jedinec trochu přispěl k posunu k udržitelnějšímu fungování univerzity a podpořil tak strategii, jakou univerzita má.

Mám spoustu kolegů biologů, kteří se snaží lokálně přispívat k lepšímu managementu zelených ploch. Přesně tak si to přeneseně představuji, aby si co nejvíce členů a členek naší akademické obce našlo svoji „louku“ a i maličkými lokálními kroky přispívali k udržitelnější (nejen) Karlovce. A v neposlední řadě přispívali i k šíření povědomí za zdi našich fakultních budov, protože třetí role univerzit je důležitá!

Mgr. Kristýna Bubeníková
předsedkyně Komise pro třetí roli,
Akademický senát UK

Vize udržitelné budoucnosti UK je pro mě spojena především ve směřování k uhlíkové neutralitě. Víím, že to rozhodně není jednoduchá záležitost, a zejména u historických budov naráží na složitější hledání průniku s pohledem památkářů. Určitě by bylo vhodné masivně investovat do kvalitnějšího zateplení budov, čímž se sníží náročnost vytápění. A rovněž větší využívání hromadné, pěší a cyklistické dopravy (přičemž v této oblasti jít cestou pozitivní motivace než formou omezování a zákazů), přínosná může být i určitá podpora sdílené (elektro)dopravy. Bylo by skvělé, kdyby si téma udržitelnosti vzali co nejdříve za své všichni členové akademické obce.

doc. Mgr. Michal Žák, Ph.D.

proděkan pro propagaci, MFF UK

Ráda přemýšlím o věcech průřezově, proto pracuji na tak skvělém místě, jako je UK Point. Se stejnou optikou vidím udržitelnou Karlovku jako místo, kde se ke vzdělávání i pracovním podmínkám přistupuje s rovnými příležitostmi ke vztahům, osobnímu rozvoji i péči o prostředí, ve kterém žijeme. A také jako univerzitu, která s kritickou reflexí přistupuje k vnitřnímu rozporu, který v sobě pojem udržitelný rozvoj obsahuje – kde jinde se sejde tolik vědomostí a inovací na jednom místě?

Mgr. Zuzana Poláková

vedoucí UK Pointu

Pro úspěšné zapojení univerzity k udržitelnější budoucnosti je klíčové zapojit celou univerzitní komunitu. Díky angažovanosti všech zúčastněných stran lze realizovat obsáhlé portfolio udržitelných iniciativ zahrnující inovace ve výzkumu, podporou udržitelné dopravy, provoz kampusů s udržitelným stravováním, a především integraci environmentální výchovy do výuky. Díky lokálním i mezinárodním partnerstvím a transparentnosti ve světě a komunikaci s veřejností bude univerzita klíčovým partnerem pro udržitelné projekty.

Mgr. Vratislav Kozák, Ph.D.

vedoucí odboru zahraničních vztahů UK

Univerzita Karlova vnímá všechny oblasti udržitelného rozvoje – environmentální i sociální – a věnuje se jim jak ve své vzdělávací a výzkumné činnosti, tak ve své třetí roli i v rámci zajištění provozu univerzity. Usiluje o zapojení předmětů týkajících se udržitelného rozvoje do maxima studijních programů, a přispívá tak k obecnému zvyšování kompetencí studujících v této oblasti. Rozsáhlý výzkum univerzity významně přispívá k řešení i těch nejsložitějších výzev v oblasti udržitelnosti. Současně je UK chápána jako místo, jehož odborníky rozhodně nelze pominout při veřejné debatě o tématu udržitelnosti.

Mgr. Martin Maňásek

kvestor Univerzity Karlovy

Vždy, když se mluví o udržitelnosti, vybaví si člověk ekologii či sociální témata. Za nás je důležité zmínit udržitelné financování, které by mělo také stát na počátku změn k lepšímu. Pokud mají být všichni sobě rovni, musí být i peníze mezi pedagogy přerozdělovány spravedlivě. To je důležitý krok k docílení mezilidské harmonie. Stejně tak je důležitá situace doktorandů, pro které nemůže být studium vykoupené životní nouzí. Bylo by tedy skvělé, kdyby pro ně byla vytvořena adekvátní ekonomická motivace. Přejeme si univerzitu, která na to nebude sama, ale pomůže jí stát. Přeci jen, je to místo, kde se píše budoucnost.

Jakub Kos a Bc. Magdaléna Suchá

koordinátoři studentských aktivit,
Studentská Hybernská

Tisíc a jedna noc k **zázraku**

O úspěchu kampusu Lékařské fakulty UK v Plzni si cvrlikají snad už i vrabci – však se stal nejen stavbou roku Plzeňského kraje, bral vavříny i za hlavní Stavbu roku 2022. Technicky, architektonicky i designově „vytuněné“ zázemí na Lochotíně (UniMec), na dohled od fakultní nemocnice, si dnes pochvalují zejména studenti a zaměstnanci UK.

TEXT Marcela Uhlíková FOTO Tomáš Kočí, Libor Ťupa

„Jsme rádi hlavně za to, že jsme splnili svůj závazek: začít s výukou v nových prostorách v roce 2022,“ říká dnes s úlevou Libor Kočí z projektového a investičního oddělení Lékařské fakulty UK v Plzni. A jedním dechem dodává: „Měli jsme štěstí, že kampus stavěla firma, pro kterou byla úroveň odvedené práce prioritou a znamenala víc než dobře vyplněná faktura.“ Samozřejmě: ani kampusu se při výstavbě nevyhnuly problémy. Ty největší se dostavily s covidovou pandemií, s válkou na Ukrajině i nárůstem cen stavebního materiálu.

„Od předání staveniště v září 2019 uplynulo pohádkových tisíc a jedna noc. Pak nastal blažený okamžik kolaudace,“ vzpomíná projektový manažer. Připouští, že je vlastně tak trochu zázrak, že stavba stojí, lidem se líbí a on se v ní může s magazínem *Forum* podělit o zážitky a představit i různé „vychytávky“. V kompaktním domě, kde jsou pod jednou střechou pohromadě veškeré části fakulty včetně menzy a děkanátu, je jich nemálo. Do té doby sídlila plzeňská medicína a její dvě tisícovky studentů v jedenácti objektech! „Stavebně-organizační smělení fakulty považujeme za nejdůležitější devizu projektu,“ shrnuje Libor Kočí.

Kampus plný vychytávek

Podle redakcí oslovených studentů se v kampusu žije dobře. Zdaleka nejde „jen“ o barevnou kompozici – co patro, to jiná barevnost –, či rostlinami „osázené“ stěny, tedy věci, které tam mediky i během zkouškového období táhnou. „Sice zde nenajdete žádný světový *hi-tech*, přesto jsme se snažili o projekt s co možná nejnižší energetickou náročností,“ přibližuje filozofii stavby projektový manažer z Plzně.

Čím konkrétně přispívá kampus udržitelnosti? Zaprvé „druhem“ energie. K výrobě tepla pro kampus – dodává jej společnost Plzeňská teplárenská – je využíván rovněž „zelený“ energetický blok, v němž je při spalování zvyšován podíl biomasy oproti uhlí; už v roce 2022 představoval podíl biomasy více než 41 procent. Spolu se zaváděním dalších moderních technologií dochází k výraznému snižování emisí oxidu uhličitého.

Zadruhé instalováním vzduchotechnických systémů s rekuperací. Pokročilý systém měření a regulace pro řízení vytápění, chlazení a vzduchotechniky umožňuje efektivním způsobem využívat energii a eliminovat ztráty a plýtvání. Účinným pomocníkem pro úspory energií je systém předokenních žaluzií doplněný inteligentním řízením; v letním období zabráňuje nadměrnému ohřívání budovy a následně potřebě chlazení.

Zatřetí systémem nakládání s nebezpečnými odpady. Vybrané provozy mají svá předčišťovací zařízení – třeba systém pro dekontaminaci infekční kanalizace z pitevního traktu, odlučovače tuků a ropných látek či vlastní jímku nenapojenou do veřejné kanalizace, z níž jsou odpady vyváženy a odborně zpracovávány. Nebezpečné látky se tak nedostávají do odpadní vody.

Jak vznikala oceněná budova

Výsledná podoba nové budovy kampusu LFP UK vzešla z výběru tří soutěžních konceptů. Autorkou toho vítězného je architektka Anna Nesvadbová; byl její první významnou realizací po dokončení vysokoškolských studií. „Pyramidální tvar odlehčených částí budovy krásně kopíruje terén a pěkně si ‚sedl‘ na kopec, na kterém se kampus rozprostírá. Vše dokonale ‚hraje‘ zvláště při pohledu z letadla,“ libuje si Libor Kočí. Projektantem budovy byla firma VPÚ Deco Praha, generálním dodavatelem pak akciová společnost GEMO.

Fakta o UniMec:

Celková užitná plocha budovy:
33 341 m²

Zastavěná plocha:
6 610 m²

Počet uživatelů:
2 200 studentů, 290 zaměstnanců

Kapacita menzy:
244 míst v jídelně, 80 míst v kavárně

Kapacita kuchyně:
1 500 jídel/den

Počet parkovacích míst
v podzemních garážích:
174

Počet místností (bez komunikací):
608

Výdaje na stavbu:
1,53 mld. Kč

Výdaje na vybavení:
266 mil. Kč

Půdorysně má objekt hlavní budovy kampusu UniMec tvar písmene „H“, zešikmení domu směrem k západu vychází z morfolgie terénu a rovněž terasové uspořádání směrem k jihu respektuje svažitost terénu. Budova má 6 nadzemních podlaží a 3 podzemní. Přitom 1. podzemní podlaží je díky svažitosti terénu skutečně v podzemí jen v severovýchodní části a v jižní je de facto nadzemní. Do 2. a 3. podzemního podlaží jsou situovány především garáže, strojovny a sklady.

V nadzemní části jsou především posluchárny, seminární místnosti, praktičárny, výukové i výzkumné laboratoře, simulační sály, pítovna, výuková kuchyně, výuková tělocvična, výukové ambulance a vyšetřovny, studovny, knihovny, pracovní atd. Najdeme tu i mnoho zdánlivě samozřejmých prostor, se kterými se uživatelé ve „starých budovách“ nesetkali – šatny, studovny 24/7, individuální studovny, kolárna, relaxační místnost atd.

Barevné řešení interiéru jako součást orientačního systému je protipólem střídavé barevnosti fasády. Barvy zároveň odkazují na základní funkci budovy a známé Komenského heslo „Škola hrou“. Důležitá je pravdivost a stálost užitých materiálů – trend soudobé architektury. Hlavní motivem je schodiště s barevně proskleným zábradlím postupně se měnícím dle daného podlaží. Vytváří snadno zapamatovatelný prvek s přidanou uměleckou hodnotou.

A ještě něco navíc! Dešťová voda je v areálu zčásti jímána a využívána pro zavlažování. Aby nedošlo k přehlcení kanalizační sítě, jsou v areálu plzeňského kampusu vybudovány i dvě retenční nádrže. K šetrnému nakládání s vodou přispívají též zelené střechy na hlavní budově kampusu. Zmiňme ještě také druhotné využívání řady zařízení v rámci spolupráce se sesterskou fakultní nemocnicí: to, co už není vhodné pro péči o pacienty, bývá využíváno k výuce či výzkumu. Příkladem může být operační neurochirurgický mikroskop, který poté, co dosloužil ve fakultní nemocnici, je nadále využíván k výzkumu v Biomedicínském centru.

Zelené střechy s fotovoltaikou

Přes vše vyřčené kampusu plzeňské medicíny prý ke stoprocentní spokojenosti přece jen něco chybí. Úkolem číslo jedna (a posledním dílkem chybějícím k dokonalosti kampusu) je teď dostavba sportovní haly „Díky ní se celý vysokoškolský areál prostorově uzavře. Mohla by zde, v místě stávajícího parkoviště, navíc vzniknout odpočinková zóna s možností posezení a relaxace uprostřed nově vytvořené zelené oázy,“ prozrazuje nejbližší plány zástupce LFP UK.

S podporou vedení Univerzity Karlovy a Národní sportovní agentury je šance, že se peníze na dokončení stavby – z kategorie sportovních zařízení v prostoru veřejné vysoké školy – získat podaří. A pakliže ano, Plzeňští jsou připraveni začít konat (stavět) třeba hned zítra.

Dalším plánem je instalace fotovoltaické elektrárny, jejíž solární panely budou rozmístěny po

Dalším plánem je instalace fotovoltaické elektrárny, jejíž solární panely budou rozmístěny po všech budovách kampusu.

všech budovách kampusu. „Už teď máme k dispozici studii, z níž vyplývá návratnost investic zhruba do osmi let, což nevypadá špatně,“ uvádí Libor Kočí další příklad, kterým se Karlovka rozhodla přispět k udržitelnosti celého projektu. Navíc LFP UK hledá dotační prostředky, kterými by investici podpořila a návratnost zkrátila. Fakulta díky fotovoltaice na stávajících budovách pokrývá zhruba sedm procent z celkové spotřeby elektrické energie, a ze střechy sportovní haly by ještě pár procent přibylo. Což se nemusí zdát zase až tak moc, ovšem je třeba vzít na vědomí, že celkové náklady se pohybují v řádech milionů korun.

A co další střechy? Už dnes jsou některé polointenzivně pobytové či extenzivně zelené, jiné slouží k umístění technologií, kupříkladu vzduchotechniky. Nedaleko od kampusu se nachází univerzitní Šafránkův pavilon. I část jeho střechy – tam, co je vysokoškolská kolej – čekají možné úpravy: měla by ji pokrýt fotovoltaická elektrárna. Libor Kočí už má plán: „Protože jsou koleje přes léto prázdné, v rámci takzvaného komunitního sdílení by se energie tam vyráběná využila v kampusu.“ Na prováděcí dokumentaci, která by smělou rozvahu mohla zhmotnit, se aktuálně pracuje. Ovšem i zde jsou peníze „až na prvním místě“, jak známo.

Projektový manažer Libor Kočí za nejdůležitější devizu projektu považuje stavebně-organizační stmelení celé plzeňské fakulty.

CAFM - úspornější údržba a provoz

Univerzita Karlova je vlastníkem cca 150 budov různého typu, stáří, rozlohy a v neposlední řadě energetické náročnosti. Patří mezi ně sídla fakult a součástí univerzity v Praze, Plzni a Hradci Králové, ale třeba i školicí střediska, rekreační areály a horské chaty na dalších místech republiky nebo prostory ve fakultních nemocnicích. Některé z budov jsou navíc památkově chráněné. Snaha o co nejúspornější provoz a správu tolika staveb v mnoha lokalitách tak představuje opravdu náročný úkol.

TEXT Tereza Kůstková FOTO Odbor výstavby RUK

V dnešní době je přitom správa a provoz budov jedním z klíčových aspektů udržitelného rozvoje. S narůstajícím důrazem na efektivitu a šetrnost k životnímu prostředí je nezbytné vybírat nástroje, které organizaci, jako je Univerzita Karlova, umožní lépe sledovat a starat se o své budovy a infrastrukturu. „Univerzita Karlova připravuje výběr vhodného CAFM systému, který nám poskytne klíčové nástroje pro centralizaci dat a zefektivnění procesů spojených s údržbou a využíváním budov. Společně s tím se zaměříme na integraci s Geografickým informačním systémem pro vizualizaci dat uživatelům,“ říká Ladislav Bůcha z Odboru výstavby rektorátu Univerzity Karlovy, který má výběr a správu soft-

CAFM systémy poskytují nástroje pro správu údržby, plánování prostor, sledování zásob, správu energií, správu dokumentů a další funkce, které pomáhají zlepšit produktivitu a snížit náklady.

waru na provoz a správu budov a zajištění metodické podpory při implementaci systémů pro fakulty a součásti v rámci své agendy na starost.

Co znamenají zkratky CAFM a GIS
CAFM (Computer-Aided Facility Management) systém umožňuje organizacím efektivně spravovat své budovy, zařízení a infrastrukturu a optimalizovat jejich provoz. CAFM systémy poskytují nástroje pro správu údržby, plánování prostor, sledování zásob, správu energií, správu dokumentů a další funkce, které pomáhají zlepšit produktivitu a snížit náklady. GIS (Geografický informační systém) umožňuje vizualizaci a analýzu prostorových dat. Tato kombinace poskytuje uživatelům komplexní pohled na budovy a jejich prostředí, což usnadňuje lepší pochopení vztahů mezi budovami, infrastrukturou a okolím.

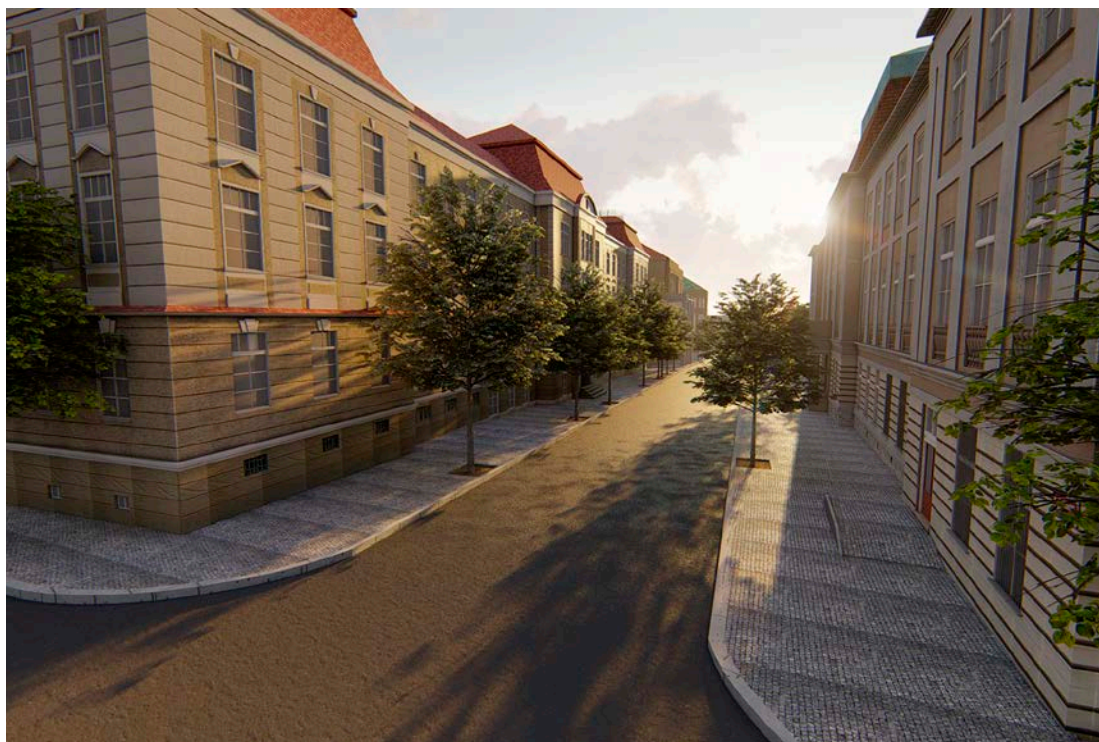
„Jako příklad si vezmeme technika, který má za úkol opravit poruchu v určité místnosti ve velké budově. Dnešní stav je takový, že má k dispozici papírový výkres této místnosti a při identifikaci problému se musí spoléhat na ruční měření a odhad. S novým integrovaným CAFM a GIS systémem jsou všechny

potřebné informace dostupné na jednom místě. Technik si otevře aplikaci a zobrazí si interaktivní mapu budovy, kde může snadno najít požadovanou místnost. Navíc má přístup k veškerým potřebným informacím o zařízeních a historii údržby dané místnosti. To vše mu značně zrychlí identifikaci problému a umožní mu efektivněji a přesněji provést opravu,“ vysvětluje Ladislav Bůcha.

Využití nejen pro výpočet uhlíkové stopy

CAFM a GIS mají neocenitelný význam při dosahování udržitelného rozvoje tím, že umožní lepší plánování, správu a ochranu životního prostředí a zdrojů. Paspport budov, který obsahuje detailní informace o všech aspektech budovy, může být využit například pro výpočet uhlíkové stopy. CAFM systém totiž díky centralizované správě těchto dat poskytuje přehled např. o energetické efektivitě, nákladech na údržbu nebo spotřebě chladiv. Kromě toho je v GIS možné vytvářet různé pasporthy, např. pasporthy zeleně a exteriérů, které zahrnují informace o zelených plochách, stromech, keřích, vodních prvcích, dešťových vodách apod., a pasporthy technické infra-

Autoři obrázku:
Josef Laštovička
 (Mapové a datové
 centrum, tým
 EO4Landscape)
 a **David Maceška**
 (Katedra
 aplikované
 geoinformatiky
 a kartografie,
 Přírodovědecká
 fakulta UK)

struktury, do nichž lze zahrnout optické sítě, vysokonapěťové elektrické vedení, vodovodní potrubí, plynové potrubí nebo telefonní linky.

„Pomocí GIS pak můžeme tyto údaje vizualizovat na mapě, což nám umožňuje lépe porozumět vztahům mezi budovami, infrastrukturou a životním prostředím. S využitím interaktivních map můžeme sledovat rozložení zeleně, monitorovat umístění nádob na odpad a zobrazovat spotřebu energie jednotlivých budov nebo dokonce i konkrétních větších zařízení a technologických celků. GIS může být využit i pro další účely, například pro navigaci studentů v našich budovách,“ popisuje Bůcha.

V rámci projektu na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy se připravuje testovací verze navigace, která je podobná těm, jež známe z obchodních center a venkovních prostorů. Tato navigace zahrnuje mobilní aplikaci, která umožňuje studentům snadno najít cestu v budovách. Aplikace vyhledá konkrétní místnost, kancelář nebo učebnu a naviguje studenty na místo nejkratší cestou. Tato funkcionality je velkým přínosem pro handicapované studenty, protože umožňuje snadné vyhledávání bezbariérových tras v historických budovách, kde by jinak mohlo být složité najít vhodné přístupové cesty.

Spolupráce napříč systémy pro větší udržitelnost

Díky integraci CAFM a GIS lze rovněž předvídat potřeby a plánovat budoucí úpravy s ohledem na udržitelnost. To umožňuje rychle reagovat na změny a neustále vylepšovat udržitelné procesy. Například lze identifikovat oblasti s vyšší spotřebou vody, plynu a elektřiny, a na základě těchto údajů plánovat jak rozsáhlejší rekonstrukce budov, jako je zateplení objektu, tak i menší, avšak efektivní úpravy, např. nahrazení klasických vypínačů senzory pohybu. Do budoucna lze využít podrobnější měření a realizovat úspory i na konkrétních technologiích – cíleně investovat do úprav, které povedou k optimalizaci energetické efektivity a udržitelnosti celé infrastruktury.

Při hledání nového systému se odborníci z Odboru výstavby zaměřují i na využití BIM (Building Information Management, informační management budov). BIM pomáhá spravovat informace po celý životní cyklus budov. S lepším plánováním a organizací lze nejen šetřit peníze, ale také minimalizovat chyby a nedorozumění, což přináší ve výsledku úspory v množství použitých materiálů a energií.

„Spolupráce těchto technologií nám umožní aktivně předvídat budoucí potřeby, strategicky investovat do udržitel-

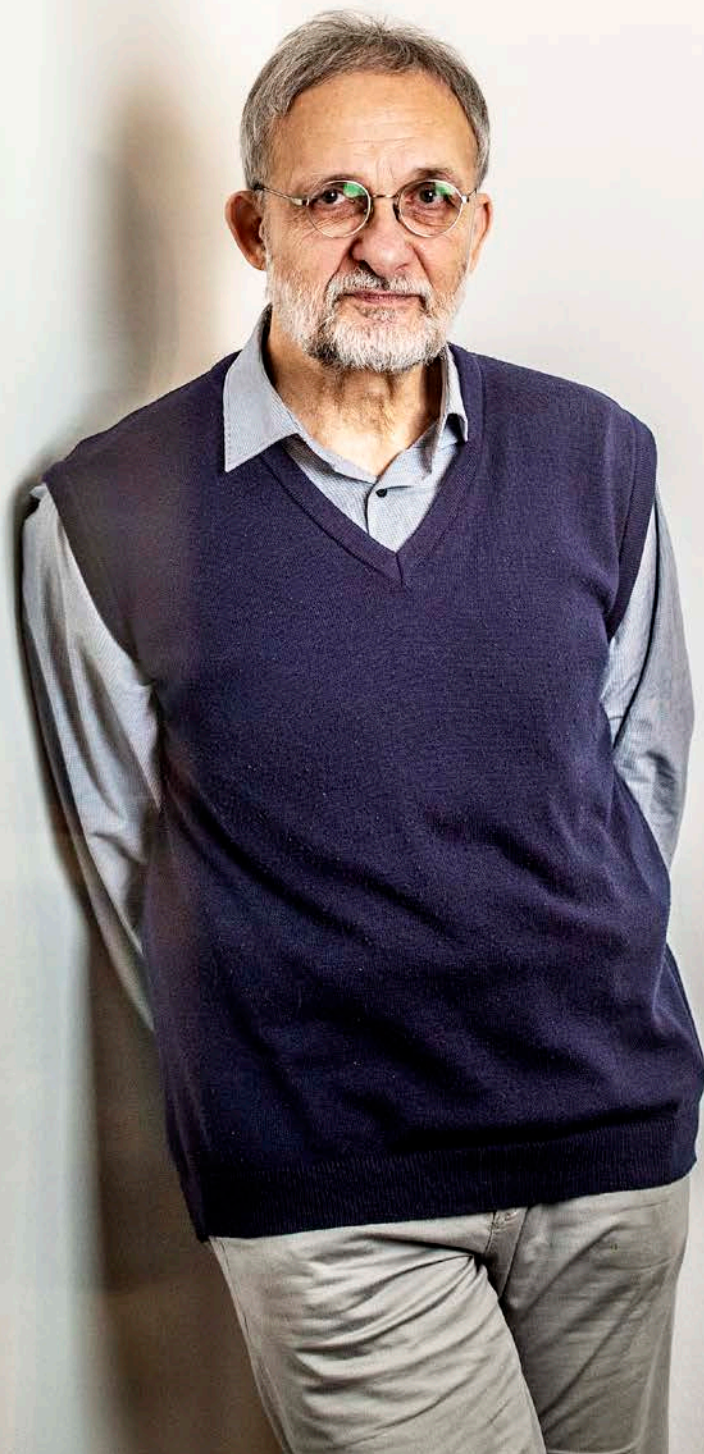
ných úprav a efektivněji plánovat a realizovat stavební a rekonstrukční projekty. Očekáváme, že tato integrace nejen optimalizuje aktuální procesy, ale bude mít i dlouhodobý přínos pro udržitelný rozvoj našeho prostředí,“ věří Bůcha.

„Zavedení systému je plánováno na roky 2024 a 2025. Náběh systému bude postupný, nejdříve se počítá se samotnou implementací CAFM. Využití GIS je prozatím stále otázkou. Po implementaci budou do systému zaváděny jako první jednotlivé budovy až po úroveň místností.“ Nové systémy by měly postupně usnadnit práci všem zaměstnancům, nejen technikům.

A kdo všechno bude mít k informacím přístup, i s ohledem na případná bezpečnostní rizika? Podle Ladislava Bůchy se počítá se zachováním stávajícího modelu, kdy fakulty vidí pouze svá data. Přístup k informacím bude striktně omezen na zaměstnance fakult a součástí UK. Rektorát si nadále zachová přístup k veškerému nemovitému majetku. Zvažováno je i využití dat pro orientaci složek IZS.

PhDr. Ivan Rynda

Vystudoval filozofii a bohemistiku na Filozofické fakultě UK. Zakladatel oboru sociální a kulturní ekologie stál u zrodu Fakulty humanitních studií UK, kde působí dosud. V letech 1990 až 1992 byl předsedou Výboru pro životní prostředí Federálního shromáždění ČSFR, aktivně působil i v komunální politice. Je zakladatel či spoluzakladatel řady organizací, které se zaměřují na péči o přírodu a krajinu, resp. trvale udržitelný rozvoj. V roce 2002 mu Nadace Charty 77 udělila Cenu Josefa Vavrouška za zásluhy o prosazování a popularizaci udržitelného způsobu života v ČR, po mnohaleté práci pro program Člověk a biosféra je čestným členem České komise pro UNESCO.

Bohaté země se **musí** uskrovnit

„Je jen jedna Země, a tu máme od svých dětí půjčenou, musíme jim ji zase vrátit.“ Tak parafrázuje slavný Saint-Exupéryho citát Ivan Rynda z Fakulty humanitních studií UK. Zakladatel oboru sociální a kulturní ekologie na FHS UK se dlouhodobě věnuje tématu trvale udržitelného rozvoje, o kterém nejen přednáší svým studentům, ale koncept také dlouhodobě popularizuje prostřednictvím veřejných vystoupení.

TEXT Helena Zdráhalová FOTO Vladimír Šigut

Jste optimista?

Jsem stále ještě optimistou v konečném výsledku a velkým pesimistou pro nejbližší desetiletí. Půjde o to, zda se nám jako lidstvu podaří uspokojovat důstojným způsobem životní potřeby nedestruktivním přístupem k přírodě, což zatím stále neumíme. Přesto věřím, že tento závod s časem nakonec vyhraje, ale nevěřím tomu, že by se nám v nejbližších desetiletích dobře žilo.

Vnímáte krizi jako příležitost? Tak jste totiž pojmenoval jeden z kurzů na FHS UK.

Před více než pětadvaceti lety jsem založil dvouleté navazující magisterské studium sociální a kulturní ekologie, kde se zabýváme (trvale) udržitelným rozvojem systematicky. Kurz *Krise jako příležitost* se zaměřuje na stav našeho světa a společnosti a je velmi populární, i když v celém programu je vlastně okrajový, je určen hlavně bakalářskému stupni. Pro jeho název jsem se inspiroval čínským znakem pro krizi, který sestává ze dvou částí znamenajících ohrožení a příležitost. Do kurzu zvou různé hosty, které nabádám, aby nám představili oblasti, jimiž se systematicky zabývají, a aby se pokoušeli uchopit

všechny problémy jako příležitost k řešení, k transformaci.

Symptomatické je, že tento úkol ne vždy naplní. Zabývají se popisem neutěšeného stavu, ale ne tím, co nám krize může přinést – a to pak zbývá na následný seminář, který vedeme s kolegou Tomášem Maškem. Přesto jsem přesvědčený, že každá krize, tedy z definice rozhodovací situace, kdy jsme pod tlakem okolností nuceni k řešení, tedy i k rozhodnutí, je svým způsobem šancí, příležitostí. Studentky a studenti mají tento kurz rádi, protože se jeho prostřednictvím mohou na řešení podílet.

Kde jste se inspiroval k založení oboru sociální a kulturní ekologie?

Po sametové revoluci jsem se i díky svému před-revolučnímu zájmu o přírodu, krajinu a životní prostředí stal předsedou Výboru pro životní prostředí ve Sněmovně lidu tehdejšího Federálního shromáždění. Po dvouleté zkušenosti jsem zjistil, že ochránci přírody a krajiny i přírodovědci mají zpravidla výtečné znalosti přírody, její ochrany nebo techniky, ale málo znají rozměr komunikace s veřejností, na které je moderní ochrana přírody ↪

a krajiny založená. Neznají společenské problémy a nerozumí problematice rozhodování a podobám rozhodovacích procesů.

My jako lidstvo máme obrovské přírodovědné znalosti, technologické dovednosti, lékařské možnosti, rok co rok jsme svědky obřích objevů. V tom všem jsme výteční. Máme k dispozici potenciál, který by osmi miliardám lidí naší planety dokázal umožnit důstojný život. To, co nám však chybí, je schopnost spravedlivě se o všechno toto bohatství rozdělit, a proto říkám s plnou odpovědností, že rozhodující v této oblasti, když budeme mluvit o vědách a o odbornosti, budou vědy sociální, a někdy dokonce jejich nejměkčí oblast, tedy vědy humanitní, protože právě ty zkoumají způsoby, jak se dopracovat k otevřené společenské debatě a ke spravedlivému dělení, jež by však neodstranilo povinnosti, odpovědnost a zásluhy. Druhá rovina, ta neodborná, praktická, už je pak praxí toho, do jaké míry to budou ochotni udělat obyčejní lidé, politici, ekonomové i nadnárodní společnosti a jejich vlastníci.

Přesvědčení, že je třeba zapojit do řešení i společenskovední disciplíny, měl i systémově a systematicky uvažující přírodovědec Josef Vavroušek. Byl to velmi inspirativní člověk; kdyby v roce 1995 tragicky nezahynul, byl by to asi on, kdo by obor založil.

Vzpomínáte si na to, kdy jste se s termínem trvale udržitelný rozvoj setkal poprvé?

V roce 1987 se v Mladé frontě objevila noticka o tom, že badatelé přemýšleli o stavu životního prostředí a vymysleli způsob, jak to vyřešit. Pojmenovali to trvale udržitelný rozvoj. Byla to reakce na publikaci legendární knihy *Naše společná budoucnost* Gro Harlem Brundtlandové. Mě to tehdy zaujalo z obecných důvodů, protože šlo o ohrožení životního prostředí, přírody a krajiny a snaha byla nalézt nějaké systémové řešení.

Co všechno si pod termínem trvale udržitelný rozvoj můžeme představit? Má nějakou ustálenou definici?

Je nejlepší na světě a bohužel málo publikovaná. Je to Ryndova definice (*smích*). Sice je velmi dlouhá,

ale za to zahrnuje všechno. Trvale udržitelný rozvoj je komplexní soubor strategií, které umožňují uspokojit lidské potřeby, materiální, kulturní i duchovní, při plném respektování environmentálních limitů. Aby to bylo možné, je nezbytné v lokálním, regionálním i globálním měřítku redefinovat sociopolitické instituce a procesy. V čem je novum a v čem je přínos této definice? Standardní teorie tvrdí, že trvale udržitelný rozvoj má tři pilíře: ekonomický, environmentální, který byl motivací ke vzniku celého udržitelného rozvoje, a pilíř sociální. To mi ale nestačí.

Když jsem začínal náš obor promýšlet, uvědomil jsem si, že k tomu, aby se trvale udržitelný rozvoj podařilo skutečně žít, je nezbytná nejen taková trochu beztvářá rovina sociální, ale i rovina, již jsem jistou dobu váhal pojmenovat, a nakonec jsem ji označil jako lidskou, člověčí. Proč? Sociální rovina, jak vědí sociologové, se zabývá společností, jejími institucemi, vztahy a také rozhodovacími procesy, ale společnost tvoří jedinci, lidé, vy a já, a nám všem musí udržitelný rozvoj poskytnout příležitost šitou na míru, ve které bychom se dokázali najít, v níž můžeme rozvíjet svoji individuální tvořivost, uspokojovat svoje potřeby pokud možno skromně a ne konzumně, zároveň ale být spokojeni, protože úkolem každého z nás od okamžiku zrození je potlačovat všechno špatné, co nám Bůh nebo příroda vložili do vínku, a posilovat a rozvíjet všechno to dobré. A to je motor udržitelného rozvoje. Viktor Emanuel Frankl píše o celoživotním hledání smyslu.

Ve vašich předešlých vyjádřeních jsem zaznamenala lehkou kritiku péče o udržitelný rozvoj na globální úrovni. Kde vidíte ty největší problémy?

Kdybych měl zvolit v celé široké škále toho všeho, co nám chybí a co je špatně, jedinou věc, která však neplatí jen na globální, ale i na regionální a lokální úrovni, tak je to deficit důvěry. Vy jste to myslela správně s tím určitým odporem ke globální úrovni, ale není to úplně přesné. Jsem zastáncem názoru, že abychom svět zlepšili, potřebujeme pohyb zdola nahoru stejně jako shora dolů, protože globalizace nás na mnoha úrovních propojila natolik, že jedno řešení bez druhého už není možné.

Mnoho lidí nedůvěřuje globálním institucím, například Světové bance, Mezinárodnímu měnovému fondu nebo Organizaci spojených národů (OSN). Málokdo si ale uvědomuje, co všechno OSN je, kolik má dílčích institucí, počínaje Radou bezpečnosti a Valným shromážděním. Nějakou celkovou globální instituci a všechny ty dílčí potřebujeme; jejich historie je ovšem tak kostrbatá a jejich skloubení tak komplikované, že ani nemohou být docela funkční. Je několik způsobů, jak společnou globální instituci vytvořit – například rekonstrukcí OSN nebo na základě Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) i jinak.

Zaměřit se potřebujeme především na rozvojovou pomoc. Musíme si uvědomit, že rozvoj není

Aniž bych degradoval obecné, archetypální hodnoty, pravdu a ctnosti, je to jednotlivec, kdo nakonec v rozhodovací situaci volí mezi dobrem a dobrem, například mezi svobodou a bezpečím.

růst. Zatímco my, bohatá euroamerická civilizace, nejenom že nesmíme růst, ale měli bychom se ve své spotřebě výrazně omezit, musíme pomoci chudému geopolitickému Jihu, aby naopak přiměřeně rostl (i když zásadně méně destruktivním způsobem, než jakým jsme to provedli v euroamerické civilizaci my), aby dosáhl důstojné životní úrovně, protože jinak se na řešení globálních problémů, počínaje ztrátou biodiverzity nebo rozvratem klimatu, podílet nebude.

Nespasí nás specializace, například technologie na jedné straně, nebo jen uměřenost až askeze na straně druhé (například v potravinářství nebo ve stravování), ale vždycky jen synergie. Synergii negativních vlivů, jež zapříčinila paradigmaticky nové globální problémy, musíme proměnit v synergii kladných stránek. Proto se snažím udržitelny rozvoj vykládat komplexně a důvěřuji svým kolegům tady všude kolem, v oblasti dopravy, energetiky, urbanismu, potravy, že najdou důležitá dílčí řešení. Máme příliš mnoho analytiků, ale žádné syntetiky – a ani důvěru k nim.

Vy sám razíte termín „okologie“. Co tím máte na mysli?

Říkám to žertem. Když v úvodu přednášky studentům vysvětluji, co dnes všechno je a naopak není ekologie, výčet zabere drobnou písmem dva obrázky prezentace, protože ekologií je dnes nezměrné množství, třeba od klasické až po sociální. V závěru toho všeho je autentická starost o životní prostředí kolem nás, proto okologie. Je to ekologie v uvozkách, v přeneseném slova smyslu. Okologie je poučené poznávání toho, jak se můžeme šetrněji chovat k životnímu prostředí v kanceláři, v níž teď jsme, doma, na úřadech, na ulici, zkrátka všude kolem.

Jak může každý jeden člověk přispět k udržitelnému rozvoji?

Inspirován paní profesorkou Hanou Librovou jsem vytvořil dva modelové způsoby, mezi kterými je široká škála. Jeden způsob je radikální, a je to jednorázová změna životního stylu, tedy dobrovolná chudoba a snaha o maximální soběstačnost ve všem, co potřebuji. Odměnou za to je to, co velký německý básník Hans Magnus Enzensberger nazval ekologický luxus: mám dostatek času, protože si o něm sám rozhoduji, mám prostor nezahlcený konzumentem, bezpečí, klid, pozornost a dobré prostředí. Ne každému se tato jednorázová změna životního stylu líbí, ne každý se jí dokáže odvážit a spousta jedinců, jak to paní profesorka i popsala, se kajicně vrací do běžnějšího způsobu života.

A proto pro nás pro všechny ostatní je tady druhý model, kterému říkám uvědomělá skromnost a výběrová náročnost. Spočívá v tom, že se uskromním ve všech možných legitimních potřebách, počínaje těmi materiálními. Ale dělat to musím uvědoměle, musím o životním prostředí opravdu něco vědět. S oblibou jako příklad uvádím to, co udělám

s kelímkem od jogurtu. Musím po sněžení jogurtu vymývat kelímek horkou vodou nebo dokonce saponátem, či si s nějakými drobnými zbytky technika při recyklaci poradí? Musím o světě zkrátka něco vědět, abych nakonec nechtěně neškodil, místo abych prospíval.

Za to, že jsem byl poctivě skromný, je mi odměnou výběrová náročnost. Smím si dopřát kvalitu – ne zbytečný nadbytek. Já mám například slušný notebook, protože to přináší podmínky a uspokojení nejen mně při práci, ale třeba i mým studentkám a studentům, zdaří-li se mi dobrá prezentace, mohu na něm shromažďovat a organizovat texty, data výzkumu a psát básně. Tam smím být výběrově náročný, ale právě jenom potud, pokud jsem se dokázal na druhé straně uskromnit. Pokud namítnete, že s tím se dá hezky švindlovat, rád vám přitakám.

Řeknu jen, že takto to přece bylo vždy, počínaje už Kantovou etikou. Je to vždy člověk, v jehož hrudi se odehrává rozhodování mezi dobrým a zlým, bytost schopná rozlišit dobro od zla. Aniž bych degradoval obecné, archetypální hodnoty, pravdu a ctnosti, je to jednotlivec, kdo nakonec v rozhodovací situaci volí mezi dobrem a dobrem, například mezi svobodou a bezpečím. Rozhodnout se mezi dobrem a zlem dovede každý, náš život je ale daleko těžší. Je neustálým, opakovaným rozhodováním mezi dvěma dobry, v němž je odpovědnost k bližnímu víc než svoboda. A to platí i pro celý globální veřejný prostor, v němž bychom měli být odpovědní za osm miliard bližních.

Kurz udržitelnosti pro všechny

„Náš kurz shrnuje elementární úvod k tématu udržitelnosti. Máme za sebou dva úspěšné ročníky, s dalšími počítáme,“ říká profesor Jan Frouz, ředitel COŽP a garant mezioborového kurzu pro studenty z celé UK.

TEXT Martin Rychlík FOTO Hynek Glos

Jste mladí, zodpovědní a chcete se dozvědět o udržitelném způsobu života? Kam zamířit, co dělat? Například se můžete zapsat do jedinečného *Kurzu udržitelného rozvoje*, který už má za sebou dva ročníky. Je určen studentům všech bakalářských oborů na Univerzitě Karlově, hlavně prvním ročníkům.

Jeho garantem je profesor Jan Frouz, mimo jiné ředitel Centra pro otázky ži-

votního prostředí UK (COŽP), expert na životní prostředí a ekosystémovou ekologii. „Náš kurz se snaží řešit aktuální společenskou poptávku mladé generace, která nastupuje na univerzitu. Cítí se též ohrožena snížením jistot včetně environmentálních, jsou to aktivní lidé, ale chybějí jim informace, co udržitelnost znamená a jak se jí věnovat,“ řekl magazínu *Forum Frouz*.

Zhuštěný úvod do tématu

Během jednoho semestru dostávají studenti intenzivní úvod do řady souvisejících témat. „Je to vlastně shrnutí o těch nejzákladnějších environmentálních ale také společenskovedních principech; úvod, jak člověk ekosystémy ovlivňuje. Velká část kurzu je věnována tomu, jak jednotlivá rozhodnutí mohou ovlivňovat využívání přírodních zdrojů. Usilujeme

„Náš kurz se snaží řešit aktuální společenskou poptávku mladé generace, která nastupuje na UK,“ říká Jan Frouz.

o poskytnutí základní orientace. Individuální příspěvek jediného člověka je logicky malý, ale například absolventi univerzit mohou mít daleko větší dosah rozhodnutí, které učiní ve svém profesním životě,“ říká Frouz.

I proto budeme brzy nabízet analogii kurzu v podobě celoživotního vzdělávání (CŽV) zaměřenou právě na absolventy, kteří potřebují tuto znalost ve své praxi. O podobné náměty panuje velký zájem, kupříkladu kurz *Trendy v ochraně přírody* navštívilo v minulých třech běžích již přes 500 posluchačů.

Udržitelnost je mezioborový problém, a proto i tým vyučujících je interdisciplinární. Snaží se, jak říká Frouz, nabízet vhledy i do širších konsekvencí. Zatímco on sám podává přírodovědný základ, kolegyně Markéta Braun Kohlová hovoří prakticky o dopravě v metropolích včetně Prahy, Dana Kapitulčinová pak o udržitelných aspektech stravování (*rozhovor s ní přinášíme na straně 36*) a třeba docent Jan Weinzettel o přenosu ekonomických dopadů. Kurz zajišťují nejen akademici z COŽP UK, ale také vědci z Matfyzu, FSV UK nebo FHS UK. Zájemci se od nich mimo jiné dozvídají, jak funguje environmentální

etika, jaké jsou globální cíle udržitelného rozvoje, jaké má ekologie sociální aspekty, co přesně je „greening“ anebo jak se na udržitelnost dívají právníci, politici, lékaři či ekonomové.

Zájem velký, hodnocení slušivé

Zatím proběhly dva „vrhy“ semestrálního kurzu: první v roce 2022, druhý loni na podzim. Do prvního ročníku se dle jeho garanta zapsalo asi 100 studentů, přičemž na dalších třicet se nedostalo – nevešli se zkrátka do výukové místnosti! Na to už ale pořadatelé ve druhém roce mysleli, takže se *Kurz udržitelného rozvoje* loni konal v Modré posluchárně Karolína, kam se vejde 200 lidí; kurz s atestací (zápočtem) si zapsalo přímo do SISu přes osmdesát lidí. Zatímco v prvním „jahru“ se zápočet udílel za pravidelnou účast anebo za napsanou esej, druhý ročník počítal s písemným testem – a uspěla většina studentů.

Kdo měl o kurz zájem? „Bylo to velice pestré, měli jsme skutečně studující napříč univerzitou. Zájem měli právníci, lidé z řeckých a latinských studií, psychologové anebo etnologové z FF UK, studenti biologie a geografie nebo studující z MFF UK a podobně. Měli i různý background – pro někoho to bylo lehké a nudné, jiní výklad nestíhali,“ líčí Frouz.

Na obzoru manažerský obor

Mezioborové studium udržitelnosti má ovšem delší historii, nežli jen dva vyučované roky. Zrodil se vlastně z environ-

mentálních projektů *Prvouka a Progres*, na nichž se podílely jak COŽP, tak některé fakulty: PřF UK, MFF UK, 3. LFP UK, FHS UK, PedF UK a práva. „Navazujeme na to. Zkušenosti se promítají i do nového kurzu,“ dodává Frouz, jenž připomíná, že přírodovědci, společenští vědci či právníci užívají v téže věci odlišné přístupy a mají nejen jiné pojmy, ale i styl uvažování – tak trochu hovoří „jazyky jiného kmene“.

Podobným směrem míří i kurz *Collegio futuro*, pořádaný v rámci aliance EU4+ a určený pro doktorandy, který učí zájemce různých oborů a národností spolupráci v udržitelnosti.

Frouz vidí i budoucnost. Proto s kolegy chystá kurz „zelených dovedností“ a udržitelnosti i pro lidi vně akademie, pro zaměstnance státní správy nebo pracovníky, kteří musejí tuto agendu řešit – sedí třeba na radnici a píše evropské projekty, kde je pasáž o uhlíkové stopě.

Profesor Frouz říká: „Bylo to pro nás inspirativní. Plánujeme nový magisterský studijní obor *Management udržitelnosti*. Začíná být zájem o takové manažery. Řada bank nebo velkých korporací se nyní zajímá o environmentální udržitelnost jednotlivých projektů, někdy po roce 2027, až bude ve firmách nutné vyplňovat reporty udržitelnosti, poptávka ještě vzroste.“

Seznam vyučujících v kurzu

prof. Mgr. Ing. Jan Frouz, CSc. (COŽP, PřF UK)
Mgr. Markéta Braun Kohlová, Ph.D. (COŽP, FHS UK)
RNDr. Jana Dlouhá, Ph.D. (PedF UK)
doc. PaedDr. Tomáš Háek, Ph.D. (COŽP, FHS UK)
doc. RNDr. Tomáš Halenka, CSc. (MFF UK)
Mgr. Miroslav Havránek (COŽP)
Dana Kapitulčinová, Ph.D. (COŽP, FHS UK)
Mgr. Vojtěch Kotecký, Ph.D. (COŽP, PřF UK)
prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc., dr.h.c. (COŽP)
Mgr. Jan Urban, Ph.D. (COŽP, FSV UK)
doc. Ing. et Ing. Eliška Vejchodská, Ph.D. (COŽP, FSV UK)
doc. Ing. Jan Weinzettel, Ph.D. (COŽP, FHS UK)

Přednášky celouniverzitního kurzu

1. Ne-udržitelný rozvoj, doba antropocénu
2. Vznik udržitelného rozvoje a environmentální etika
3. Globální a environmentální problémy
4. Udržitelný rozvoj a globální rámec SDGs
5. Sociální aspekty udržitelného rozvoje
6. Environmentální chování a politika
7. Ekonomické aspekty udržitelného rozvoje
8. Lékařský/právní pohled a rovné příležitosti
9. Greening I.
10. Greening II.
11. Stravování
12. Výzvy a rizika budoucnosti
13. Jedinec: dílčí přístupy, praktiky a projekty

Pramen: SIS UK

Díky Udržitelné Karlovce jsem optimističtější

Podcast Udržitelná Karlovka na Univerzitě Karlově běží už dva roky a za tu dobu jím prošlo přes dvacet osobností. „Snažím se, aby si posluchači z každého dílu odnesli kromě hlubšího porozumění tématu také informaci pro sebe, co nového mohou pro udržitelnost udělat oni sami ve své každodennosti,“ říká moderátor Filip Liška.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO Vladimír Šigut

Nebál jste se, když jste dostal nabídku natáčet podcast *Udržitelná Karlovka*, že se téma brzy vyčerpá?

Vůbec ne, protože Univerzita Karlova je obrovská instituce, která má neuvěřitelnou kapacitu, ať už v lidech nebo tématech. Studenti se mění, každý rok přichází noví aktivní, a zároveň odtud vychází spousta absolventů se zajímavou kariérou, odborníci z univerzity mají stále co říct... Zadání podcastu o udržitelnosti přišlo ještě od minulého vedení UK, které se pak měnilo, a celý vývoj se tím trochu pozdržel, díky čemuž jsem měl dost času téma vstřebat a promyslet.

Cílem podcastu je komunikovat o udržitelnosti navenek, poskytnout odborníkům z UK příležitost o ní hovořit ve veřejném prostoru. A za druhé dávat vědět i dovnitř univerzity, že udržitelnost

Cílem podcastu je komunikovat o udržitelnosti navenek, poskytnout odborníkům z UK příležitost o ní hovořit ve veřejném prostoru.

je pro ni zásadní téma, kterému se chce věnovat. Proto jsou mezi našimi hosty také aktivní nebo aktivističtí studenti, absolventi s inspirativními pracovními zkušenostmi, které mohou přinášet zpět na svou alma mater.

Jak dlouho příprava dílu zabere – od prvotního tipu na osobnost, přes rešerše tématu, realizaci rozhovoru, střihání?

Zhruba měsíc, což je frekvence, v níž jednotlivé díly vychází. Osobnosti máme vytipované několik měsíců dopředu a finální realizaci rozhovorů dolaďujeme dle jejich časových možností. Samozřejmě rešerše jsou pro mě naprosto zásadní, protože jsem primárně moderátor, nikoli odborník na udržitelnost. Což je pro mě výhoda – rozhovor nemá být poučený dialog, zastupuji v něm běžného posluchače. Takže i když si dělám poměrně pečlivou přípravu, protože o konkrétním tématu musím vědět co nejvíc, abych mohl dobře připravit otázky a neptal se na banality, před samotným rozhovorem se snažím všechno, co jsem si nastudoval, zapomenout, abych měl čerstvou hlavu a byl schopen se ptát originálně.

Zjišťujete si předem mluvený projev hosta, abyste věděl, co vás ve studiu čeká?

Tenhle aspekt se snažím moc nepřeceňovat, což je, myslím, i v médiích běžná praxe, protože každý nějak mluví. V běžném životě se setkáváme se spoustou lidí, kteří mluví různě, a vůbec nám to nevadí. U podcastu je to podobné. Samozřejmě moderátor by měl umět zvládat svůj hlas lépe, vědět, co, jak a kdy říci, na co klást důraz. Ale u hosta jde podle mě především o obsah. Na druhou stranu v rámci přípravy se na jeho dřívější rozhovory rád podívám, abych věděl, na co se už neptat, nebo co by naopak stálo za to víc rozebrat.

Zastáváte všechny role – od produkční práce přes moderátorskou až po postprodukční. Nebojíte se, že se vyčerpáte a přestane vás to bavit?

Co se týká vyštavení, zatím jsem na něj nenarazil, podcasty mě pořád hodně baví. Jediné, co se snažím si hlídat, je nedostávat se do časového presu, což by mě znervózňovalo, a tím pádem vyčerpávalo. Právě proto vychází *Udržitelná Karlovka* v půli měsíce, aby nekolidovala

s podcastem *Balast*, který připravuji ve spolupráci s Filozofickou fakultou UK a zveřejňuje se vždy na začátku měsíce.

Co se týče poslechovnosti – o jaká témata je největší zájem?

Podcast je zatím natolik malý, že se u něj nedá najít korelace mezi tématem a poslechovností. Navíc jsme se rozhodli tvořit jeho dramaturgii nikoli tematicky, ale osobnostmi, skrz něž komunikujeme příběhy a zkušenosti s udržitelností. Pokud tak je hostem například profesor Jan Frouz, ředitel Centra pro otázky životního prostředí UK, který je veřejně známou osobou, díl s ním má logicky větší dopad než rozhovor s neznámým studentem. Ale občas se vyskytne překvapení. Třeba poměrně kontroverzní téma o dobrovolné bezdětnosti přitáhlo hodně posluchačů.

Denně přemýšlíte o udržitelnosti z různých úhlů. Věříte, že to s naší planetou dopadne dobře?

Určitě jsem optimističtější od té doby, co dělám tento podcast. Uklidňuje mě, když vidím, kolik lidí se o tuto problematiku aktivně zajímá a odborně se jí věnuje. Myslím si totiž, že jinak než přes jednotlivé dílčí střípky – postoje, zkušenosti, činy konkrétních odborníků nebo aktivních osobností – se změna dělat nedá. Jinak, než skrz drobné proměny u nás samotných, to nepůjde. Proto se také na konci každého dílu hostů ptám, co oni dělají pro udržitelnost ve své každodennosti. Je to i tip pro posluchače, co by mohli adaptovat do svého života.

Mgr. Filip Liška

Vystudoval žurnalistiku na FSV a historii na FF UK, kde v současné době pokračuje v doktorském studijním programu. Studuje rovněž filmový stříh na FAMU. Psal texty pro časopis *Přítomnost* a neziskovou organizaci *Post Bellum*. Je spoluautorem a moderátorem univerzitního podcastu *Balast* a od roku 2022 také podcastu *Udržitelná Karlovka*. Na svém kontě má i knihu *Fejetony z roku, který nebyl* (vznikala v době pandemie koronaviru).

Stal jste se i vy za ty dva roky uvědomělejší?

Pokud mě něco zaujme, snažím se to napodobovat. Ale taky jsem výrazně poučenější. Nedělám nějaké věci jen proto, že mi intuitivně připadají ekologické, ale protože od odborníků, s nimiž jsem se bavil, vím, že mají reálný pozitivní dopad. Hodně mě oslovil koncept cirkulární ekonomiky a začal jsem si pořizovat věci, které už jednou prošly výrobním procesem. Navíc díky tomu, že se tématu věnuji každý den, nevnímám ho už tak dramaticky.

Jsem optimističtější od té doby, co dělám tento podcast. Uklidňuje mě, když vidím, kolik lidí se o tuto problematiku aktivně zajímá a odborně se jí věnuje.

Jak **nenaletět** greenwashingu

„Nejlepší obal je žádný obal,“ míní Petra Koudelková z Fakulty sociálních věd UK, která se zabývá tématem komunikace udržitelnosti, té dobré i špatné praxe. Udržitelný způsob života podle ní může být relativně jednoduchý, a dokonce i levnější. „Každý malý krok se počítá, ale nesnažte se o dokonalost!“ apeluje.

TEXT Pavla Hubálková FOTO Vladimír Šigut

Možná to znáte, vejdete do obchodu a tam na vás ze všech stran křičí nápisy „bio, eko, udržitelné, farmářské!“ a v regálech najdete nejrůznější výrobky, které jsou často v hnědé papírové krabičce a tváří se „zeleně“. Ne vždy tomu tak ale je i ve skutečnosti. „Greenwashing je záměrné i nezáměrné prezentování firmy, jejich produktů i aktivit jako ekologicky ‚zelenější‘, než ve skutečnosti jsou,“ shrnuje Petra Koudelková, která připouští, že pro zákazníka bývá obtížné se v označování vyznat a nenaletět líbivým eko heslům.

Jak se v tom vyznat? „Nejdříve je dobré zkontrolovat složení výrobku. Dále pokud jsou na výrobku nápisy jako ‚bio a udržitelné‘, mělo by tam také být vysvětleno, co přesně to znamená. Ne vždy se to na obal vejde, takže možná budete odkázáni na web nebo se vám informace načtou přes QR kód,“ vysvětluje Koudelková a zdůrazňuje, že informace by měly být skutečné konkrétní: „Žádná prázdná tvrzení, ale například: Jsme udržitelní, protože děláme XY a do roku 2050 chceme dělat XX a dosáhneme toho pomocí XZ.“

I zde ale můžete naletět. „Některé firmy například deklarovaly, že do roku 2025 sníží emise, to se jim ale nedařilo, takže jen posunuly časový horizont. Green Rinsing, jak se tomuto fenoménu říká, běžný zákazník nemá šanci poznat,“ popisuje vědkyně. Mezi nejčastější hříchy greenwashingu dále patří chybějící důkazy a vágní tvrzení, zatajené háčky, informace platné jen za určitých podmínek nebo třeba uctívání falešných autorit tedy certifikátů.

Firmy, snažte se

„Z našeho předloňského výzkumu vyplývá, že lidé očekávají a volají po tom, aby firmy mluvily pravdu a zároveň jim poskytovaly veškeré informace. Nechtějí si podrobnosti nebo vysvětlení dohledávat na specializovaný webech nebo v aplikacích,“ říká Petra Koudelková. Aktuální situace je toho ale spíše opakem. „Pro spotřebitele je těžké se ve výrobcích a jejich označování vyznat. Nejrůznějších log a certifikátů je prostě příliš. Firmy jsou navíc vynalézavé, protože vnímají, že ‚přirodní‘ mezi zákazníky funguje,“ komentuje Koudelková. Ke změně by měla pomoci i připravovaná směrnice Evropské unie o greenwashing climate, která by měla jasně definovat hranice a pomoci také kontrolním orgánům v odhalování greenwashingu.

Materiály v kontextu

Jak nakupovat udržitelně? „Z hlediska udržitelnosti materiálů je to složitější, protože vždy záleží na kontextu. Firmy často jako ‚zelené‘ balení volí automaticky papírový obal, protože to mají zákazníci rádi. Ale už se nezamýšlí, zda by v jejich případě nebyl mnohem lepší třeba plast nebo vůbec nebalit,“ říká Koudelková a jako příklad uvádí papírové versus plastové tašky. „Ty plastové mohou být často paradoxně ekologičtější – unesou více, mají delší životnost a dají se opakovaně používat... Nosit si na nákup vlastní tašku je vůbec ta nejlepší varianta,“ radí vědkyně.

Také ne vždy platí, že sklo je nejudržitelnější volba. „Pokud se lahve pouze myjí a dezinfikují, pak ano, ale v případě, že se ze skleněných střeplů vyrábí nové obaly, tak to spotřebuje obrovské množství energie. A do celkového součtu musíte připočítat, že sklo je mnohem těžší než například plast, takže rostou i náklady na dopravu. Vždy ale záleží případ od případu,“ říká Koudelková a jako vhodný ukazatel doporučuje takzvané LCA – Life Cycle Assessment neboli životní cyklus výrobků a služeb, který systematicky hodnotí celkové dopady na životní prostředí.

Mezi nejčastější hříchy greenwashingu patří chybějící důkazy a vágní tvrzení, zatajené háčky, informace platné jen za určitých podmínek nebo třeba uctívání falešných autorit tedy certifikátů.

Ing. Bc. Petra Koudelková, Ph.D.

Působí jako odborná asistentka a garantka programové specializace na Institutu komunikačních studií a žurnalistiky na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Zaměřuje se na téma komunikace společenské odpovědnosti, udržitelnosti a greenwashingu.

„Velké téma jsou i bioplasty, které jsou sice rozložitelné ale pouze za speciálních podmínek v průmyslových kompostárnách. Navíc se na výrobu spotřebovávají materiály jako kukuřice nebo brambory, které by mohly sloužit jako potrava,“ říká vědkyně a zdůrazňuje, že nejlepší obal z pohledu udržitelnosti znamená žádný obal.

Nepochopená starší generace

Jak se chovají čeští spotřebitelé, zajímá je udržitelnost? „Je patrný velký mezigenerační rozdíl, i když často nepochopený,“ míní Koudelková. „Někteří mladí haní starší generaci, že se o udržitelnost nezajímá, že si rohlíky klidně dají do nového igelitového sáčku... A je pravdou, že zástupci starší generace někdy nejsou příznivci diskuzí na téma Green Deal a udržitelnost, ale často je to jen slovíčkaření. Když se pak na tuto generaci podíváte blíže, zjistíte, že to jsou lidé, kteří byli naučení šetřit. Tedy že například zmíněný igelitový pytlík dále použijí na zamražení zeleniny, a pak klidně ještě na boty. Oni si cirkulární ekonomiku tvoří sami doma,“ popisuje vědkyně.

Co vyplývá z průzkumu:

- **Aktivně informace vyhledává asi 20 % zákazníků.**
- **Zároveň více než 90 % věří, že firmy mají zodpovědnost za udržitelnost.**
- **2 ze 3 spotřebitelů se rozhodují podle značky a pro 3 ze 4 je důležitým faktorem místo původu produktu.**
- **Téměř tři čtvrtiny Čechů jsou připraveny chovat se udržitelně. Překážkou však představují vysoké ceny těchto výrobků.**
- **Českým spotřebitelům vadí složitá orientace v certifikačních logách. (Přijde mi to lepší, protože to není slabina těch spotřebitelů).**

Stáhněte si Manuál komunikace udržitelnosti bez greenwashingu.

Nenechat se sevřít **úzkostí**

Environmentální žal nebo ekologická úzkost je termín, který se dnes často skloňuje v souvislosti se zhoršujícím se stavem klimatu. Jak pracovat s úzkostmi vyvolanými at' už obavami o budoucnost planety nebo záplavou dalších negativních zpráv, jež se na nás valí ze všech stran? O tom hovoří vedoucí Katedry psychologie Filozofické fakulty UK docent Tomáš Nikolai.

TEXT Helena Zdráhalová FOTO Hynek Glos

Kdy je úzkost ještě přirozenou reakcí na stresové podněty, a kdy už to je problém, který bych měla řešit s odborníky?

Pokud nám úzkost zabraňuje žít běžným životem tak, jak jsme byli zvyklí, začne ovlivňovat aktivity denního života, znamená to, že nejsme schopni vyjít ven, dojít do práce, začneme mít problémy ve vztazích nebo se světem okolo sebe, měli bychom zpozornět. Druhá možnost je ta, že svět začne mít v uvozovkách problém s námi, my si toho ani nemusíme být vědomi. To je moment, kdy je dobré začít s tím něco dělat. U úzkosti ale obvykle člověk sám na sobě pozná daleko dřív než okolí, že se něco děje, podobně jako u deprese.

Když se objeví nepříjemný svíravý pocit, kterým se úzkost obvykle projevuje, co dělat, aby se stav nezhoršoval?

První pomoc bývá obrátit pozornost ke svému tělu a naslouchat mu, zklidnit se do běžného fungování pomocí jednoduchých dechových cvičení a relaxačních technik, zklidnit tepovou frekvenci, opustit stresové prostředí, pokud je to možné, mít klid pro

sebe. Je to ale velmi individuální. Někdo potřebuje být chvíli sám a prožít si to o samotě. Někomu naopak pomůže, když vyhledá blízkého člověka, přítele nebo člena rodiny a svěří se mu s obtížemi, které přišly nebo které úzkosti vyvolaly.

Uzavření do sebe může být rizikovější v tom, že člověk tam pak opravdu i sám zůstává, a to není úplně dobře při akutních reakcích ani v dlouhodobém horizontu.

Může se úzkost rozvinout ještě v něco horšího?

Existuje mnoho typů úzkostných poruch, od reakcí spíš fobických (na nějaké konkrétní věci či nebezpečí) až po úzkosti z prostor, ze sociálních vztahů, z mnoha méně specifických věcí, se kterými se pak pracuje trochu jinak. Tím, že to není nějaká konkrétní věc, která úzkost dokáže vybudit, může to v psychopatologii přejít až ve stavy paniky a panické ataky, kdy se člověk může třeba i přestat hýbat, může se od sebe odpojit, může dojít až ke změně vědomí. Když se to stane, v další léčbě se pracuje na tom, aby člověk přešel plněmu rozvinutí úzkostných příznaků technikami regulace své tělesné činnosti a prací se svými obavami a strachy.

Jak se jako klinický psycholog díváte na termín environmentální žal? Pracujete s tím nějak zvláště, nebo je obava o budoucnost planety prostě jen dalším možným spouštěčem úzkostí?

Někdo potřebuje být chvíli sám a prožít si to o samotě. Někomu naopak pomůže, když vyhledá blízkého člověka, přítele nebo člena rodiny, a svěří se mu s obtížemi, které přišly nebo které úzkosti vyvolaly.

Doc. Mgr. et Mgr. Tomáš Nikolai, Ph.D.

Vystudoval jednooborovou psychologii a pedagogiku na Filozofické fakultě UK. Doktorské studium v oboru Lékařská psychologie a psychopatologie absolvoval na 1. lékařské fakultě UK, kde rovněž habilitoval. Je klinickým psychologem, zabývá se neuropsychologií a diagnostikou kognitivních funkcí. Na FF UK vede Katedru psychologie a působí v Laboratoři neuropsychologie při 1. LF UK a VFN. Je jedním ze zakladatelů České asociace pro neuropsychologii. Zkušenosti sbíral na řadě dlouhodobých stážích na univerzitách po celé Evropě.

Někteří psychologové se snaží environmentální úzkost připodobnit teoriím, které o úzkosti a jejich psychologicky podmíněnému vzniku hovoří jako o reakci na podnět z prostředí. Podle mého názoru však není třeba tento termín příliš psychologizovat, reakce je to relevantní, protože klima se evidentně proměňuje, lidé, kteří jsou citlivější nebo kteří si to uvědomují, přirozeně reagují obavami a úzkostí. Stejně tak bychom pak mohli mluvit i o dalších celospolečenských spouštěcích úzkosti. Můžeme přemýšlet o tom, nakolik je reakce společnosti na změnu klimatu adekvátní, ale to je otázka asi spíše pro sociology než pro psychology.

Lze nějak trénovat odolnost vůči stresu a pak následujícím úzkostem?

Na úzkost dobře fungují techniky kognitivně behaviorální terapie, kde se pracuje i s tréninkem některých situací, které mohou úzkost vzbuzovat. S obecnou úzkostí je to složitější, dlouhodobá psychoterapie může ale velmi pomoci. Úzkostnější člověk se většinou během života naučí techniky, jež mu v různých situacích pomáhají. Ty pak přirozeně aplikuje, když se úzkost objeví.

Problémem může být to, když se nakululuje víc věcí naráz a člověk je úzkostí zaplaven natolik, že už jeho běžné způsoby řešení nefungují. To je ↪

Někdy pomáhá trochu se odpojit od sociálních sítí, od informací chrlených médii, a věnovat se spíše vlastním vztahům a životu, zvýšit relevanci věcí, které se dějí okolo mě, prožívat opravdovost vlastních přátelských a milostných vztahů.

zlomový bod, kdy je dobré vyhledat odbornou pomoc. Většina lidí ale vystačí s vlastními zdroji řešení úzkosti, a to i v tak krizových situacích, jakou jsme prožili 21. prosince loňského roku.

Jeden ze studentů mi říkal, jak je v současné době zahlcený informacemi o tom, co všechno se kde děje špatného, a že vlastně neví, kde pomoci dřív, takže nakonec není schopen udělat nic. Jak pečovat o psychiku, aby se člověk nezahltil jen špatnými zprávami?

Informační přehlcení je součástí posledních několika dekád. Můžeme si všimnout, že pokud se ob-

jeví nějaké negativní téma, společnost pak o to citlivěji reaguje i na další podněty, které by ještě třeba měsíc před tím nechala bez povšimnutí. Člověk pak může mít pocit, že se toho najednou valí strašně moc. Je dobré si uvědomit, co má skutečně význam pro náš život a pro naše vlastní prožívání. Někdy pomáhá trochu se odpojit od sociálních sítí, od informací chrlených médii, a věnovat se spíše vlastním vztahům a životu, zvýšit relevanci věcí, které se dějí okolo mě, prožívat opravdovost vlastních přátelských a milostných vztahů. To tvoří skutečnou hloubku života.

Na druhou stranu není nic neobvyklého, když člověk v reakci na přehlcení informacemi necítí velký žal nad všemi špatnými zprávami a příběhy, které k němu přicházejí z mediálního prostoru. Pokud je schopen mít přirozené reakce ve svém běžném životě a v tom, co prožívá, může to být normální reakce na nadlimitní přehlcenost informacemi. Zbystřit je ale třeba, když je člověk plochý ke všem podnětům, tedy i ve svém vlastním životě. Pak je třeba zamyslet se nad tím, co se děje, promluvit si případně s odborníkem nebo alespoň s někým blízkým, začít omezovat zdroje informací ještě víc nebo jinak reagovat na toto informační přehlcení.

Písmeno Psí řecké abecedy je symbolem psychologie.

Ještě jim není pětadvacet, ale už se intenzivně zajímají o téma klimatické krize. Trojice studujících na UK popsal, kdy se toto téma stalo pro ně zásadně důležité a jaké obavy to v nich vyvolává.

Studujícím jsme položili tyto tři otázky:

1) Vybavíte si moment, kdy jste se začal/a zajímat o témata související s proměnami klimatu?

2) Ovlivňují obavy o budoucí stav planety vaše chování, zvyklosti?

3) Cítíte klimatický žal nebo úzkost z budoucího vývoje?

Tobiáš Ulovec, 22 let, absolvent bakalářské koreanistiky a student bohemistiky na FF UK

1) Proměn kolem sebe jsem si začal všimát, když mi bylo asi čtrnáct. Prvotní impuls vyšel z takového mého údivu, co se to kolem nás děje.

2) Nevím, jak se k tomu postavit nebo co dělat, aby to bylo skutečně efektivní. Snažím se žít šetrně, ale pokud tomu nechci věnovat celý svůj život, je těžké vymyslet něco, co by mohlo reálně zvrátit všechny problémy. Nemůžeme nikomu vyčítat, že nebere ohled na životní prostředí, protože chce dosáhnout na nějakou minimální životní úroveň. Já sám se alespoň snažím žít tak, abych za sebou nezanechal příliš velkou uhlíkovou stopu.

3) Je těžké tomu nepodléhat, když se na každý den valí hromada negativních zpráv, a to nejen o stavu klimatu, ale o válce na Ukrajině, humanitární katastrofě na bělorusko-polských hranicích, situaci v Izraeli, a tak bych mohl pokračovat... Těch událostí na světě, které by měly mít naši pozornost, je tolik, že nakonec nevím, co sledovat a čemu se věnovat dřív. Občas se z toho cítím tak přehlácený, že reálně pak nejsem schopný udělat nic.

Jiří Labanc, 24 let, student oboru Studia nových médií na FF UK

1) K přírodě jsem měl odjakživa kladný vztah, hlouběji jsem se o ni začal zajímat až se studiem žurnalistiky na Univerzitě Palackého v Olomouci, takže od roku 2019. Rychle mi došlo, že pokud chci o tématu, jak příroda kolem nás funguje, psát jako novinář, potřebuji mít přehled. Ze začátku jsem proto čerpal z rozhovorů s vědci a z podrobných článků v seriózních médiích, momentálně už řešerši začínám kombinovat i s původními studiemi a vědeckou literaturou.

2) Rád si odpustím maso. Hned se ale nabízí otázka, nakolik je „eko“ vozit zeleninu a ovoce přes půl Evropy, to vše souvisí s neefektivním potravinovým systémem, který globálně máme.

3) Nenazval bych to žalem. Cítím spíš naštvání z toho, že na celospolečenské i politické úrovni nedochází k žádné zásadní shodě na řešení globálních ani lokálních problémů. Fráším, že „vše musíme dělat hlavně pomalu a nic neuspěchat“ se už smějí, přijdou mi alibistické. Naštvaní u mě volně přechází v cynismus a sarkasmus, snažím se ale tuto fázi přehoupnout k poznání. Proto vždy, když slyším zjevnou lež nebo zavádějící výrok, přiměje mě to, abych se ještě hlouběji zajímal o to, jak – složitě – svět kolem nás funguje.

Marie, 24 let, absolventka programu Architektura a urbanismus na ČVUT, nyní studentka UK

1) Vyrůstala jsem v rodině, kde bylo toto téma vždy diskutované. Když jsem nastoupila na vysokou školu, intelektualizující zájem o stav klimatu se mi propojil s živým pocitem ohrožení. Vzbuzovalo to ve mně emoce, vztek. Přemýšlela jsem o tom, v jak privilegované zemi žiji, kde nemusíme řešit přístup k pitné vodě, hrůzy války a jsme na tom ekonomicky dobře.

2) Snažím se k tomu přistupovat rozumně. Pokud mám na výběr ze dvou jídel, z čehož jedno bude pizza masová a druhá veganská, a budou stát stejně, dám si veganskou. Dilema na úrovni jednotlivce se mi zdá trochu falešné: pokud se člověk většinu svého času může rozhodovat, co si dá k jídlu, kupovat věci, které se mu líbí a jsou eticky vyráběné, znamená to zároveň, že má určitá privilegia, jimiž ne každý disponuje, a těmi jsou čas a peníze. Proto to nerada stavím na jednotlivcích, ale spíše mi jde o to tlačít na systémové změny, proto jsem také členkou iniciativy *Univerzity za klima* a aktivní jsem i ve Straně zelených.

3) Poslední týden mám pocit ohromení z toho, že jsme se dost možná dostali do stavu, kdy už některým změnám nezabráníme. Mám pocit zmaru a až absurdnosti v tom, že někteří politici se ještě nepřestali hádat o to, jestli klimatická změna vůbec probíhá. Přála bych si, abych nemusela takovým úzkostným způsobem přemýšlet o tom, jaký bude svět, až bude mému čtyřletému synovi tolik, kolik je dnes mně, a jakým výzvám, kterým já dnes čelit nemusím, se bude muset postavit on.

Well-being je umění žít autenticky

„Učím studenty, že žít dobrý a kvalitní život, v němž se cítíme dobře, neznamená, že se nám vždy všechno daří. Je třeba umět prožívat i negativní emoce. Vypovídají o našem hodnotovém systému, učíme se díky nim hodně o sobě i o světě,“ říká Jana Kočí z PedF UK, která se věnuje rozvíjení well-beingu zejména ve vysokoškolském prostředí.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO Hynek Glos

Čím se vyznačuje člověk, který žije v duchu well-being?

Chová se autenticky. Je si vědom všech svých pocitů, a nejen těch pozitivních. Přijímá sám sebe takového, jaký je. Zná sám sebe a umí se zdravě prezentovat. Well-being je umění žít. Což ovšem neznamená pouze *žít dobře*, i když se tak může ze samotného názvu zdát, ale přijímat život, jak přichází. Umět prožít a zpracovat i to negativní, nevyhýbat se tomu. Součástí well-beingu jsou i životní okamžiky, které nám nejsou příjemné. A je dobré si v nich umět „posedět“, neutíkat od nich. Tím se ohromně učíme o sobě, o světě. Emoce nás učí žít.

Well-being v sobě tedy shrnuje všechny pozitivní přístupy k životu?

Vychází z pozitivní psychologie, jež se soustředí na to, co nám jde v životě dobře a co můžeme udělat pro to, aby věci běžely směrem, kterým chceme. Orientuje se na pozitivní vlastnosti a dovednosti. Každý máme i slabé stránky, což je naprosto přirozené a myslím si, že je to i jedna z věcí, které nás činí atraktivními. Pozitivní psychologie se nicméně soustředí na aplikaci našich silných stránek v každodenním životě. Jak jich využít, abychom se cítili komfortněji a přirozeně bez přílišného tlaku na sebe i okolí. Hodně se zde skloňují termíny jako se-

bepřijetí, tvořivost nebo také flow (najít si a věnovat se věcem, které nás baví).

Na druhou stranu je dobré občas vyjít ze své komfortní zóny, abychom se posouvali dál. Kde najít balanc?

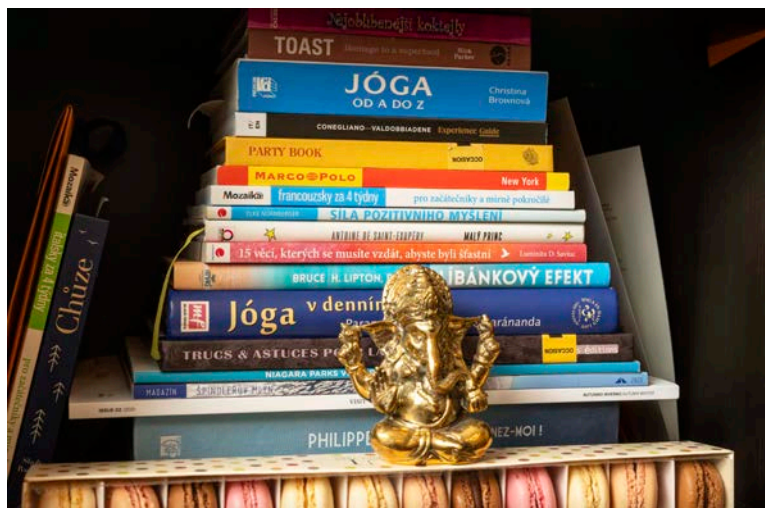
Ideální je vycházet z komfortní zóny ve chvíli, kdy na to máme sílu. Ne tolik přes „musím“ a „urvu to“, ale spíš z pozice „chci“ a „potřebuji“ – teď na to mám kapacitu, dovolím si to. Když se o tématu well-being bavím se studenty, zmiňujeme právě termíny typu vyváženost, cítit se dobře a také dáváme přednost slovu „výzva“ před „problém“. Ale je třeba na celou problematiku nahlížet individuálně. Neexistuje univerzální kuchařka well-beingu. Hodně pomáhá vědomé řízení naší vnitřní mluvy, umět se nakopnout do akce, ať už to vyjde či ne, prostě to zkusit. Vedle toho ale upozorňuji studenty i kolegy, a přiznám se, že sama sebe, když: „Toto už je zase moc. Zpomal a aspoň chvíli setrvej na místě. Ne-tlač tolik.“

Vidím kolem sebe, že je to opravdu potřeba, zvláště v určitých pracovních prostředích. Vedle kurzů well-beingu na Univerzitě Karlově realizuji také workshopy, kam chodí právě lidé, kteří naopak potřebují spíš zpomalit, připomínat si, a hlavně si dovolit vymezit čas pro sebe. Nepracovat 24/7. ↪

S tím se často setkávám při rozhovorech s lektory, kteří zmiňují, že na jejich semináře chodí hodně ambiciózní lidé, kteří na sebe mají vysoké nároky a lenost je pro ně sprosté slovo.

Lenost a nuda přitom mohou skvěle rozvíjet naši kreativitu. V momentě, kdy se zastavíme, vypneme a nemyslíme na třeba dlouho omílaný problém, a místo toho necháme mozek pracovat za nás, nezřídka ho napadne řešení.

S jakými studenty konkrétně pracujete?

Působím na katedře pedagogiky PedF UK. Pracuji tedy jak s budoucími učiteli z bakalářských a magisterských studijních programů, tak i s vyučujícími z praxe, kteří absolvují programy celoživotního vzdělávání.

Učíte přímo well-being?

Ano. Když jsem na UK nastoupila, věnovala jsem se předmětům spojeným se zdravým životním stylem a pedagogice volného času. Před rokem a půl se nám nicméně s bývalou vedoucí Centra celoživotního vzdělání podařilo otevřít certifikovaný kurz well-beingu v češtině i angličtině. První semestr byl pilotní, dávaly jsme o něm vědět nejprve studentům z PedF UK přes sociální síť. Byl o něj velký zájem, zaplnil se během hodiny od otevření registrace. Přitom byl „jen“ za certifikát, a ne za kredity, což dokazuje, jak je toto téma pro studenty zajímavé. Další semestr jsme přidaly ještě kurz pro studenty ze zahraničních univerzit Aliance 4EU+.

Lenost a nuda mohou skvěle rozvíjet naši kreativitu. V momentě, kdy se zastavíme, vypneme a nemyslíme na třeba dlouho omílaný problém, a místo toho necháme mozek pracovat za nás, nezřídka ho napadne řešení.

Takže jde o online kurz.

Ano, i pro české studenty běží tento kurz online, ale dvakrát za semestr se vidíme osobně. A funguje to skvěle. Z pravidelných dotazníkových šetření nám vychází, že tato forma studentům vyhovuje. Mají svou pohodu doma, mohou být zachumlaní v dece... Říkám jim, že je naprosto v pořádku, když nebudou mluvit, nemusí mít zapnutou kameru. Přesto studenti komunikují hodně. Také si píšeme, pracujeme přes chat, provádíme různá zajímavá hlasování. Účastníci jsou velmi aktivní, ale ve své zóně, kterou se jim nesnažím bourat.

Jste jedna z mála pedagožek, která si pochvaluje online formu výuky i po covidu.

Chápu, že některým vyučujícím není tato forma úplně blízká, ale já opravdu studenty cítím i přes monitor (*smích*). Rozhodně nemám pocit, že bych z nich musela něco páčit. Naopak se nám spolupráce daří velice dobře. Ale nevyužíváme pouze kameru a mikrofon, pracujeme ve spoustě rozhraní, které činí online výuku akčnější. Studenti sice sedí u počítačů, poslouchají, ale v ruce mají mobil, přes který si sdílíme komentáře a názory. Neměnila bych. A není to jen můj dojem. Naše výzkumná šetření dokazují, že kurz má na jeho účastníky signifikantně pozitivní efekt i ve srovnání s kontrolní skupinou studentů, kteří jím neprošli. Díky těmto prokazatelným výsledkům se nám podařilo kurz před půl rokem akreditovat jako povinně volitelný předmět a lze za něj získat pět kreditů.

Co především chcete studentům předat?

Soustředím se na tři kritéria: Poskytovat studentům aktuálně platné vědecké poznatky (evidence based teorie) pro ně zajímavým a srozumitelným způsobem, které mohou individuálně aplikovat na svůj život. Dále možnost sebereflexe, proto je součástí každé hodiny také sebehodnocení, abychom zjistili, jak jsme na tom v jednotlivých oblastech well-beingu v daný moment. Následně nabízím studentům evidence based strategie a aktivity, které jim pomáhají v rozvoji jejich well-beingu v různých životních oblastech.

V jakých přesně?

Věda v rámci well-beingu hovoří o takzvaných stavebních kamenech (anglicky building blocks), oblastech našeho života, které nám pomáhají generovat naši spokojenost. Ať už tu dlouhodobou, nebo momentální pozitivní prožitky. Dnes se uvádí devět takových oblastí: pozitivní emoce, zaujetí a flow, vztahy, smysl, úspěch, fyzické zdraví, mindset, ekonomické zabezpečení a prostředí. V knize, kterou jsem napsala, jsou tyto oblasti ještě rozštěpené na podoblasti tak, aby si čtenář dokázal konkrétněji představit, co mu pomáhá s budováním jeho well-beingu.

Na UK jsme s kolegy oslovili studenty napříč všemi fakultami, aby se právě v těchto dílčích oblastech ohodnotili. Vyšlo nám z toho sebehodno-

cení v 78 oblastech života reflektovaných na škále o až 10, kdy nula vyjadřuje nespokojenost a desítka ideální stav. Na základě poznatků z těchto výzkumů a kurzů zpracováváme s kolegy z Jižní Ameriky teorii, díky níž bychom k těmto devíti oblastem přidali ještě jednu, kterou je autenticita. Ta je totiž pro nás všechny obecně velmi důležitá, ale, jak ukazují naše výzkumy, pro věkovou skupinu vysokoškoláků může být zcela klíčová.

Jak studenti reagovali, když si takto doslova rozparcelovali a nasvítli jednotlivé části svého života?

Obecně vzato děláme společně vše pro to, abychom ze seminářů odcházeli s dobrým pocitem. Všimám si dvou základních věcí. Zprvče většina z nás je naprosto v pohodě s tím, že náš život, respektive jeho některé aspekty nejsou ideální. Není nutné, aby všude byly „desítky“. Spíš najednou zjistíte a pochopíte, že vy třeba fungujete určitým způsobem, jelikož si generujete well-being vedle vztahů dominantně třeba přes zaujetí v práci. Ale váš partner nebo rodina fungují v rámci všech pilířů třeba trošičku jinak, jsou pro ně prioritní jiné složky života. Pro někoho je víc důležitá péče o fyzické zdraví a generuje si skrz něj svůj well-being, někdo zase generuje svou spokojenost přes životní smysl či přes něco jiného.

Zdravému životnímu stylu se věnujete celou kariéru. Proč?

Pocházím z hodně aktivní rodiny, pohybová aktivita pro mě byla vždy přirozená. Absolvovala jsem osmileté sportovní gymnázium a hledala jsem obor, který by souvisel se zdravým životním stylem.

PhDr. Jana Kočí, Ph.D.

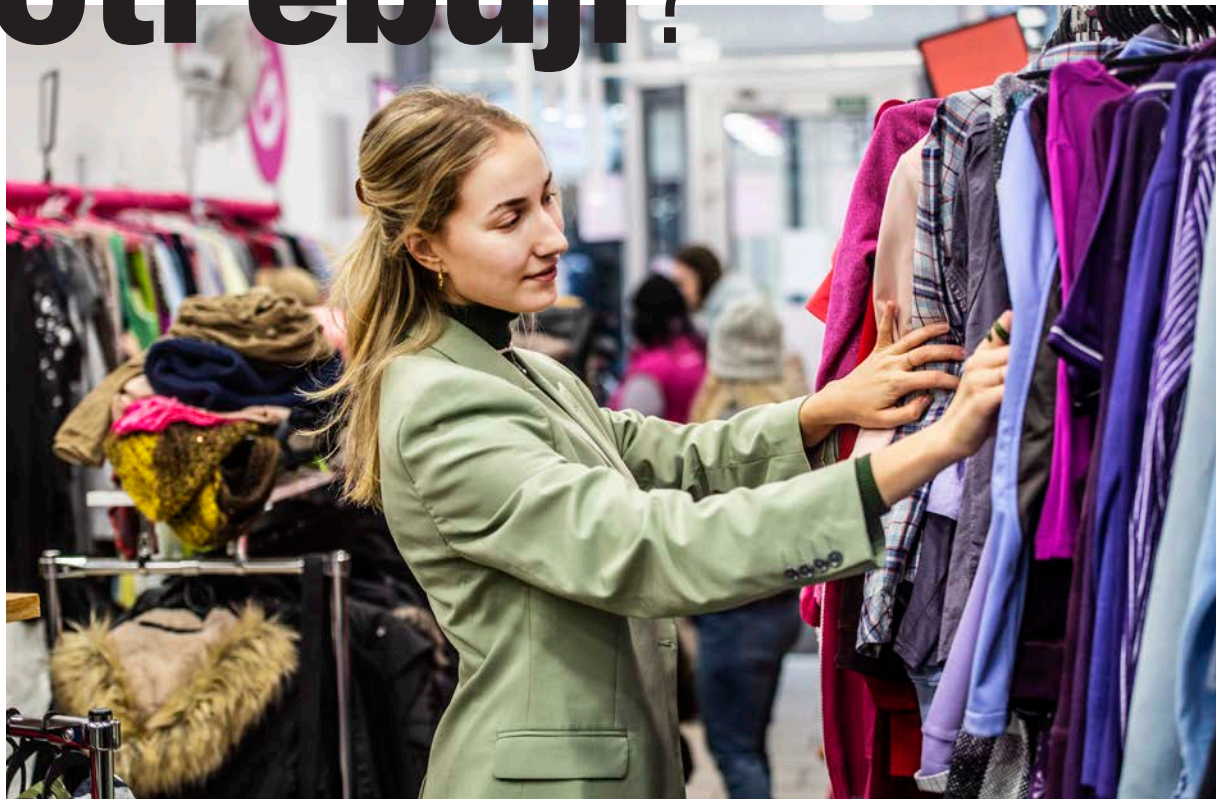
Po studiích na Jihočeské a Západočeské univerzitě realizovala doktorát na katedře pedagogiky PedF UK, kde působí dodnes. Vyučuje předměty jako strategie zdravého životního stylu, pedagogika volného času a well-being studentů. Během doktorských studií absolvovala stáž na University of Nebraska v USA, kde se věnovala výzkumu a výuce věd ke zdraví, a dnes má afiliaci s Claremont Graduate University v Kalifornii. Její profesní specializací jsou edukace ve well-beingu, zdravém životním stylu a pozitivní psychologie. Nedávno vydala knihu *Well-Being and Success for University Students: Applying PERMA+4*, ve spolupráci s kolegou Stewartem I. Donaldsonem.

Tehdy se v Českých Budějovicích, odkud pocházím, otevíral první ročník bakalářského programu *Výchova ke zdraví*. Zaujalo mě, že v sobě spojuje jak psychologii, tak pohyb. V té době to byl ještě nepedagogický obor, výchova ke zdraví se totiž na školách ještě neučila. Když jsem končila bakaláře, otevíral se tento obor jakožto navazující magisterský na Západočeské univerzitě v Plzni, aniž by v té době měli tento obor na bakaláři. Byla jsem první studentka, která absolvovala jak bakaláře, tak navazující vzdělání ve výchově ke zdraví.

Dalším přirozeným krokem pak pro mě bylo jít do Prahy na Univerzitu Karlovu, kde už bylo oddělení výchovy ke zdraví na Pedagogické fakultě. Pracovala jsem zde na Ph.D. a absolvovala několik stáží v USA. A mám to tak dodnes, kdy spolupracuji s kolegy ze zahraničí, jak ze Severní, tak Jižní Ameriky, na výzkumech a projektech pozitivní psychologie. Na kalifornské univerzitě v Claremontu mám *visiting professorship* a pomáhám zde převádět jejich výzkumy v oblasti well-beingu do praxe.

Skutečně to potřebuji?

„Vždy, když mluvím o udržitelnosti, je to spíše o tom, co nedělám – nenakupuji zbytečně, nehromadím věci,“ říká Rozárie Haškovcová, environmentální influencerka a studentka politologie na FSV UK.

TEXT Pavla Hubálková FOTO Vladimír Šigut

„Za mě je na prvním místě minimalismus. Vždy začínat otázkou, zda něco nového skutečně potřebujeme nebo opravdu moc chceme. Hlavně nepodlehnout konzumu – žijeme ve světě, kdy nám neustále někdo říká, že pokud chceme být in, potřebujeme si koupit nový model telefonu nebo oblečení z nejnovější kolekce... To je naprostá hloupost, od toho se neodvíjí našeho hodnota,“ říká Rozárie Haškovcová.

Jak tedy nakupovat? „Pokud si promyslím, že něco nového potřebuji, nebo opravdu chci, hledám, zda to lze sehnat z druhé ruky – v second-handech, ba-

zarech nebo třeba na swapech – akcích, kde si účastníci vyměňují oblečení, ale i další věci. Pokud neseženu, hledám v nabídce udržitelných značek. Běžné řetězce jsou až úplně ta poslední ‚nouzová‘ možnost,“ popisuje.

Pravidlo 80:20

Rozárie zároveň varuje před snahou o dokonalost. „Sama jsem si prošla zero waste obdobím, kdy jsem se snažila žít maximálně ekologicky a bezobalově. Nyní se řídím pravidlem 80:20 – snažit se žít udržitelně, ale zaměřovat se skutečně na to podstatné a zároveň se

nehrouřit z toho, že to někdy nejde. Nikomu nepomůže generace ustrašených lidí, kteří budou špatní z toho, že si někdy koupili balenou vodu nebo jeli autem,“ radí.

Co tedy (ne)dělat? Co má největší vliv? „Určitě omezit maso a živočišné výrobky! To řadu lidí překvapí a v české společnosti je to docela rozbuška, ale právě živočišná produkce má na svědomí až 14 procent globálních emisí skleníkových plynů, přitom silniční doprava tvoří 9 procent, letecká jen dvě a půl procenta,“ sdílí Haškovcová, která jedním dechem doplňuje, že se nemusíte hned

Hlavně nepodlehout konzumu – žijeme ve světě, kdy nám neustále někdo říká, že pokud chceme být in, potřebujeme si koupit nový model telefonu nebo oblečení z nejnovější kolekce... To je naprostá hloupost, od toho se neodvíví našeho hodnota.

stát vegany, ale každá „rostlinná volba“ se počítá.

Jako další příklad udržitelnosti sdílí, že v kabelce nosí igelitový pytlík, do kterého opakovaně nakupuje. „Velmi často si ale jídlo беру přímo do ruky nebo si ho nechávám zabalit pouze do ubrousku,“ říká. V její kabelce také najdete vlastní kelímek: „Líbí se mi jeho praktičnost, používám ho na vodu, kávu, ale třeba i večerní drink.“ Také, pokud to jde, nejedí autem: „V Praze to ani nedává smysl, když opravdu potřebuji někam dojet autem, půjčím si sdílené nebo od kamarádů. Obecně miluji koncept sdílení. Třeba knihovny věcí, kde si můžete půjčit od vrtačky po stan, jsou naprosto skvělé,“ říká.

Obrovská spotřeba vody při výrobě oblečení

Rozárie Haškovcová téma udržitelnosti propaguje na svých sociálních sítích, ale třeba i v rámci workshopů. V loňském roce uspěla ve studentské soutěži na podporu udržitelného rozvoje na

Univerzitě Karlově. „Díky tomu jsem mohla se svým workshopem o udržitelné módě skutečně objet republiku. Navštívila jsem více než pětadvacet základních a středních škol,“ líčí. „Samozřejmě je poznat rozdíl mezi Prahou a malým městem, ale mnohem více záleželo na konkrétních školách a vyučujících, zda je pro ně udržitelnost téma nebo jsem přinášela něco nového,“ popisuje. Nejčastěji posluchače překvapuje, kolik množství vody se při výrobě oblečení spotřebuje: na výrobu bavlněného trička je průměrná spotřeba 2 720 litrů vody, na džínové kalhoty dokonce až 9 000 litrů vody.

Rozárie se v rámci interaktivního workshopu zaměřuje především na módu a problematiku fast fashion, ale na souvisejících příkladech vysvětluje i problematiku emisí a znečišťování prostředí, nebo jak se nás dotýká klimatická změna. „Nejčastěji uvádím příklad rostoucích cen potravin – třeba že olivový olej je teď tak drahý, protože velké sucho ve Španělsku zničilo úrodu. Obdobně narostla cena cukrovinek a začíná být problém i s kávou,“ říká a zdůrazňuje: „Mým cílem není strašit nebo vyvolat úzkost, že je vše špatně. Chci, aby lidé o problematice začali přemýšlet, zajímat se.“

Překvapivá síla jednotlivce

Nejlepší obrana proti frustraci a environmentální úzkosti je podle Rozárie proaktivita: „Mně velmi pomáhá vědomí, že se o téma zajímám a dělám maximum, co mohu. Ráda ukazuji, co vše člověk zmůže i jako jednotlivec. Snažím se být inspirací.“

Proč tolik řešíš oblečení?

„Oblečení je hrozně moc – již dnes máme oblečení pro šest generací dopředu a stále vzniká nové. Každou vteřinu se na skládky vyhodí jeden kamion odpadu!“ vyjmenovává Rozárie Haškovcová, pro kterou je problematika „fast fashion“ jedním z hlavních témat. „Kdykoliv uvidíte oblečení, které je podezřele levné, představte si, v jakých podmínkách asi vznikalo. Lidé, kteří takové oblečení vyrábí, většinou pracují v naprosto nevyhovujících podmínkách a za ušitý kus oblečení dostanou třeba padesát haléřů! Oblečení je navíc často nekvalitní, takže se brzy zničí a jste nuceni si koupit další.“

Jako konkrétní příklad uvádí petici pro zavedení veganských jídel do běžné nabídky menz Univerzity Karlovy. „Lidé někdy nadávají a propadají falešnému pocitu beznaděje, že nic nejde změnit. Přitom často stačí být jen trochu proaktivní – zajímat se, napsat na úřad nebo třeba podepsat petici,“ doporučuje Rozárie Haškovcová, kterou jednou láká politická kariéra.

„Studuji politologii a o politiku se zajímám od patnácti let. Ale uvědomila jsem si, že chci prosazovat velmi nepopulární věci, kterým řada lidí vlastně nerozumí. Proto jsem se rozhodla nejdříve jít cestou edukace – vysvětlovat, proč je téma udržitelnosti tak důležité,“ uzavírá studentka-influencerka.

Rozárie Haškovcová

Studentka druhého ročníku bakalářského studia Politologie a mezinárodní vztahy na Fakultě sociálních věd UK. Aktuální semestr stráví v rámci Erasmu na Leiden University. Označuje se jako environmentální influencerka – široké veřejnosti komunikuje témata jako udržitelnost, minimalismus nebo environmentální politika. Na Instagramu @shluk.bunek má přes 22 tisíc sledujících. Pořádá i workshopy nebo swapy.

Chtějme vědět, co jíme!

Především mladým lidem není lhostejné, že spousta jídla k nám putuje z velkých dálek, kde často nemůže být řeč o důstojných pracovních podmínkách, tvrdí Dana Kapitulčinová, jež zkoumá dopady stravování na životní prostředí. A činí tak z šestnáctého patra Centra Krystal, odkud má patřičný náhled. Co ji během více než desetiletého výzkumu překvapilo?

„Spíše než překvapilo, tak potěšilo. Na začátku, někdy v roce 2013 jsem věděla, že se chci věnovat tématu jídla a udržitelnosti – zejména té environmentální. Ovšem tehdy většina lidí, včetně některých kolegů, ani moc nevěděla, co vše si pod tím představit. Ale poté, co si tato problematika získala pozornost médií – nejdříve šlo o studie ve vědeckých časopisech typu *Nature* anebo *PNAS* –, přišel hlavní boom: Zhruba před pěti lety začalo téma udržitelného stravování ‚prosakovat‘ a stále častěji se objevovalo i v Česku – v médiích i v odborných diskuzích... Dnes mě těší, že když lidem vysvětluji, čím se zabývám, už vědí,“ dodává.

Udržitelné stravování na VŠ

V posledních dvou letech se environmentalistka nejvíce věnovala udržitelnosti na českých vysokých školách, její pozornost si získalo zejména stravování. Šlo o projekty *Unilead – University Leaders in SDGs I a II*, ve kterých vedla meziuniverzitní pracovní skupinu.

„Podařilo se nám vydefinovat oblast udržitelného stravování a navrhnout sadu opatření, díky nimž se české vysoké školy mohou stát ‚udržitelnějšími‘. Mnohá doporučení se již podařilo začlenit i do *Strategie udržitelného rozvoje UK* a jejího akčního plánu, což se pro-

O původ potravin se lidé dle Dany Kapitulčinové zajímají více než dříve. „V širším kontextu si uvědomují naše dopady na životní prostředí, ať už jde o klimatickou změnu či ztrátu biodiverzity,“ říká expertka na udržitelné stravování a přenášení poznatků do praxe a vzdělávání z Centra pro otázky životního prostředí UK (COŽP).

TEXT Marcela Uhlíková FOTO Vladimír Šigut

jevilo i ve změnách v rámci stravování v menzách,“ přibližuje přínos projektů. Veganské pokrmy byly zakomponovány do standardní nabídky a strážníci mají nově možnost využít zálohované vratné obaly – *Rekrabičky* – pro odnos jídel s sebou (*více se dočtete na straně 40*).

Projekty sice loni skončily, přesto Dana Kapitulčinová věří, že se účinnému a účelnému propojování výzkumných poznatků s praxí bude moci i nadále věnovat. Rovněž by ráda „oprášila“ stále funkční a vyhledávanou webovou

aplikaci *Kalkulačka nutriční stopy* (www.nutristopa.cz), jíž je autorkou. V roce 2022 se aplikace stala součástí výstavy *ZeMě* v Národním muzeu, kde v rámci interaktivní části posloužila k porovnávání pokrmů a potravin. „Kalkulačka předčila má očekávání. Na druhou stranu už je více než šest let stará a nějaký update by si zasloužila. Bohužel, dnes chybí kapacita i finance. Každopádně ji i nadále udržujeme a do budoucna bychom její vylepšení rádi uskutečnili,“ komentuje stav „apky“.

Ve vědecké domácnosti

Jejím partnerem je Marek Stibal, vedoucí týmu kryosférické ekologie katedry ekologie na PřF UK. Co myslíte, baví se doma víc o výzkumu ledovců, nebo udržitelné stravě? „Nejčastěji mluvíme o praktických tématech: kdo syna vyzvedne ze školky, kdo co nakoupí, kdo co uvaří. Ale samozřejmě občas dojde i na odbornější témata. Ono se to nezdá, ale obojí – tání ledovců i strava – spolu hodně souvisí. To, co jíme, nakonec částečně ovlivní i to, jak rychle nám ledovce tají. Jídlo je s klimatem propojené a do budoucna to bude velké téma k diskusi,“ líčí.

Masový vliv masa

Největší environmentální dopady na životní prostředí způsobuje produkce masa. „Karnivoři“ čili masožravci z Česka jej za rok sní více než 70 kilogramů na osobu, což je téměř dvojnásobek průměrné světové spotřeby. „U vepřového a kuřecího masa je u nás asi největším problémem dovoz sójového šrotu na krmiva: aby zvířata rychle rostla a začala produkovat mléko či vejce, musejí mít v krmivu protein. Protein je obsažen v sóji, přičemž největším producentem této luštěniny-superpotraviny jsou Brazílie a Argentina. Nejenže protein je do Evropy dovážen z velkých dálek, kvůli jeho produkci jsou navíc ničeny cenné přírodní ekosystémy – pralesy a travnaté biotopy. U hovězího masa

je zase tou největší částí zátěže produkce metanu doprovázející trávení u dobytka; vzniklý plyn následně v atmosféře přispívá ke globální změně klimatu,“ přibližuje Dana Kapitulčinová souvislosti.

A co ryby? Na volném moři se často ryby získávají z „přelovených“ míst: loví se jich více, než je reálná možnost jejich reprodukce. Problémem je též využívání takzvané *akvakultury* – cílevědomého obhospodařování části ploch k dosažení vysokých výnosů, například při chovu lososů. Přičteme-li mechanické ničení ekosystémů způsobené masovým odchylem, máme i zde všechna negativa takřkajíc „na talíři“. „Osobně se při výběru řídím značkou MSC (*Marine Stewardship Council je certifikační organizace, jejímž cílem je zajištění trvale udržitelného rybolovu, rozvoje rybích populací a využívání darů moře – pozn. red.*). Mám jistotu, že oblast, z níž produkty pocházejí, je udržitelně obhospodařovaná,“ doporučuje.

Flexiteriánská cesta vpřed?

Přestože se dnes stále častěji hovoří o tom, že by se za pár let mohlo maso dokonce i „vyrábět“ v laboratořích, dle

Dana Kapitulčinová, Ph.D.

Vystudovala biologii na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích. Doktorské studium enviromentálních věd absolvovala na University of Bristol ve Velké Británii. Od roku 2013 působí v COŽP UK, kde je výzkumnou pracovnící a koordinátorkou udržitelného rozvoje. Hledá propojení vědy do vzdělávání a každodenního konání společnosti. Je autorkou a spoluautorkou mnoha odborných studií a také webové aplikace *Kalkulačka nutriční stopy*. Absolvovala stáže a letní školy ve Švýcarsku, Holandsku anebo v Dánsku.

vědčyně se tím udržitelnost stravování rozhodně nevyřeší. Jde o komplexní výzvu, která si žádá víc než jeden záračný objev či novou technologii. „My lidé se potřebujeme naučit jinak myslet. Pokud si jako společnost uvědomíme dopady plynoucí právě z chovu masa na naše zdraví, životní prostředí a dlouhodobou udržitelnost, pak je změna ku prospěchu celé planety možná a poměrně rychlá,“ zamýšlí se vědkyně.

„Coby *flexiteriánka*, která maso a živočišné produkty jí v mnohem menší míře než průměrný spotřebitel v Česku, se zajímám hlavně o původ potravin. Záleží mi na životní pohodě zvířat a na ekologických postupech v zemědělství,

preferuji potraviny v bio kvalitě a z volného výběhu. Vejce z klece bych si prostě nekoupila! Taký už téměř vůbec nekonzumuji uzeniny. Zato kvalitní maso z ekologických chovů či zvěřinu si občas dám, řekněme v průměru tak jednou za týden. Záleží ale i na ročním období – v zimě cítím, že potřebuji více masa, v létě naopak,“ prozradila na sebe Dana Kapitulčinová. A třeba tím nasměrovala i naše čtenáře.

„Jablka miluju a vidím je všude,“ vesele říká vědkyně. „Jabloně máme v pronajatém sadě i u domu, který právě dokončujeme. Jablka s ořechy považuju za nejudržitelnější produkty v rámci domácích podmínek: víte, kde a jak se urodily, navíc stromy pohlcují uhlík a v létě pomáhají udržovat chladnější klima. Jsou prostě dokonalé,“ míní.

Smart Food je jen začátek...

Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy se osvětě v oblasti udržitelnosti věnuje dlouhodobě. Velký mediální ohlas vzbudil už loňský projekt *Smart Food*, v němž vyvinula spolu s Mendelovou univerzitou v Brně multimediální výuková média pro základní školy. Vědomosti o tom, jak předcházet plýtvání potravinami, se pak u žáků zvýšily o více než čtyřicet procent.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO Jan Kolský

S Provozně ekonomickou fakultou MENDELU (PEF MENDELU) získala PedF UK dva granty od Technologické agentury ČR, opět na osvětu v oblasti plýtvání. Tentokrát se chtějí zaměřit na veřejnost a generaci Z, tedy mladé lidi ve věku 20–27 let. „Navazujeme na předchozí znalosti a zkušenosti, jež jsme získali zejména během pilotáže *Smart Food*. Vzdělávací materiály budou opět distribuované prostřednictvím systému *FutureBooks*, v němž vytváříme interaktivní výuková média, která dokáží hravou for-

mou (gamifikací) aktivizovat a pozitivně motivovat ke změně chování a nastavení dobrých trvale udržitelných návyků,“ vysvětluje hlavní strůjce *Smart Food* za UK a dalších nově vznikajících projektů zaměřených na osvětu proti plýtvání Igor Červený z PedF UK.

Od vidlí až po vidličku

Ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí ČR, v rámci Národního plánu obnovy, rozjíždí Pe-

dagogická fakulta UK s kolegy z PEF MENDELU dvouletý projekt *Od vidlí až po vidličku... a ještě dál*, v němž se chce zaměřit na snižování produkce CO₂ a methanu ve společnosti, plus na předcházení plýtvání potravinami ve školních jídelnách.

„Vzniknou výuková média a videa, jež budou vysvětlovat tuto tematiku v kontextu ochrany klimatu. Protože jak při přípravě a transportu, tak i během zneškodňování bioodpadu vzniká nemalá stopa CO₂, včetně methanu. Věříme, že když děti, mladé lidi a domácnosti naučíme neplýtvat a vysvětlíme jim problematiku v širších souvislostech, dokážeme mnohem lépe naplňovat klimatické cíle, které jsme si jako společnost stanovili. Například Praha se zavázala, že do roku 2030 sníží svoji produkci CO₂ o padesát procent oproti roku 1993, přičemž polovinu z těchto padesáti procent skleníkových plynů tvoří bioodpad. Projekt bude evaluován na základních školách z osmi krajů České republiky už letos v září, a může tak Praze a následně i dalším městům velmi pomoci,“ věří Igor Červený.

Plýtvání oblečením

Pedagogická fakulta UK získala grant TA ČR, v němž opět ve spolupráci s PEF MENDELU vytváří digitální výuková média a metodiku pro změnu stylu nakupování, tentokrát oblečení, a osvětu v oblasti re-use, upcyclingu a slow fashion. „Budeme se hodně věnovat dospívajícím dívkám. Je to sice genderově nevyvážené, nicméně ze studií vyplývá, že právě děvčata především z velkých aglomerací, jsou zvyklá nakupovat v obchodech s fast fashion až čtyři trička za měsíc a každé z nich vynosí maximálně třikrát,“ upozorňuje Červený.

Cílem není teenagery děsit nebo jejich dosavadní chování shazovat ani je nějak zásadně omezovat, ale naučit je racionálně přemýšlet o tom, co opravdu potřebují. Výzkumníci provádí v rámci tohoto projektu také analýzu odpadu (ve spolupráci se společností GREEN Solution), který lidé nejčastěji vozí do eco-dvorů, na jejímž základě plánují vytvořit výuková média pro učitele a žáky, protože, jak zjistili už při *Smart Food*, nejjednodušší cesta, jak změnit chování celé společnosti, vede přes děti. „Opět jim chceme předkládat takové informace, které jsou pro ně, potažmo jejich rodiče, co nejvíce užitečné,“ shrnuje Igor Červený.

Cílíme na generaci Z

Podobnou cestou jdou i v případě druhého grantu TA ČR, jenž realizuje Provozně ekonomická fakulta MENDELU, pod vedením doktorky Lucie Veselé (*podílela se také na Smart Food – pozn. red.*). Jedná se o projekt tematicky blízký *Smart Food*, jen cílený na starší věkovou skupinu, mladé lidi narozené po roce 2000. „Výhoda generace Z je v tom, že je připravena změnit své chování hned, jen přesně neví, jak na to. Aktuálně proto probíhá výzkum, jak s touto skupinou pracovat a jakou nejlepší formou jim nástroje – jasné praktické kroky, co pro ome-

Věříme, že když děti, mladé lidi a domácnosti naučíme neplýtvat a vysvětlíme jim problematiku v širších souvislostech, dokážeme mnohem lépe naplňovat klimatické cíle, které jsme si jako společnost stanovili.

zení spotřeby dělat – můžeme nabídnout,“ říká spoluřešitel Červený.

Smart Food do Evropy

Ostatně samotný *Smart Food* nabírá už celoevropský přesah. Pedagogická fakulta UK společně s PEF MENDELU nyní připravuje (i s univerzitními partnery Alliance 4EU+) projekt *Horizont 2020+* s cílem transformovat své dosavadní materiály tak, aby byly využitelné pro všechny členské státy Evropské unie. „Jednotlivé země mají svá specifika, jinou kulturu stolování, a tudíž i jiné problémy týkající se nakládání s odpadem. Jižní státy se například potýkají s problémy se zbytky ryb, Turecko jakožto velký konzument kávy a čaje zase řeší, jak užitečně využívat tento bioodpad, například jako hnojivo,“ uvádí příklady Igor Červený.

Tým *Horizontu* je tak úmyslně poskládan z odborníků napříč Evropou. „Chceme interaktivní publikace obohatit o cvičení ve virtuální realitě, kdy mohou uživatelé například různě manipulovat v prostoru, a využít tak benefitů kybernetického prostředí, které dovede velmi přesvědčivě simulovat realitu. Výsledky jsou při této formě vzdělávání mnohem lepší, protože člověk má pocit, že opravdu funguje v realitě, jeho zkušenost je mnohem intenzivnější a mozek se díky tomu rychleji učí,“ objasňuje spoluřešitel. Například chtějí touto cestou vést spotřebitele k tomu, jak nepodléhat slevám a akcím. Kolegové z Kodaňské univerzity zase uvažují, že by pomocí QR kódů na potravinách poskytovali o daném produktu ještě více údajů – od složení a výživových hodnot přes celkovou cenu zahrnující výrobu, dopravu a další.

Jaký potenciál tato edukativní interaktivní média skýtají, ostatně potvrzuje už zájem o *Smart Food* ze stran českých základních škol, které je volně využívají ve výuce. Každý z osmi e-booků je koncipován jako jedna vyučovací hodina a odborníci z UK a MENDELU pomohli učitelům vytvořit dokumenty pro implementaci materiálů v rámci jejich školních vzdělávacích plánů. Ale děti s nimi pracují i doma, tím pádem pomáhají osvětu šířit dál mezi starší generace. „V podstatě tak žákům a potažmo jejich rodičům i prarodičům dáváme najevo, že když přistoupí na naši hru, naučí se neplýtvat, děti to baví, domácnosti ušetří a ve výsledku z toho bude mít užitek celá společnost,“ shrnuje Igor Červený.

Od podzimu 2023 je téměř třetina jídel v menzách UK veganských a vegetariánských. Celkový počet prodaných vegetariánských jídel za rok 2023 bylo 53 515 porcí, což bylo 10 % z celkového objemu. Celkový počet prodaných veganských jídel za rok 2023 bylo 84 610 porcí, což je 16 % z celkového objemu. Zdroj: KaM UK

Menzy UK patří v udržitelnosti k lídrům

Univerzita Karlova zařadila v září 2023 ke stabilní nabídce vegetariánského jídla také pokrm veganský a počet vydaných bezmasých jídel vzrostl z 21 na 33 procent. „Tato čísla dokazují, že se nám daří naslouchat potřebám studujících a zaměstnanců a zároveň je motivovat k udržitelnému chování na každodenní bázi. A věřím, že tendence bude i nadále vzestupná,“ říká manažerka udržitelnosti UK Nikola Rusová.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO Vladimír Šigut

Všechny jídelničky nyní, vedle masitých jídel, obsahují minimálně jedno vegetariánské a jedno veganské. „Zájem o veganská i vegetariánská jídla je velký. Také kuchaři už vnímají jejich přípravu jako něco běžného,“ souhlasí s Rusovou administrátorka menz UK Daniela Slováková, jež sama se sebou prý uzavřela dohodu, a v menze si objednáva vždy veganské menu. „A je opravdu výborné,“ potvrzuje. O tom, že jídla dobře chutnají i vypadají, svědčí i to, že je studenti fotí a sdílí jejich obrázky i recenze na instagramovém účtu neziskové organizace ProVeg, která personál menz školila v jejich přípravě. „Je to pro nás skvělá reklama, kterou nám dělá náš zákazník,“ pochvaluje si Daniela Slováková.

Bezmasá jídla snižují CO2

V nejbližší době spustí menzy také prodej veganských baget. „Receptury jsou již hotové, pouze je třeba nacenit výrobky. Samozřejmě jsem sledoval a chutnal jejich vývoj a troufnu si říci, že budou velmi jedinečné a unikátní. Je na co se těšit,“ slibuje vedoucí Útvaru stravovacích služeb KaM UK Petr Svoboda. Stravování obecně má obrovský vliv na uhlíkovou stopu a rozšiřování nabídky bezmasých jídel ji pomáhá efektivně snižovat. Podle Pavly Ši-

rok z ProVeg platí, že když si člověk dá například místo hovězího chilli fazolové nebo s rostlinnými bílkovinami, sníží se množství skleníkových plynů 12krát. Za každou takovou výměnu se ušetří množství emisí CO₂, jako kdybyste si 700krát nabili telefon.

REkrabičky i REkelímky

S udržitelným stravováním úzce souvisí i ekologičtější obaly. UK už před rokem zavedla zálohované vratné REkrabičky a REkelímky (80 korun za vratnou krabičku, 50 korun za kelímek). Funguje to tak, že klient přinese použitou REkrabičku či REkelímek (může je vrátit i v jiných provozovnách mimo UK, které jsou součástí tohoto systému), menza si použité nádoby převezme, umyje a jídlo či nápoj vydá opět v REkrabičce či REkelímku za manipulační poplatek dvě koruny. Strávník tak má zaručeno, že dostane krabičku či kelímek hygienicky čistý.

Tašky na třídění odpad na kolejích

Od roku 2023 mají studující ubytovaní na kolejích UK také možnost používat sady tašek na třídění odpad. Nápad vzešel od studenta Tomáše Rábka a spouštěčem bylo, jak říká, naštvání u popelnic – celá řada přeplněných kontejnerů na směsný odpad.

„Přemýšlel jsem, čím to je, že se na kolejích netřídí víc. Nejen „se“ netřídí, ale i čím to, že já sám třídím míň od doby, co jsem na koleji. V psychologii, kterou studuji, se hodně řeší, jak moc kontext ovlivňuje naše chování – když chceme něco dělat častěji, pomáhá udělat takovou možnost jednodušší,“ vysvětluje Tomáš s tím, že pořízení speciálních tašek na třídění odpadu bylo možné díky ochotě společnosti EKO-KOM.

„Snahou Autorizované obalové společnosti EKO-KOM je podpořit třídění odpadu napříč generacemi a na nejrůznějších místech. Chceme, aby lidé měli možnost třídít nejen doma a na ulicích, ale i v přírodě, na úřadech nebo právě v prostorách škol a kolejí. Když jsme byli osloveni jedním ze studentů Univerzity Karlovy, abychom poskytli sady barevných tašek na třídění odpadu na kolej 17. listopadu, snažili jsme se mu v rámci našich možností vyjít vstříc,“ říká mluvčí EKO-KOMu Lucie Müllerová.

Snahou Autorizované obalové společnosti EKO-KOM je podpořit třídění odpadu napříč generacemi a na nejrůznějších místech. Chceme, aby lidé měli možnost třídít nejen doma a na ulicích, ale i v přírodě, na úřadech nebo právě v prostorách škol a kolejí.

Na tuto iniciativu navázala po osobním setkání s Tomášem Rábkem i manažerka udržitelého rozvoje UK Nikola Rusová, které se myšlenka zalíbila natolik, že se odrazila ve strategických materiálech, konkrétně v podobně jednoho z opatření aktuálně implementovaného Akčního plánu na cestě k udržitelnosti.

„Ve spolupráci s Kolejemi a menzami byly zmapovány počty pokojů a buněk (jedna buňka čítá většinou dva pokoje a sdílené sociální zázemí) za účelem zajištění adekvátního počtu sad na tříděný odpad (základní sada obsahuje tři tašky určené k separaci plastů, papíru a skla), a to nejen pro Prahu, ale i Hradec a Plzeň,“ shrnuje Nikola Rusová s tím, že studenti jsou pro ni inspirací a jejich náměty bere vážně. „Nyní tak stačí, aby studující při výměně ložního prádla zažádal o zmíněný set tašek, předložil kolejní kartu, a set mu je na protipodpis vydán,“ uzavírá manažerka udržitelnosti UK.

Největší strašáci? My lidé

Jednou z podstatných součástí udržitelného rozvoje je sociální, společenský pilíř. Ten mimo jiné definuje podporu komunitního života, setkávání ve společném zájmu, například při sportovních aktivitách.

TEXT Jiří Novák FOTO Martin Pinkas

Sportovní zápolení baví národy po celém světě bez ohledu na věk, pohlaví nebo barvu pleti, velké akce sledují miliony lidí. Má to ovšem i negativní efekt. Organizátoři Londýnského maratonu v roce 2022 museli likvidovat 39,8 tuny odpadu od oblečení až po směsný odpad (jen plastové lahve tvořily skoro 5 tun), po zájemcích o zdolání nejvyšší hory světa Mount Everest zbylo v jarní sezoně 2023 až 75 tun odpadu. A olympijské hry nebo mistrovství světa ve fotbale během konání vyprodukují miliony tun CO₂.

Velké sportovní organizace tato čísla vnímají a snaží se v posledních letech na poli udržitelnosti více angažovat. „Věnují udržitelnosti větší pozornost. Mezinárodní olympijský výbor (MOV), Evropská fotbalová asociace (UEFA), Mezinárodní hokejová federace (IIHF) či Mezinárodní florbalová federace (IFF) mají poměrně propracovaný systém, jak řešit všechny tři pilíře udržitelného rozvoje,“ říká Zuzana Levá, jež jako studentka FTVS UK napsala o problematice udržitelného rozvoje ve sportu oceněnou diplomovou práci.

Hokejová federace IIHF například získává 100 % energie pro své kanceláře ze zeleného zdroje, zaměstnanci využívají znovupoužitelné lahve na vodu ze stojanů a od roku 2018 získávají všichni delegáti

IIHF dokumenty jen v elektronické podobě. Olympijský dům v Lausanne byl z 95 procent upcyklován materiálem, který se již nacházel přímo v místě stavby. energii získává ze solárních panelů na střeše, pro splachování toalet a zavlažování travnatých ploch je nainstalován sběrný systém dešťové vody.

Na Olympijských hrách v Tokiu 2020 bylo 90 pódíí z recyklovaného plastu, medaile byly vyrobeny z elektroodpadu sesbíraného po celém Japonsku a z použitého oblečení byly ušity i dresy japonského týmu. Smělé plány mají organizátoři letošní Letní olympiády v Paříži: připravili několik programů, které mají lidi motivovat ke sportu, a využito má být 100 % energie z obnovitelných zdrojů.

Automobilka Toyota poskytne pro hry 2650 elektrifikovaných osobních automobilů a 500 vodíkových vozů Mirai k zajištění bezemisní přepravy členů olympijské rodiny, sportovců, pořadatelů i dobrovolníků. A po skončení her se všech 500 vozidel připojí ke stávající pařížské flotile vodíkových taxi. Coca-Cola zase nainstaluje na 700 vodních a sodových fontán.

Během her bude servírováno přes 13 milionů jídel, přičemž až 80 % surovin má pocházet z místních zdrojů, aby se snížila uhlíková stopa. „Do konce má být každý kraj Francie zastoupen jedním

klasickým receptem, čímž organizátoři podporují i sociálně-kulturní podtext,“ říká Zuzana Levá. Také se zvýší množství veganských a vegetariánských jídel, měl by se co nejméně používat plast a obecně co nejméně plýtvat. Všechny zbytky jídel budou darovány, kompostovány nebo použity k výrobě obnovitelného plynu.

Nevyužitá olympijská sportoviště? Mýtus

Paříž také slibuje až z 95 % využít současné infrastruktury a sportovišť. „Dlouhá léta kolují mýty o tom, jak jsou sportoviště po konci olympijských her nevyužívána, což řadu měst odrazovalo od kandidatury. Faktem přitom je, že drtivá většina sportovišť se stále používá, a právě toto je udržitelnost – protože Mezinárodní olympijský výbor (MOV) chce motivovat lidi nejen k oslavě sportu, ale i k tomu, aby se sami co nejvíce hýbali,“ argumentuje Levá dva roky starou zprávou MOV o sportovištích napříč historií olympijských her.

Ve zprávě z května 2022 MOV uvedl, že z 817 stálých míst od prvních novodobých her v Aténách v roce 1896 až po zimní hry v Pchjongčchangu 2018 se přibližně 85 procent postavených sportovišť nadále využívá, což vytváří široké výhody pro obyvatele ve městech a regionech. Po třiceti letech od LOH v Barceloně je používáno 94 % sportovišť a zářným příkladem je Severní Amerika – jak v Salt Lake City, tak i ve Vancouveru je využívánost olympijských objektů stoprocentní!

Zuzana Levá už několik let externě spolupracuje s Českým olympijským výborem (ČOV), který po tři roky koordinoval projekt „As Sustainable As Possible“, ve kterém zkušenosti v oblasti udržitelnosti do roku 2022 sdílelo šest národních olympijských výborů. Na jeho základě vznikla Strategie udržitel-

nosti 2030, která má vést k dalším krokům v udržitelnosti.

„Na Olympijských festivalech v létě 2021 byly speciální zóny udržitelnosti, kde jsme návštěvníky informovali o udržitelném rozvoji a představovali produkty, jež mohou vzniknout z odpadových materiálů vyprodukovaných ve sportu – například starých bannerů, skateboardů či tenisových raket. Snažili jsme se ukázat, že lze poměrně snadno některé materiály upravit a znovu použít. Návštěvníci si mohli vyrobit i vlastní recyklovanou medaili z plastových víček.“

V rámci strategie ČOV se klade důraz i na vzdělávání, v loňském roce proběhl Kemp učitelů, kde se s 80 tělocvikáři řešilo, jak namotivovat děti k pohybu. A ne náhodou bude letošní Olympijský festival v Ústeckém kraji, který patří k těm horším při srovnávání pohybové aktivity dětí. „Volba jezera Milada u Mostu není jen o podpoře turismu v kraji, ale i o motivaci nejen dětí ke sportu, jehož mnoho podob si budou moci na festivalu vyzkoušet,“ říká Levá.

Podstatný je i sociální faktor

„Veřejnost udržitelnost hodně vnímá z pohledu ekologického a ekonomického, ale podstatný je i sociální faktor: mezigenerační setkávání, udržování komunity a tradic, podpora daného místa nebo dobrovolnictví,“ vyjmenovává Levá a jako dobré příklady zmiňuje organizaci Sokol nebo různé charitativní akce, například Prague City Swim.

„Jde o propojení závodu v plavání pacientů s nemocí ALS a zdravých lidí. Pacienti mají vlastní týmy, a pokud mají sílu a chuť, tak se sami zúčastní a plavou. Pokud ne, tak se položí na paddleboard, a jeho tým s ním úsek plave tam a zpátky, pak se

Zuzana Levá už několik let externě spolupracuje s Českým olympijským výborem (ČOV), který po tři roky koordinoval projekt „As Sustainable As Possible“, ve kterém zkušenosti v oblasti udržitelnosti do roku 2022 sdílelo šest národních olympijských výborů.

koná klasický závod. Je to skvělý příklad, jak díky sportu spojit handicapované a zdravé lidi, v důsledku to má pozitivní dopad na všechny,“ říká Levá a vyzdvihuje i aktivity bývalého triatlonisty Tomáše Slavaty, jež pořádá závody pro sociálně slabší rodiny nebo děti z dětských domovů a poskytuje jim i vybavení. Loni se do Slavata tour zapojily děti z 80 dětských domovů.

Akcí pro širokou veřejnost s pravidelně vysokou účastí je běžecký seriál Běhej lesy, jenž má za sebou už devět ročníků a v tom posledním se během osmi charitativních projektů vybralo přes milion korun. „Navíc používají na závodech udržitelné materiály. Stupně vítězů jsou vyrobené recyklací plastů, diplomy z houbového mycelia a trasy značí páskami z PVA (polyvinylalkoholu). Ty se používají opakovaně a poté, co se nedají znovu využít, se materiál dokáže v přírodě po 180 dnech rozpustit. Ušetří tak až 18 km plastového značení,“ vyzdvihuje Levá.

Omezit konzumní způsob života a používat sportovní vybavení opakovaně je v oblasti sportu velké téma. Nezisková organizace *RecycleBalls* už od roku 2017 zrecyklovala miliony tenisových míčků. Společnost *Old Balls* se zase zaměřuje na použité basketbalové a ragbyové míče – buď je recykluje, nebo upcykluje (výroba nových produktů, např. ledvinek či čepic) a následně daruje potřebným lidem. Mezinárodní florbalová federace má program *Stick With It!*, který se zaměřuje na sběr a opětovné použití vybavení (hole, míčky a lahve na pití), jež opravuje a rozdává lidem, kteří by si nové nemohli dovolit.

Florbal jde příkladem

Český florbal se věnuje tématům udržitelnosti komplexně od roku 2020 a má například vlastní projekt recyklovaných medailí, jejichž výroba je téměř o 84 % úspornější vzhledem k emisím CO₂ a na výrobu se používají pouze rozbité florbalové míčky nasbírané od klubů. Míčky se sbírají do košů z vysloužilých bannerů, kterých už bylo napříč českými kluby upcyklováno na několik desítek. Také v hokejových Pardubicích se snaží hráčskou výstroj opravovat, případně repasovat. Někdy ji následně využívají dál hráči A týmu a B týmu, jindy se použije pro potřeby mládeže, případně hobby hráčů.

„Nejzelenějším“ fotbalovým klubem světa označila FIFA klub Forest Green Rovers UK. Důvody? Kromě pravidelného snižování uhlíkové stopy a používání solárních panelů nabízí návštěvníkům nabíječky pro elektrická auta, znovupoužitelné lahve a také podávají čistě veganská jídla. Většina velkých a osvědčených českých organizací už používá vratné kelímky a ve svých arénách má i koše na tříděný odpad, ovšem některé kluby jdou ještě dál, viz infobox.

Velké společnosti rozhodují

Pozitivních příkladů se tedy i v českém prostředí najde dost a dost, i když stále je na čem pracovat. Co je tedy největším strašákem udržitelnosti ve

sportu? „Já bych řekla, že největší strašáci jsou lidi,“ říká Zuzana Levá a upozorňuje na problém green-washingu.

„Některé značky s oblečením vytvoří jednu kolekci z recyklovaných materiálů a najednou se tváří jako zelená značka, jenže jedna nebo pár kolekcí neznamená, že jsou najednou udržitelní. Ve skutečnosti ostatní zboží vyrábí ze stejných materiálů s použitím toxických chemikálií a neadekvátně platí zaměstnance z chudých zemí, odkud produkty přes půl světa dováží. Velké společnosti se často snaží házet odpovědnost na konzumenty a jednotlivce, ale jejich chování má mnohem větší (a bohužel velmi často negativní) dopad.“

Jak české sportovní kluby řeší udržitelnost:

FK Teplice (fotbal)

Klub má důkladně propracovanou strategii udržitelnosti: aktivně využívá pouze obnovitelné zdroje energie, na stadionu jsou namontovány spojiče vody v rámci perlátorů u baterií, při skrápění trávníku je využíváno i srážkové vody, všechny žárovky na stadionu jsou nahrazeny LED osvětlením a klub se ve spolupráci s městem zapojil do osvětlové edukativní kampaně k důslednému třídění odpadů.

HC Oceláři Třinec (hokej)

Úřadující hokejoví šampioni se otázkou udržitelnosti věnují dlouhodobě, například k denní údržbě ledové plochy využívají recyklovanou vodu. Návštěvníci také mají na stadionu možnost vyhodit do kontejnerů i použitý kuchyňský olej či elektroniku. A klub má i hotový projekt na instalaci solárních panelů na střechu stadionu.

FBC Ostrava (florbal)

Klub rozjel akci *Zelený florbalový klub*, která obsahuje 9 zelených projektů, například: fotovoltaika (sportovní hala je napájena vlastní fotovoltaickou elektrárnou), kogenerace (kogenerační jednotka vyrábí z plynu teplo společně s elektrickou energií), akumulace (velkokapacitní akumulací baterie veškerou přebytečnou energii z fotovoltaiky a kogenerace skladuje pro pozdější využití), eko řešení (ve většině prostor spouští osvětlení pohybová čidla, nasvícení haly je prostřednictvím LED světel, pro splachování na toaletách využívají nasbíranou dešťovou vodu a zbytkovou vodu z provozu bazénu).

Tatra Smíchov (ragby)

Použité míče a pomůcky, které již nejsou vhodné pro tréninkový proces, nechávají pro domácí využití dětem, pořádají i bazary již použitých věcí pro trénink – kopačky, helmy, dresy. V rámci občerstvení využívají recyklovatelné materiály a opakovaně používané kelímky. Plánují přestavbu hlavní tribuny s vysoce nastavenými parametry udržitelnosti ve smyslu hospodaření s vodou, teplem a elektrickou energií.

Zahrada, která si vystačí

Studenti z Fakulty humanitních studií UK Antonín Vávra a Ondřej Koc začali loni v létě před architektonicky oceňovanou budovou fakulty a na dohled univerzitních kolejí včelařit. Na podzim pak začali budovat zahradu, kde si budou moci všichni z okolí vydechnout mezi studiem a výukou. Oboje udržitelně, bez zbytečné „chemie“ a lidského zasahování.

TEXT Helena Zdráhalová FOTO Vladimír Šigut

Do přestavěné budovy FHS UK na pomezí pražských čtvrtí Libeň a Troja zavítali první studující i vyučující v roce 2020, nicméně pořádně si ji užili až po pandemii nemoci covid-19. Tehdy se začalo ukazovat, že okolí budovy, které dnes spravují radnice jednotlivých pražských čtvrtí, respektive magistrát, není příliš vstřícné ke kolemjdoucím kvůli silné dopravě i neutěšenému „vybydlenému“ okolí zarostlému náletovou zelení. Fakulta proto začala hledat způsoby, jak alespoň to nejbližší okolí, které patří univerzitě, zabydlet. Vypsala výzvu *Zabydli džungli* určenou všem studujícím i vyučujícím. A Ondřeji Kocovi to vnučko nápad.

Za včely spokojené

Společně s kamarádem z fakulty Antonínem Vávrou, který je nadšený včelař, přišli s nápadem umístit do předpolí fakulty takzvané warré neboli lidové včelí úly (jméno získaly po francouzském knězi Emilu Warrém, který je vynalezl). „Nejsou to typické úly dnešní doby, které jsou zaměřené na produkci medu ve velkém. Tyto úly jsou menší, včely v nich mají prostor na vlastní výstavbu, my to jen lehce regulujeme, abychom s úly mohli alespoň trochu pracovat. Je to alternativa, která se snaží přiblížit přirozenosti,“ vysvětlil Antonín, který má tento typ úlů i na své vlastní zahradě na jihu Prahy.

Včelstvo do nového obydlí přestěhovali během léta. Dnes jsou úly zazimované a studenti s napě-

tím očekávají, jak se včely vyrovnají se svou první zimou.

Jen se včelstvem se ale studenti nespokojili, věděli totiž, že samotné úly na zlepšení atmosféry v okolí stačit nebudou. Přišli proto s dalším nápadem: vybudovat v předpolí fakulty „permakulturní zahradu“. „Základní filozofie takové zahrady je v tom, že využívá přírodní koloběh a usiluje o regeneraci přírodních zdrojů. Dělá tedy to, na co tady všichni už dávno zapomněli. Funguje bez velkých zásahů člověka, bez chemických hnojiv. Správná kombinace různých druhů rostlin vede k tomu, že se o zahradu následně člověk už nemusí moc starat, rostliny si poradí samy,“ vysvětloval Ondřej.

Sem tam si něco zobnout

Na založení zahrady Hofmanka, jak ji pojmenovali po selské usedlosti, jež v dřívějších dobách stála nedaleko, získali finanční příspěvek od UK na podporu studentských projektů udržitelného rozvoje. A na podzim roku 2023 mohli začít budovat.

Nejdřív před fakultou vyrostlo ohniště a sezení kolem něj, které ze starých trámů vyrobil Antonín se svými známými. Pak Ondřej s truhláři z jedné pražské firmy vyrobili dřevěný kompost a vyvýšené záhony. S dalšími dobrovolníky pak museli do záhonů rozházet deset tun zeminy, kterou jim před fakultou složil nákladák. „Bylo nás na to asi osm. Jsem rád, že i když honorář za práci byl jen pár korun a pivo, přišli nám lidi pomoci. Bátl jsem se, že sem budou chodit jenom na ty táboráky, ale pracovat budeme sami,“ smál se Ondřej.

Připravené záhony budou studenti postupně osazovat. „Do těch, které jsou ve tvaru včelích buněk, přijdou medonosné rostliny. Do větších obdélníkových záhonů chceme vysázet nenáročnou zeleninu a ovoce,“ ukazoval Ondřej a Antonín příkyvoval: „Určitě to nebudou jednodruhové záhony, chtěli bychom, aby si tu člověk mohl občas taky něco zobnout,“ usmíval se.

Bude i hotel!

Kraj zahrady budou lemovat keře, které alespoň částečně odhluční nedalekou silnici a zároveň poskytnou přirozené prostředí a úkryty pro různé živočichy i potravu pro včely. Na jaře by chtěli do zahrady přidat ještě paletové lavice. V plánu jsou i ptačí budky a velký hmyzí hotel. Přibude také nádrž na vodu.

Kvůli všem těmto aktivitám Ondřej s Antonínem loni založili studentský spolek Pučmeloud, do jehož řad přilákali i studující z jiných fakult. Loni jejich tým už také uspořádal různé vzdělávací i společenské akce. Studentům primárně nejde o zpracování medu nebo maximální vytěžování zahrady, ale o sdružování lidí, které zajímá včelaření, zahradničení i udržitelnost. Jak sami říkají, studentský život není jen o přednáškách a kreditech, zároveň se neodehrává jen uvnitř fakult, ale i venku. Okolní prostor je třeba vnímat šířeji a nezapomínat na to, že

Bc. Ondřej Koc a Antonín Vávra

Seznámili se na FHS UK, kde oba studují. Zatímco Antonín je teprve v bakalářském cyklu studia, Ondřej už finišuje magisterské studium oboru Sociální a kulturní ekologie a svou diplomovou práci s názvem *Diagnóza: Vltavín. Lesk a bída hlubokých jam*. Loni společně založili studentský spolek Pučmeloud a začali se věnovat udržitelnému chovu včel v blízkosti jejich domovské fakulty. Se svým projektem na vybudování permakulturní zahrady Hofmanka uspěli v soutěži na podporu studentských projektů udržitelného rozvoje a získali na její vybudování finanční příspěvek od UK.

člověk může přispívat k udržitelnosti a péči o svoje okolí i malými krůčky.

„Během posledního roku jsem díky tomu poznal nové kamarády z fakulty, která se mi do té doby jevila spíš anonymně. Zároveň mi to dodalo pocit naděje, že studentům není jedno, v jakém okolí studují, a snaží se s proměnou tohoto stavu něco dělat. Chtěl bych proto poděkovat všem, kdo nám s tímto projektem pomohli a nadále pomáhají!“ podotýká na závěr Ondřej Koc.

Když úroda není to hlavní

Sociální zemědělství, co to je? Tuto otázku slyší Eliška Hudcová z Evangelické teologické fakulty UK stále ještě poměrně často. Koncept, který propojuje farmaření se sociální prací, ještě není v České republice příliš zažitý. Sociální zemědělství přitom jde ruku v ruce také s udržitelností. Komu je blízká péče o člověka, toho obvykle zajímá i to, v jakém stavu je krajina, příroda i půda, kterou obhospodařuje a kterou chce uchovat i pro budoucí generace.

TEXT Helena Zdráhalová FOTO Hynek Glos

Poprvé se Eliška Hudcová s konceptem sociálního zemědělství setkala prostřednictvím svého bratra. Ten sám totiž na malé farmě na západě Čech chová ovce a má sad. Když se před čtrnácti lety zapojil do mezinárodního projektu *Leonardo da Vinci* na téma multifunkční zemědělství, zaznamenal u svých kolegů z Itálie právě i koncept sociálního zemědělství. Ten do té doby u nás nebyl známý, ačkoliv některé místní farmy už v jeho režimu fungovaly.

Eliška na farmě pochopitelně trávila a tráví dost času a téma ji zaujalo natolik, že se mu začala věnovat i v rámci svého studia Pastorační a sociální práce na ETF UK. Později ho rozvinula i ve své dizertaci na Fakultě humanitních studií UK, kde se věnovala oboru Studia občanského sektoru. Dnes jako členka

Mgr. Eliška Hudcová, Ph.D.

Vystudovala ETF UK a FHS UK, kde také absolvovala doktorské studium oboru Studia občanského sektoru. Ve své dizertaci zpracovávala téma rozvoje sociálního zemědělství v ČR ve vztahu k sociální ekonomice, sociálnímu podnikání a sociálnímu začleňování na venkově. Je členkou Pracovní komise sociálního zemědělství na ministerstvu zemědělství a zakládající členkou Asociace sociálního zemědělství. Působí jako dluhová poradkyně v organizaci Člověk v tísní a učí na ETF UK. S manželem vychovává pět dětí.

Katedry sociální práce a Katedry praktické teologie ETF UK o něm přednáší a popularizuje ho.

Smyslem sociálního zemědělství je integrovat lidi se zdravotním a sociálním znevýhodněním do společnosti prostřednictvím zaměstnání na farmách, poskytováním sociálních služeb nebo jejich terapeutického pobytu na nich. „Sociální zemědělství vytváří prostor pro lidi s nejrůznějším typem znevýhodnění, kteří nějakým způsobem potřebují podporu v začlenění do společnosti a ve zkvalitnění jejich života. Sociální farma nebo faremní venkovské zemědělské prostředí se stává nástrojem integrace, prostředím, ze kterého člověk může čerpat benefity, jež nabízí,“ vysvětlila.

Vrátit život na venkov

Farmy, které se věnují sociální práci, často také pomáhají se vzděláváním dětí a celkově přispívají k upevnování vztahu lidí k přírodě, ke krajině a k venkovu, kam vracejí život a kde pomáhají budovat kvalitní lokální komunity.

„Nejsem jen teoretička, pracuji také v přímé práci v oblasti dluhového poradenství. Víím, jaké to je mluvit s lidmi v nejrůznějších těžkých životních situacích. U mnohých z nich vidím, jak by jim svědčilo jít ven, někam do úplně jiného prostředí. Chráněná pracovní místa bývají zajišťována často třeba v oblasti security, tedy hlídání v supermarketech, nebo je posílají kompletovat nesmyslné součástky, což je rutinní a monotónní práce v uzavřeném stresovém prostředí. Daleko lepší by bylo, kdyby farmy dokázaly nabídnout víc pracovních míst pro potřebné,“ myslí si

Eliška Hudcová, která působí i v neziskové organizaci Člověk v tísní.

I když dnes v Česku existují vyšší desítky farem, které se vedle zemědělské věnují také sociální práci, koncept je stále v širším povědomí neznámý, a proto se ho snaží i prostřednictvím přednášek třeba na středních školách popularizovat. V současné době je také v kontaktu s kolegy a kolegyněmi z České zemědělské univerzity (ČZU) a vymýšlejí, jak propojit sociální práci vyučovanou na ETF UK s kurzy věnovaným rehabilitaci se zvířaty vedenými na ČZU.

Sociální zemědělství je úzce spjaté s konceptem, pro který se používá termín „green care“. „Často se říká, že příroda je důležitá pro well-being člověka, ale to je zase jen takový jednosměrný proces. Člověk by měl myslet nejen na sebe a na to, že sám získává, ale měl by darovat dál, dalším generacím. Koncept green care je o setkávání člověka s přírodou, mělo by se jednat o léčivé a léčebné procesy, které jsou plánované,

reflektované a hodnocené. Můžou mít nejrůznější formy, třeba terapeutického zahradničení nebo zahradní terapie, může to být cvičení v přírodě nebo právě sociální zemědělství. V poslední době se mluví i o lesních koupelích, což začíná být oblíbený způsob terapie, který k nám přichází z Japonska. Důležitá je vždy ona reciprocita,“ podotkla.

A právě proto je pro farmáře a farmářky, kteří se vrhnou na sociální podnikání, často důležité také environmentální hledisko, tedy to, že svoje hospodářství spravují udržitelně s ohledem na zachování půdy a přírody našim dětem.

„Byť ne všechny sociální farmy v Česku hospodaří v režimu ekologického zemědělství, tak si hlídají, aby se udržovala biodiverzita či voda v krajině. Přemýšlejí o tom, jakým způsobem hospodařit s půdou nebo co a kde sázet. Je úplně přirozené, že když se staráme o lidi, tak se staráme i o přírodu. Na počátku toho všeho stojí hodnotový základ: půdu, o kterou pečujeme, jsme dostali. Je to dar a my máme být těmi odpovědnými hospodáři, kteří ji předají v dobrém stavu dalším generacím.“

Člověk by měl myslet nejen na sebe a na to, že sám získává, ale měl by darovat dál, dalším generacím.

Focení probíhalo na pražském Toulcově dvoře, který pracuje v režimu sociálního zemědělství.

U veřejných zakázek záleží na **financování**

„Spolufinancování z Evropských fondů dělá veřejné zakázky udržitelné téměř výhradně skrze finanční podporu a ne skrze nastavování cílů. Jakmile se finanční podpora sníží nebo skončí, zadavatelé se vrací do ‚starých kolejí‘ k neudržitelným zakázkám,“ shrnuje ekonom Vítězslav Titl. Jeho výzkum inspiroval i finský zákon o veřejných zakázkách.

TEXT **Pavla Hubálková** FOTO **Hynek Glos**

Pokud si pořizujete nové boty, pračku nebo třeba telefon, nejspíše si nekoupíte úplně tu nejlevnější věc, protože tušíte, že to s sebou ponese nějaké potíže. Právě nejnižší cena je ale principem soutěžení veřejných zakázek. „V kontextu celkové udržitelnosti by se při výběru měly zohledňovat i budoucí náklady a další socio-ekonomické parametry. Když například plánujete opravu školy, dražší izolace vám možná v následujících letech ušetří velké množství energií a navíc podpoří inovace a ekonomiku,“ uvádí Vítězslav Titl, který působí na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a na Univerzitě v Utrechtu. Ve svých výzkumech se zaměřuje na udržitelnost ve veřejných zakázkách.

„Největší výzvou našich výzkumů je najít měřítko, jak udržitelnost hodnotit. Udržitelnost totiž není jen množství emisí, ale je nutné o ní přemýšlet v sociálním, ekonomickém i environmentálním kontextu,“ líčí. Další komplikací jejich výzkumů je, že pracují s databází čítajícími okolo 200 tisíc zakázek. „V takovém počtu není možné individuální pročítání zadávacích dokumentací a hodnocení, zda jsou udržitelné,“

popisuje Titl. Proto s kolegy vymyslel statistický přístup, jak podle klíčových slov zakázky rozřadit na udržitelné a neudržitelné. „Není optimální a víme, že v individuálních případech může být nepřesný, ale v kontextu celkového počtu hodnocených zakázek získáváme statisticky správné výsledky,“ říká ekonom. Většinou zkoumají situace, kdy došlo ke změně pravidel při zadávání veřejných zakázek a sledují, zda změny vedly k větší či menší udržitelnosti.

Neudržitelná udržitelnost

Zadavatelé veřejných zakázek, kam patří obce, města, kraje, ale i ministerstva, školy a nemocnice, na udržitelnost obecně příliš nemyslí – odhady ukazují, že v průměru asi jen 3,5 procenta zakázek jsou udržitelné. U zakázek bez spolufinancování z Evropských strukturálních fondů je podíl udržitelných zakázek okolo 1,3 procenta a u spolufinancovaných zakázek je udržitelných asi 8,7 procent. „To na první pohled vypadá jako dobrá zpráva pro Evropskou komisi, jenže my jsme ekonometrickou analýzou zjistili, že většina těchto udržitelných projektů jsou projekty,

kteří by vznikly stejně, a jen se využilo evropského financování. Po odfiltrování takovýchto projektů je skutečný efekt spolufinancování pouze 2,5 procentního bodu,“ shrnuje Titl.

Zadavatelé zadávají udržitelně, pouze když jsou k dispozici prostředky ke spolufinancování, když prostředky dojdou, vrací se „ke starým způsobům“ a udržitelnost nezhledňují. „Získané zkušenosti s udržitelným zadáváním na další zakázky prakticky nemají žádný vliv a souvisí téměř výhradně s dostupností finančních prostředků, které udržitelnost zohledňují. Z toho vyplývá, že pro trvalejší změnu jen dočasné financování na úrovni jednotlivých projektů nestačí a jsou nutné i další kroky, například udržitelnost vyžadovat a nebrat ji jako volitelný bonus. Od roku 2021 se například musí odůvodnit, proč zakázka není udržitelná,“ říká Titl.

Zakázky jednohubky

Jednou z výzkumných otázek Vítězslava Titla je i téma „zakázek jednohubek“, jak se jim přezdívá. „To jsou výběrová řízení, kdy se s nabídkou přihlásí pouze jedna firma, která pak zakázku dostane.

Takových zakázek bylo v Evropské unii během posledních let zhruba dvacet procent, což je problém.“

V Česku taková výběrová řízení byla téměř před deseti lety zakázána. „Ukázali jsme, že to přineslo velké úspory. Je možné, že to mělo nějaké negativní dopady v podobě obtížnějšího zadávání zakázek v sektorech, kde je skutečně jen jeden dodavatel, nicméně tyto problémy jsou dle mého výzkumu zanedbatelné a řešitelné. Ve Finsku teď dokonce připravují zákon, který vychází z tohoto mého výzkumu,“ sdílí Titl nečekané výsledky projektu, který byl v roce 2021 roce podpořen Grantovou agenturou ČR.

Ve svých výzkumech musí být obecně kreativní. „Dlouho jsme například přemýšleli, jak u veřejných zakázek hodnotit kvalitu. Nakonec nás napadlo velmi elegantní řešení – analyzujeme, kolik a jak drahých oprav bylo potřeba v následujících letech. Je pak poměrně jednoduché určit, že silnice, která během deseti let vyžadovala pět oprav za tři miliony, je méně kvalitní než podobná silnice s jednou opravou za půl milionu,“ uvádí jako příklad. Takovou analýzu provedli na všech stavebních zakázkách v Česku.

Česko v kontextu

Vítězslav Titl působí v Praze a v Holandsku, předtím studoval v Německu a žil v Belgii a Anglii. Jak je na tom Česko v kontextu světa? „Českým specifikem je velké množství zadavatelů veřejných zakázek,“ míní. V Česku máme na šest tisíc obcí a k tomu je potřeba přičíst ministerstva, muzea, školy, nemocnice... „V součtu tak v mých datech vidím více než třináct tisíc zadavatelů veřejných zakázek, právnických entit, které se ale většinou na veřejné zakázky nijak nespecializují. V řadě jiných zemí si již

Bc. Vítězslav Titl M.Sc., Ph.D.

Působí na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a Univerzitě v Utrechtu. Zabývá se tématem veřejných zakázek, a to konkrétně v kontextu udržitelnosti, korupce a politického vlivu či využití machine learning a umělé inteligence. Po bakalářském studiu na Institutu Ekonomických studií na FSV UK zamířil do zahraničí, studoval na německé Universität Siegen či belgické KU Leuven. V rámci výzkumných pobytů působil na Princeton University, Universitè Bocconi, Vrije Universiteit Brussel a řadě dalších zahraničních institucí.

uvědomili, jak neefektivní takový systém je, a zadavatele spojili do větších celků nebo využívají více centrálních nákupů,“ vyjmenovává.

Jako příklad dobré praxe v kontextu udržitelných veřejných zakázek uvádí Holandsko, kde mají i systém certifikace. „Podle počtu hvězdiček jednoduše poznáte, jak moc udržitelná daná firma je. Podobný systém v současné době zavádí také Belgie, Německo, Spojené království a další země.“

V rámci jednotlivých zemí jsou i velké rozdíly ve zveřejňování a dostupnosti dat. „Většina vyspělých zemí donedávna

nebyla příliš sdílná, co se týká zveřejňování dat o veřejných zakázkách, politikách a firmách. V Česku na tom nejsme tak špatně, i když například v úrovni digitalizace jsme v porovnání s Chile nebo Ukrajinou dost pozadu,“ líčí ekonom, který vidí rezervy i v propojení českých systémů mezi sebou a efektivním využívání dat na vládní úrovni. „V Česku stále příliš spoléháme na excelovské tabulky a ruční kontrolu, což je v kontextu současných technologií a možností automatizace obrovským plýtváním zdrojů,“ konstatuje Titl.

Ministerstvo tvořili jen čtyři lidé

V roce 1990 se stal historicky prvním českým ministrem životního prostředí, byl poslancem České národní rady i senátorem. Profesor Bedřich Moldan ovšem stál též u zrodu Ekologické sekce Biologické společnosti při ČSAV, reprezentoval naši zemi v OSN a v roce 1992 zakládal Centrum pro otázky životního prostředí UK (COŽP).

TEXT Marcela Uhlíková FOTO Jan Kolský

Můžete, prosím, zavzpomínat na počátky: jak a proč vlastně centrum vzniklo?

Zásluhy patří především tehdejšímu rektorovi Univerzity Karlovy, profesoru Radimu Paloušovi (*žil v letech 1924 až 2015, rektorem byl v letech 1990 až 1994 – pozn. red.*). Byl člověkem širokého rozhledu, měl veliký smysl pro společenské souvislosti a myšlenka o vytvoření celouniverzitního centra zaměřeného na životní prostředí se mu tehdy zalíbila. Nic nestálo v cestě zakomponovat COŽP do organizačního řádu univerzity. Nutno ovšem dodat, že původně šlo o aktivitu, která vzešla z Přírodovědecké fakulty UK.

Centrum začalo naplno pracovat v roce 1992 a vy jste stanul v jeho čele.

Ve výběrovém řízení jsme tehdy byli dva, se mnou ještě Miloš Kužvart, pozdější ministr životního prostředí. Výchozím statutem centra je od počátku podpora environmentálního vzdělávání a výzkumu nejen napříč fakultami, ale i mimo univerzitu. Od

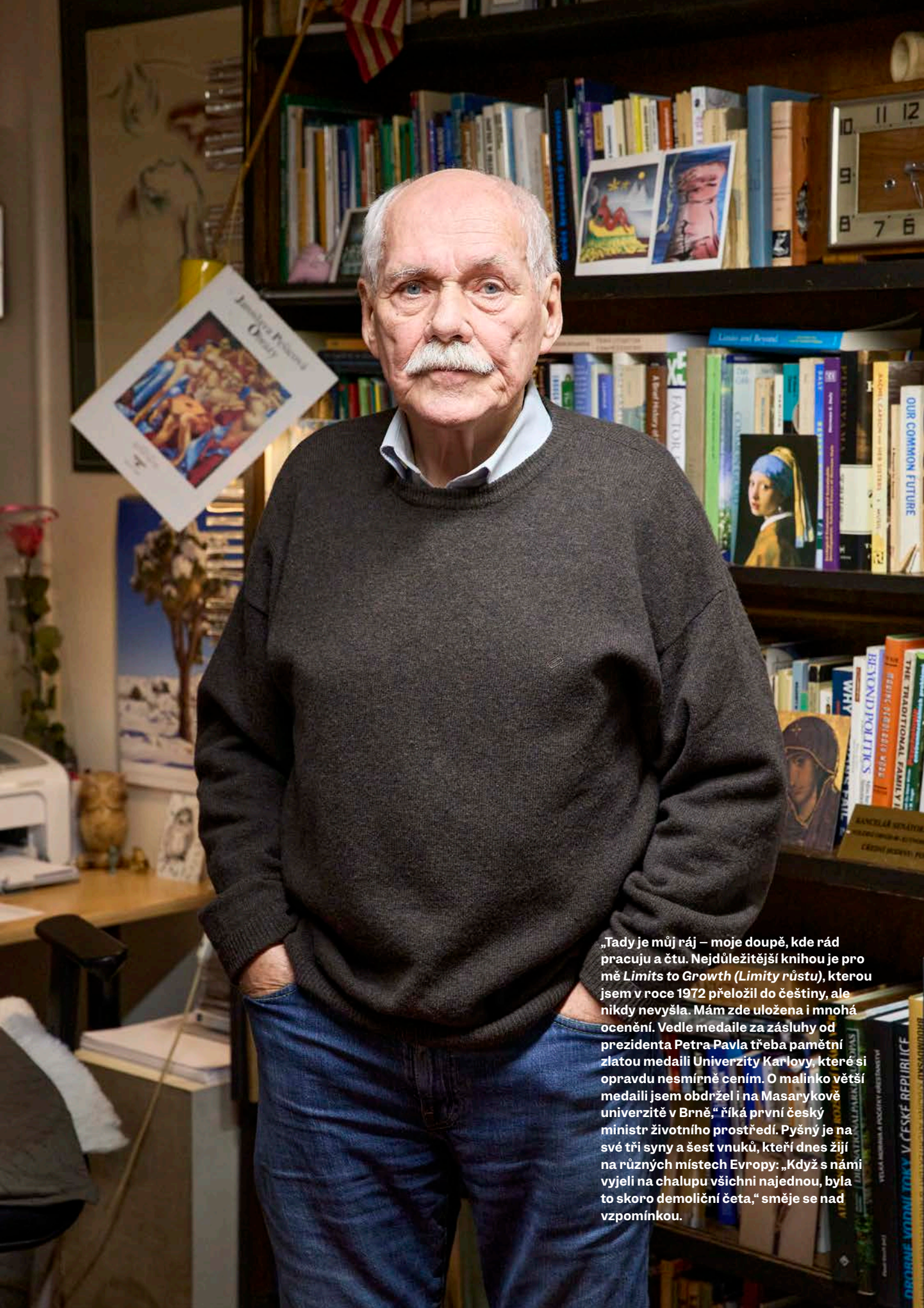
samého začátku – kdy COŽP mělo jen pět zaměstnanců: kromě mne to byli manželé Dlouzí, Ivan Rynda a ještě sekretářka paní Vacková, a sídlilo v několika místnostech na kolejičkách v Petrské ulici – jsme mezinárodně orientovaným článkem Univerzity Karlovy.

První z projektů, které centrum řešilo, byl zaměřen na ekonomické nástroje environmentální ochrany. A ten vůbec největší projekt měl název *K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek*. Z něj vzešla „pentalogie“, přičemž zejména její poslední část – souhrnná strategie udržitelného rozvoje – má svoji poněkud pohnutou historii.

Předpokládám, že v té době podobné „objevy“ rozčeřily poklidné vody ve společnosti.

Dá se to tak říci, a vlastně nejen ty! Zvláště když se uvažovalo o tom, že materiál, na němž jsme pracovali, měl ambice stát se národní strategií... Dovolím si vsuvku: OSN v roce 1997 vyzvala členské státy, ↪

„Tady je můj ráj – moje doupě, kde rád pracuju a čtu. Nejdůležitější knihou je pro mě *Limits to Growth* (*Limity růstu*), kterou jsem v roce 1972 přeložil do češtiny, ale nikdy nevyšla. Mám zde uložena i mnohá ocenění. Vedle medaile za zásluhy od prezidenta Petra Pavla třeba pamětní zlatou medaili Univerzity Karlovy, které si opravdu nesmírně cením. O malinko větší medaili jsem obdržel i na Masarykově univerzitě v Brně,“ říká první český ministr životního prostředí. Pyšný je na své tři syny a šest vnuků, kteří dnes žijí na různých místech Evropy: „Když s námi vyjeli na chalupu v síčnické najednou, byla to skoro demoliční četa,“ směje se nad vzpomínkou.

aby předložily své strategie udržitelného rozvoje; měly být představeny na světovém summitu v roce 2002 v jihoafrickém Johannesburgu. Připravili jsme rozsáhlé výstupy a prezentovali je české vládě. Bohužel, s výrazným přispěním ministra Miloše Kužvarta, který se ujal oponentury, se všechno zrušilo. Sám pak následně se svým týmem předložil „vlastní“ strategii, ovšem tu zase „rozcupovalo“ mezirezortní připomínkové řízení. Výsledek? Česká republika patřila k zemím, které dostaly černou tečku, neboť se na summitu neprezentovala... Ale vypracovali jsme i celou řadu podnětných a úspěšných projektů.

K nim patří i čilá ediční činnost centra, že?

Šlo o sérii monografií, říkali jsme jí tehdy „modrá edice“, protože ji sjednocoval modrý obal. Podařilo se nám například, tehdy za peníze evropského programu PHARE, vydat soubor téměř stovky vysokoškolských skript z široké oblasti životního prostředí a jeho ochrany, které sloužily všem veřejným českým vysokým školám.

Centrum se záhy začalo věnovat i výzkumu. Těch pět lidí už to „nestíhalo“, ne?

Neměli jsme sice vlastní výzkumné kapacity, měli jsme však ideu. V současné době čítá centrum zhruba padesát odborníků řešících aktuální granty, zejména zaměřené na výzkum v oblasti životního prostředí. Z původní pětky jsme zbyli tři. Naprostá většina lidí u nás jsou zaměstnanci Univerzity Karlovy, přičemž mají smlouvu na dobu určitou – po dobu grantu, ze kterého čerpají prostředky na výzkum. Mnozí z nich jsou zahraniční odborníci.

Na co konkrétně jste nejvíce pyšný? Co se povedlo vám?

Vesměs jde o projekty zejména z oblasti ekonomie životního prostředí. Řada z nich má mezinárodní ohlas a jsou publikovány na seminářích, konferencích či v publikacích. Jednou z prvních akcí byla kupříkladu v roce 1994 zorganizovaná mezinárodní konference věnovaná univerzitám a udržitelnosti. A v poslední době se v rámci ekonomie životního prostředí úspěšně věnujeme problematice změny klimatu. Podíli jsme se na evropském projektu *LIFE*, v jedné jeho části například hodnotíme ekosystémy.

Osobně jsem se zasadil za výzkum indikátorů životního prostředí a udržitelného rozvoje. V jeho rámci jsme vydali několik knih a napsali spoustu odborných článků. A centrum nadále pokračuje v tomto výzkumu i v dílčích oblastech: zabýváme se hlavně environmentální ekonomii, indikátory udržitelného rozvoje, dopravou ve městech, životním cyklem výrobků a dalšími. Absolutní přehled má naše ekonomka Markéta Sychrovská, organizační srdce centra; rozhovor s ní by vydal na megačlánek, všechno drží v hlavě a má to i neuvěřitelně srovnané v šanonech (*směje se*). Celkově dnes COŽP pracuje asi na padesáti projektech.

Na nich se, předpokládám, podílí většina fakult, tedy nejen pár „vyvolených“.

Rozhodně. V rámci celouniverzitního projektu *Co-operatio* (původně *Prvouk*, pak *Progres*) se dostává podpory 43 vědním oblastem v rámci čtyř panelů: humanitní vědy, společenské vědy, dále přírodní vědy, matematika a informatika a lékařské vědy. Jednou jsem se pročetl jednotlivými projekty a zjistil, že dobrá polovina fakult UK se aspekty životního prostředí zabývá. Samozřejmě nejvíce spolupracujeme s Přírodovědeckou fakultou UK, kde jsem osobně dlouho vedl kurz *Globální souvislosti životního prostředí* – a dnes tam mám svého pokračovatele, Vojtu Koteckého (*mimo jiné zoolog, publicista, člen Rady vlády pro udržitelný rozvoj – pozn. red.*). Úzce spolupracujeme i s FHS UK, a to ve věci doktorského studia, neboť máme status vysokoškolského ústavu, který z podstaty nemůže mít vlastní studenty. A dlouhodobější spolupráci máme rovněž s Institutem ekonomických studií FSV UK.

Vy jste byl i zástupcem České republiky v OSN. Jak na tuto zkušenost vzpomínáte?

Začalo to prací s organizováním velkého summitu o životním prostředí a rozvoji v roce 1992 v Riu de Janeiru – *United Nations Conference on Environment and Development* (UNCED), známém také jako „Summit Země“. Šlo tehdy o obrovskou akci, které se zúčastnilo 172 vlád světa! Od té doby jsem v OSN zastával různé funkce a současně jsem nikdy nepřestal být ředitelem COŽP na Karlovce (*usmívá se*). Byl jsem vlastně také zaměstnancem ministerstva zahraničí, které mě na všechna ta jednání OSN vysílalo. Tehdy se podařilo navázat dosud trvající spolupráci s *The United Nations Environment Programme* (UNEP).

Nemůžu se nezeptat, jaké to bylo, když jste se v roce 1990 stal prvním ministrem životního prostředí v Československu.

Na tu dobu vzpomínám často a intenzivně. Ale historie s mým jmenováním byla poněkud zvláštní: už jsem měl „něco“ za sebou... V roce 1978 jsem třeba spoluzakládal a stal se místopředsedou Ekologické sekce Československé biologické společnosti při ČSAV. Předsedou musel pochopitelně být komunista, ale měli jsme štěstí: byl jím profesor Emil Hadač, velmi slušný člověk a dobrý botanik.

Co je COŽP?

Centrum pro otázky životního prostředí UK vzniklo v roce 1992. Původně sídlilo v Petřské ulici na Praze 1, poté v univerzitním areálu v Jinoních, Centru Krystal a dnes na Praze 6 v ulici José Martího. Nyní má pět součástí: oddělení environmentálního vzdělávání, oddělení environmentální ekonomie a sociologie, oddělení indikátorů environmentální udržitelnosti, oddělení pro výzkum environmentálního chování a laboratoř environmentálních stop. Centrum od počátku vedl Bedřich Moldan, jehož vystřídal Jan Frouz (rozhovor přinášíme na straně 20).

Tehdy jsme se proslavili veledůležitou takzvanou „Zprávou pro Štrougala“. To nás v roce 1983 oslovil sekretariát vlády s úkolem zpracovat stav životního prostředí v Československu. Chtěli znát realističtější a pravdivou situaci, přičemž mělo jít o tajný dokument. Rozhodl jsem úkoly mezi přední odborníky a zprávu jsme vedení státu připravili. A koncem listopadu 1989 mě tehdejší ministerský předseda vlády, František Pitra, pozval na schůzku. Než jsem stačil vypít kafe u sekretářky, zavolali mě do ministerské kanceláře, kde mi bylo oznámeno: „My jsme se rozhodli, že vznikne ministerstvo životního prostředí – a vy budete ministr!“ Souhlasil jsem a za pár dní byl účasten zasedání vlády, kde sdělili, že se stanu ministrem bez portfeje, jelikož ministerstvo životního prostředí teprve muselo vzniknout. Mým prvním úkolem bylo vymyslet náplň, úkoly a složení resortu. Měl začít fungovat už od 1. ledna 1990! Sídlili jsme v Lazarské, tehdy kromě mě ministerstvo tvořili tři lidé: právníci Václav Mezříčský, Eva Kružíková a sekretářka Gábina Vacková.

To asi byla trochu „divočina“, ne?

Bylo to hektické. Podařilo se nám vytvořit návrh kompetenčního zákona, jehož základní podoba platí od roku 1969 stále, jen bývá průběžně novelizován. Muselo se tehdy například zrušit ministerstvo lesního a vodního hospodářství nebo ministerstvo výstavby a stavebnictví, zrušen byl i Český geologický úřad a podobně. Tehdejší Česká národní rada, což byl vlastně parlament, kompetenční zákon na zřízení Ministerstva životního prostředí ČR schválila zhruba za pět dní, přesně 28. prosince 1989... Uznejte, že na to se nedá zapomenout.

Vaše skvěle našlápnutá kariéra v nejvyšší politice se zastavila. Proč?

Stal jsem se podezřelým ze spolupráce se Státní bezpečností (StB). Nejdříve mě vyhodila Česká národní rada, a to na základě doporučení jakési podivné komise. Tehdy neexistoval žádný lustranční zákon, výpověď byla tím „nejjednodušším“ řešením. Nepomohlo ani to, že se mne zastalí činitelé z univerzit celého světa, za mé očištění lobbovalo dokonce i Federální shromáždění, jež mělo už svoji komisi pro vyšetřování událostí 17. listopadu... Byl jsem, jak mi bylo nesčetněkrát zdůrazněno, těžký případ. Přiznám se, že mnohá hlášení svých spolupracovníků a blízkých jsem číst odmítl – nechtěl jsem se dozvědět, kdo a co na mě „našel“ a hlásil. Sice se po vleklých vyšetřováních podařilo nade vší pochybnost prokázat, že obvinění je lež. Nicméně po formální stránce neznamenal výsledný verdikt – *nespolupracoval* – vlastně nic. Dokonce se ještě tu a tam při různých příležitostech objevil někdo, kdo měl zájem něco „na tom Moldanovi“ najít a zpochybnit výsledky komise... Říkám si, že tolik prověrek, včetně Národního bezpečnostního úřadu, kolika jsem prošel, jen tak někdo nemá.

Prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc., dr.h.c.

Vystudoval Matematicko-fyzikální fakultu UK. Je geochemikem, ekologem, publicistou a byl také politikem, který sehrál významnou roli při tvorbě české ekologické legislativy po listopadu 1989. Patří ke světově uznávaným odborníkům v oblasti analytické chemie, biochemie a životního prostředí. Svoji rozsáhlou pedagogickou, organizační, politickou a diplomatickou činností ovlivnil několik generací environmentalistů. V lednu 1990 se stal prvním československým (a českým) ministrem životního prostředí. Od roku 1991 byl též vyslancem v OSN, podílel se na organizování řady mezinárodních konferencí. Je autorem řady monografií a desítek studií týkajících se zejména ochrany životního prostředí, environmentálního vzdělávání a výzkumu.

Dnes jste v COŽP ještě více méně akčním zástupcem ředitele.

V centru mám už jen nepatrný úvazek a podílím se na jeho aktivitách jako oponent, občas nějakou tou přednáškou. Je to deset let, kdy jsem si řekl: „Chlapče, už máš svůj věk, vedení by měl převzít přeci jen někdo mladší...“ A tak jsem se dohodl s profesorem Janem Frouzem; musel jsem ho malinko ukecávat, aby se přihlásil do výběrového řízení, ale určitě toho nelituje (*usmívá se*). Kromě vedení COŽP je rovněž zástupcem ředitele Ústavu pro životní prostředí na PřF UK, pravidelně se setkáváme při různých příležitostech. Za ním jde velký rozvoj projektů, které se v centru dnes řeší, a fakt je to smršť!

Nevěřím, že jste už „jen“ důchodcem bez aktivit. Co vás dnes zaměstnává a baví?

Sepisuji paměti. Samozřejmě se v nich občas objeví i rodina, ale *gro* knihy tvoří můj pracovní život. Pracuji na nich s kolegyní Evou Bobůrkovou, už máme skoro hotovo. Ale jinak si užívám klidu, návštěv a domova; představte si, že jsme s mojí manželkou (*Dobravou Moldanovou, univerzitní profesorkou dějin české literatury a někdejší děkankou Pedagogické fakulty UJEP v Ústí nad Labem – pozn. red.*) před pár měsíci oslavili šedesát šest let společného života. Pravidelně a často vyrážíme na Šumavu, jezdíme na chalupu. Mám to tam moc rád a díky omezené přístupnosti pro turisty si tam užíváme takřka absolutního klidu.

Návyky musí změnit **celá** společnost

Když v České televizi popularizuje vědu, ví, o čem mluví. Vladimír Piskala je geografem a také doktorem klimatologie na Přírodovědecké fakultě UK. „Osobní zodpovědnost za udržitelnost vychází z možností celého systému,“ tvrdí expert na cirkulaci vzduchu.

TEXT Marcela Uhlíková FOTO Hynek Glos

V televizi začínal Vladimír Piskala s předpovědmi počasí. Před devíti lety úspěšně prošel konkurzem na „rosničku“, to tehdy vstával někdy kolem čtvrté hodiny ranní. Dnes už je z něj spíše noční sova, *fajront* čili volno po práci má až po večerních zprávodajských pořadech, od roku 2017 je totiž výraznou osobností renomované vědecké redakce České televize.

„Jsem popularizátorem vědy, který dokončuje doktorát z klimatologie. Na konkurz do televize jsem se přihlásil na základě inzerátu z fakultní nástěnky,“ prozrazuje Vladimír. Ve vysílání České televize je nepřehlédnutelný: usměvavý vystudovaný fyzický geograf národu neúnavně přibližoval vývoj covidové pandemie, referoval o záplavách v Libyi či tornádech na Moravě, vysvětloval i vznik hurikánu,

Během zim se bude stále častěji stávat, že chladné počasí – kolem minus deseti stupňů – bude přicházet náhle a zimní dny budou v průměru teplejší.

meteorický roj nebo globální oteplování, různorodost tvarů sněhových vloček a v modulu mise Apollo 11 se jakoby „vydal“ na průzkum Měsíce.

„Vinen je jet stream“

Rozhovor pro magazín *Forum* probíhal ve dnech, kdy Česko sevřela vlna extrémně ledových dnů. Co je příčinou takového chladu? Proč „nezasáhne“ Golský proud a podobně, pídili jsme se. „Mrazy v lednu a únoru jsou přece naprosto normální,“ rozesmál se budoucí vědec. A jal se téma obsírněji vysvětlovat. „Během zim se bude stále častěji stávat, že chladné počasí – kolem minus deseti stupňů – bude přicházet náhle a zimní dny budou v průměru teplejší. Souvislost s Golským proudem opravdu nehledejte. O počasí v Evropě rozhoduje tryskové proudění, *jet stream*, tedy proudění vzduchu v atmosféře. Čím více se tento *jet stream*, který představuje hráz mezi severním chladným a teplým jižním vzduchem, rozvlí, tím dochází k výraznějším přesunům teplého vzduchu na sever a severního na jih. Což se právě teď stalo – dostal se k nám chladný vzduch až ze Sibiře,“ doplňoval s velkým zanícením klimatolog.

Ostatně o cirkulaci vzduchu by doktorand z Přírodovědy, kde by měl letos završit studia na katedře fyzické geografie a geoekologie, dokázal vyprávět hodiny. Cirkulace na severní polokouli je téma, o něž se nejvíce zajímá a věnuje se mu i ve své disertační práci *Módy proměnlivosti atmosférické cirkulace: srovnání mezi datovými soubory a stabilita v čase*.

Předpovědi řídí minulost

„Vybral jsem si nejnudnější obor z klimatologie; k práci mi stačí jen počítač a připojení k internetu,“ odpovídá Vladimír Piskala s úsměvem na otázku, jak se Středoevropanovi dělá věda zaměřená na celou polovinu zeměkoule. „Důležité jsou pro mě totiž výsledky různých modelů a kolik se mi jich podaří shromáždit. Snažím se jít co nejhluběji do minulosti, dostal jsem se až do roku 1850. Otázkou je spolehlivost těchto dat,“ je si vědom. Klimatolog si pochvaluje, že Evropa má poměrně „slušnou“ zásobu měřících stanic, jež fungují delší dobu a nejlépe nepřetržitě, třeba jako meteostanice Klementina zaznamenávající data od roku 1775.

A představte si, že klimatologové čerpají údaje i z lodních deníků! Kapitáni lodí totiž měli povinnost zaznamenávat vývoj počasí během plavby. Pravděpodobně největší zdroj informací skýtají archivy britského královského námořnictva: kromě polohy lodí se z nich dají vyčíst i konkrétní povětrnostní podmínky: „Nejenže se skvěle rekonstruuje, co se v minulosti v atmosféře dělo. Ale čím více údajů z minulosti známe, tím lepší modely mohou vznikat a odhadování budoucnosti bude kvalitnější. Klíčové je znát, jak rychle se klima dokáže změnit,“ přibližuje podstatu „své“ vědy klimatolog z Karlovky.

Přelomová konference COP28

Klimatickým změnám se na vrcholné politické úrovni věnovala i konference COP28, pořádaná OSN loni v prosinci v Dubaji. Zatímco celkem běžně jsou výsledkem nereálná prohlášení, tentokrát to bylo jinak. „Mně mě překvapilo, že díky konferenci jsou konečně mezi viníky globálního oteplování explicitně zahrnuta fosilní paliva. Členské státy se v Dubaji dohodly – a písemně deklarovaly – na růstu celosvětového užívání obnovitelných zdrojů, přičemž přechod od fosilních paliv k uhlíkové neutralitě by měl v jednotlivých státech probíhat dle jejich možností. Nedá se očekávat, že

v Indii nebo Číně proběhne stejně rychle jako třeba ve státech Evropské unie. Paradoxně omezování fosilních paliv nejvíce zasáhne státy, které je vyvážejí,“ vrací se k přelomové události popularizátor vědy. Připouští, že teprve čas ukáže, nakolik se dohodnutá opatření prosazující vývoj nových technologií projeví.

V rámci COP28 proběhla i „klimatická inventura“, prověřující skutečné snižování množství vypouštěných skleníkových plynů, k němuž se státy zavázaly. „Letos poprvé vědci předložili souhrnnou zprávu o měřitelném plnění závazků. V pravidelných cyklech budou teď zjišťovat reálný stav. Škoda jen, že zatím – co vím – neexistuje žádný mechanismus, který by státy nedodržující závazek penalizoval. Nicméně transparentní proces, ve kterém bude zřejmé, kdo dohody dodržuje a kdo nikoliv, zvýší tlak na všechny, kteří závazky dodržovat nebudou,“ líčí vědec. A dodává: „I velké státy, které ovzduší zatěžují nejvíc, dnes vědí, že klimatické změny jsou celosvětovým problémem. A pokud samy nepomůžou, citelné následky postihnou i je.“

Stres raději jen 3× týdně

Jak veřejnost reaguje na zprávy z vědy? „Označení *dezinformátor* se mi, naštěstí, zatím vyhýbá. Byť během covidu se ani mně atak prostřednictvím sociálních sítí nevyhnul, a byl to kolikrát mazec. Přesto se v příspěvcích snažím hledat kolik konstruktivního, na čem bych mohl ještě zapracovat,“ usmívá se. Popularizátora z ČT na práci baví, jak je variabilní: dnes se věnuje situaci na Blízkém východě, zítra třeba putování obřích ker kdesi u Antarktidy. „Mám práci, která mi umožňuje zjišťovat zajímavé informace. Proces dozívání se a následné zpracovávání novinek do televizního formátu je přece skvělé,“ libuje si.

A že se tu a tam dostaví stres? Přicházel prý běžně v covidovém čase. Tehdy byla aktuální data vývoje zveřejňována dvakrát denně: do vysílání zbývalo jen pár minut, a na příspěvku se stále pracovalo... „Vyplavený adrenalin sice člověka vyburcuje na maximum, ale je fajn, když se to nestane víc jak třikrát týdně,“ přiznává Vladimír Piskala. V té složité době se s kolegou Danielem Stachem střídali v pohotovosti ve vědecké redakci po čtrnáctidenních cyklech. „I když měl člověk volno, stejně nemohl vypnout. Musel neustále sledovat vývoj situace, aby nebyl mimo, když se vrátil zpět do ‚služby‘,“ přibližuje televizní práci během pandemie.

Rozhodují možnosti systému

Právě snaha o osvětovou činnost je dle mladého klimatologa jednou z možností, jak on sám může nejlépe přispět problematice udržitelného rozvoje společnosti. Dobře ví, že „pokud návyky nezmění celá společnost, je počínání jednotlivce, který se rozhodne ku prospěchu klimatu třeba necestovat letadlem nebo zamkne auto do garáže a přestane si doma topit, jen kapkou v oceánu“. Osobní zodpovědnost každého z nás vychází z možností, které

I velké státy, které ovzduší zatěžují nejvíc, dnes vědí, že klimatické změny jsou celosvětovým problémem. A pokud sami nepomůžou, citelné následky postihnou i je.

nám systém poskytuje. „Dám příklad: Když nebude existovat ekologicky vstřícnější vlakové spojení mezi dvěma městy, člověk si zvolí letadlo. Zárným příkladem je znovuzavedení přímého vlaku do Bruselu – večer vyjedete a ráno jste tam. Zkrátka, když to systém umožní, je rozhodování o zodpovědném chování vůči planetě mnohem jednodušší,“ má jasno klimatolog.

Vědec i zanícený zahradník

Sympatický vědec nyní považuje za svůj největší úkol dokončení doktorátu. Je spokojen, že povinné opublikování vědeckých článků má již splněno. „Během studia jsem zjistil, že kombinovat doktorát s prací v televizi jde poměrně těžko, proto mi studium trvá trošku déle. Mám naštěstí velmi vstřícného školitele – profesora Radana Hutha. Kdyby mě chtěl vyhodit, už to dávno udělal,“ přiznává s pokorou. Co po škole? „Až vyrostu, pak se rozhodnu, co bude dál,“ směje se Vladimír. Možná se z něj stane zahradník – tím si přál být už coby malý kluk: „Je to můj záložní plán. Jen je škoda, že v Praze je to s pořízením pozemku malinko složitější... Tak alespoň pravidelně a rád pracuju na zahradě u maminky v Kozmíciích.“

Ovšem, než se (třeba opravdu) stane zahradníkem, bude ještě „nějaký ten rok“ popularizovat

Mgr. Vladimír Piskala

Po studiu na Slezském gymnáziu v Opavě absolvoval bakalářská studia na Přírodovědecké fakultě UK, studijní program geografie. Na téže fakultě vystudoval magistra fyzické geografie a geoekologie. Nyní tamtéž pokračuje v doktorandském studiu klimatologie. Od roku 2017 popularizuje z obrazovky České televize vědu: „V rámci médií panují u nás, v redakci vědy, nadstandardně přátelské vztahy. Což fakt nebývá zvykem. Jedinečné je, že si vzájemně pomáháme, a když si to situace žádá, jsme ochotni potlačit své vlastní zájmy – člověk nepracuje na sebe, ale ve prospěch celého týmu,“ pochvaluje si novinář Vladimír Piskala.

a vysvětlovat. „Důležité je si uvědomit, pro koho je která informace určená. V televizi si mohou dovolit použít mix údajů: k tomu, co už lidé – laická veřejnost zná, vždy přidávám něco navíc – nějakou důležitou souvislost. Jiný způsob výkladu samozřejmě používám například na přednáškách pro studenty gymnázií. Odlišnosti jsou i v čase, který mám k vysvětlování předem vymezen,“ prozrazuje Vladimír Piskala. A zatím se mu prý ještě nestalo, že by jej lidé na ulicích zastavovali a chtěli s ním *face-to-face* některá z témat probrat. Na druhé straně je potěšen, že – soudě dle ohlasů – diváci vědu v televizi sledují se stále rostoucím zájmem.

Své klimatické znalosti zužitkovává Vladimír Piskala i při plánování dovolené. Co jej zaručeně pobaví? Když vidí levné letenky do Indie: „neodolatelná“ nabídka přichází v době tamních monzunových dešťů. „Počasí nemusí být ideální, jde mi o jeho pravděpodobnost. Abych věděl, co do báglu zabalit,“ říká. Nejčastěji jej zastihnete na dovolené někde na severu; Grónsko, sever Norska či Island jsou mu místy nejlibějšími.

University of Manchester

Nejlepší evropskou univerzitou, pokud jde o sociální a environmentální dopad, je podle žebříčků Times Higher Education Impact Rankings a QS Sustainability Ranking britská University of Manchester (UoM). Hlavním mužem univerzitní strategie je pak Julian Skyrme, ředitel UoM pro společenskou odpovědnost. V rozhovoru hovoří o tom, co společenská odpovědnost znamená a jak jsou některé její aspekty spjaté s minulostí univerzity z „červených cihel“.

TEXT Jan Velinger FOTO University of Manchester

University of Manchester byla založena v 19. století a má fascinující historii. Čím se v době vzniku odlišovala od starších britských univerzit?

Manchester byl historicky malým městem, ale v 19. století se stal prvním městem na světě, které se proměnilo díky průmyslové revoluci. S těmito změnami přišla exploze bohatství, ale vedle toho také obrovská chudoba. V padesátých letech 19. století zde žil a pracoval spolupracovník Karla Marxe, německý kolega Bedřich Engels, který psal o industrialismu a dělnické třídě. Proč je to důležité? Univerzita se rozvíjela ve stejné době jako tyto změny: objevili se lidé, kteří chtěli být lépe vzdělaní, protože byli bohatší.

V centru pozornosti také nebylo jen vzdělání pro vzdělání, jako tomu bylo na starobylých univerzitách v Cambridge nebo Oxfordu (které jsme do jisté míry stále napodobovali), ale byla zde silná snaha o praktická řešení. Existovala poptávka po praktických znalostech: jak sestavit lepší stroje, jak zvýšit mechanizaci, jak rozvíjet ranou výpočetní techniku a automatizaci, stejně jako jak vyrábět lepší léky pro nemocné. Nešlo jen o abstraktní znalosti: byla tu touha zlepšit Manchester.

Řešení mnoha problémů, s nimiž se potýkáme v celosvětovém měřítku, je stále důležitější a mnoho univerzit se snaží v těchto otázkách zaujmout vedoucí postavení. Vaše univerzita se zařadila na přední místo v úsilí o prosazování a utváření společenské odpovědnosti. Jaká to byla cesta?

Lidé na univerzitě již mají lepší představu o tom, co společenská odpovědnost znamená, alespoň v širším slova smyslu. Tato práce však není nikdy u konce. V mnoha ohledech je společenská odpovědnost stále relativně novým pojmem. Většina lidí pracujících na univerzitách, a jistě i lidí mimo ně, vnímá univerzity především jako vzdělávací instituce, ať už jde o produkci nových poznatků nebo o jejich předávání prostřednictvím výuky.

Mnoho lidí si myslí, že jsme jen velká škola, a neuvědomují si, že provádíme výzkum. Možná si neuvědomují, že lék, který si ráno vzali, byl původně vyvinut v univerzitní laboratoři nebo že aplikace v jejich chytrém telefonu může být technologie, která byla rovněž vyvinuta na univerzitě. Společenská odpovědnost také znamená pro různé lidi různé věci v závislosti na jejich roli. Je to velmi holistický koncept. Na jedné straně je to způsob uvažování o univerzitě a jejím účelu, na straně druhé je to konkrétní soubor iniciativ, projektů, programů a činností, které lze aplikovat a hodnotit.

Z čeho jste vycházeli?

Spíše než typickým přístupem univerzit, který spočívá v otázce „V čem jsme dobří?“, jsme začali otázkou „K čemu jsme dobří?“, což je podle mého názoru inspirativnější a poutavější začátek rozhovoru. Naším základním předpokladem je snažit

Student, který studuje matematiku, se neučí jen o této disciplíně, ale učí se i o etice a velkých otázkách, kterým čelíme, jako je budoucnost umělé inteligence a udržitelnost – i proto tyto věci musí být součástí toho, co učíme.

se skrz naši práci zanechat svět lepší, než jsme ho našli. Jak se k této otázce postavíte, je otázkou úhlu pohledu: pokud jste administrátor zpracovávající fakturu ve finančním oddělení, může společenská odpovědnost znamenat několik věcí. Správce může přemýšlet o tom, jak víc zapojit místní dodavatele nebo zaměstnávat místní podniky. Může zvažovat politiku udržitelnosti firmy, například zda dodává hospodárně, a zjišťovat, zda ti, s nimiž obchoduje, platí svým zaměstnancům důstojnou mzdu atd. Může se zamyslet nad používanými zdroji a dodavatelskými řetězci.

Pokud jste pedagogický pracovník, můžete o společenské odpovědnosti uvažovat jinak: pro vás je to o studentech ve vaší třídě. Jaké je sociální zázemí těch, které přijímáte a odmítáte, aby u vás studovali? Může univerzita pomoci studentům z méně privilegovaného prostředí, kteří jsou nadějní, ale mají o něco horší známký a zároveň i pro takový výsledek udělali opravdu hodně? Myslíte na jejich budoucí potenciál? Student, který studuje matematiku, se neučí jen o této disciplíně, ale učí se i o etice a velkých otázkách, kterým čelíme, jako je budoucnost umělé inteligence a udržitelnost – i proto tyto věci musí být součástí toho, co učíme.

Jde o široký přístup, který přesahuje zdi instituce a ovlivňuje ji také na všech úrovních...

Společnost spoléhá na to, že lidé s univerzitním vzděláním o těchto věcech přemýšlejí a hrají roli v budoucí společnosti. To samozřejmě zahrnuje i výzkum. Jen na mé vlastní univerzitě jsme v roce 1948 vyvinuli první počítač, který uměl ukládat do paměti. Jeden z našich slavných akademiků, Alan Turing, předpověděl umělou inteligenci a v padesátých letech definoval, jak by měl vypadat myslící počítač – Turingův test. Otázky, jako je budoucnost umělé inteligence, dnes nabývají na významu. Mít společenský cíl je společným jmenovatelem všeho, co děláme – v podstatě jde o využití našich znalostí pro dobro.

Jaké iniciativy jsou na University of Manchester prvořadé?

Pokud mluvíme o studentech, poukázal bych na náš *Manchester Access Programme*. To je náš stěžejní program, který každoročně podporuje 500 místních uchazečů o studium, kteří mají jedno společné: žádný z jejich rodičů nikdy nestudoval na univer-

zitě. Při dalším posuzování způsobilosti využíváme nejrůznější další faktory: zda žadatelé chodili do školy s nízkými výsledky, zda žijí v chudší oblasti města, a řadu dalších věcí. Nejsou z typické skupiny, od které se očekává, že bude studovat na univerzitě, a bude pro ně obtížnější, když se o to pokusí. Prokázali však působivý potenciál: na začátku mohou být na o něco nižší úrovni než někteří naši studenti, ale s trochou pomoci univerzity se z nich mohou stát budoucí lídři, advokáti, inženýři, lékaři a podnikatelé. Děláme to již něco přes 15 let a výsledky jsou pro studenty i pro náš městský region transformující.

Absolventy tohoto programu nyní najdete všude v našem regionu. Pokud utrpím úraz a potřebuji jít do místní nemocnice, je nyní slušná šance, že mě ošetří lékař nebo zdravotní sestra, kteří prošli naším programem. Pokud přijdu pro radu do advokátní kanceláře v Manchesteru, je možné, že se tam díky této iniciativě nějakému člověku změnil život.

Osobně jsem měl tu čest tento program rozvíjet, býval jsem ředitelem přijímacího řízení a požadavků na studenty, a je to jedna z věcí v mojí kariéře, na kterou jsem opravdu pyšný. Je to hmatatelné, protože ti mladí lidé vědí, že kdybychom požadovali pouze standardní známky – například maximum jedniček na medicínu – bez tohoto programu by se tam nedostali. Přesto jsou z nich dnes špičkoví lékaři s dobrým životním stylem a vlastními dětmi a tohle jim změnilo život. Je to jeden z programů, na který jsem opravdu hrdý, protože je vidět jeho hmatatelný dopad.

Pokud utrpím úraz a potřebuji jít do místní nemocnice, je nyní slušná šance, že mě ošetří lékař nebo zdravotní sestra, kteří prošli naším programem. Pokud přijdu pro radu do advokátní kanceláře v Manchesteru, je možné, že se tam díky této iniciativě nějakému člověku změnil život.

Další oblastí, která má velký význam, je výzkum...

Kdybych měl uvést nějaký dopad, který měl za posledních 10 let, byl by to výzkum klimatu, který prováděli kolegové v našem Tyndallově centru. Zde jsme vzali Pařížskou dohodu, která vypočítává celkový objem uhlíku, který můžeme celosvětově vypustit, abychom se udrželi v rámci cíle změny klimatu o 1,5 stupně Celsia, a rozdělili jsme ji do modelu pro starosty a vedoucí představitele měst, aby měli vědecky a věrohodným způsobem podloženo, kolik uhlíku mohou vypustit. Bylo pozoruhodné to takto rozdělit a je potěšující, že náš zvolený starosta z toho vycházel při stanovení našeho cíle nulových emisí uhlíku pro Velký Manchester, který má zhruba 3 miliony obyvatel. Takže nyní každá aktivita od stavby nových silnic, přes výsadbu stromů, výstavbu komunitních center a škol, až po zavádění různých typů autobusů musí být v souladu s cílem nulových emisí uhlíku pro rok 2038.

Univerzita v Manchesteru uznává závazek platit zaměstnancům a dodavatelům třetích stran vyšší než minimální mzdu.

Univerzity spolupracují prostřednictvím různých iniciativ, aliancí a výměn: jakou radu byste měl pro školu, jako je Univerzita Karlova, která má udržitelnost jako jednu z priorit?

Vše se vždy vrací ke strategii. Pokud ji neučiníte součástí své oficiální strategie, pak opravdu jen spoléháte na dobrou vůli. Na naší univerzitě máme spoustu zaneprázdněných lidí a pro mnohé z nich je důležité, aby se za novou institucionální politiku postavili. Musíte vytvořit kulturu organizace a určit, jakým místem chcete, aby byla. Ano, je to o hodnotách a pravděpodobně zaměstnáváme lidi, kteří smýšlejí trochu jako já, ale univerzity by byly strašně nudná místa, kdyby všichni věřili ve stejné věci. Věřím, že neúčinnějším způsobem, jak řídit kulturní změnu, je pečlivé zavádění nových norem – často jde o nudné věci, jako je změna politiky a procesů, měření věcí, které jsme nikdy neměli ve zvyku, aby se lidé cítili ocenění za svůj přínos na všech úrovních.

Vezměte si náš program Manchester Access – spousta lidí skutečně věří v étos pozitivních opatření, která jsou základem tohoto programu. Ale někteří jiní ne, a to nemusí vadit, dokud všichni souhlasí s dodržováním nových norem stanovených tím, že přijímáme studenty s jiným hodnocením než ostatní. Taková je politika. A to by se nikdy nestalo, kdybychom nejprve neměli celkovou institucionální strategii, která by takové práci dávala přednost. Vložily se do ní peníze, změnila se politika a teď se tím prostě řídíme, než abychom museli neustále vést filozofické debaty o povaze sociální spravedlnosti, jakkoli jsou důležité!

Dr. Julian Skyrme

Od roku 2012 první ředitel oddělení společenské odpovědnosti na University of Manchester, kde získal bakalářský titul v oboru politická filozofie, ekonomie a sociální vědy, magisterský titul v oboru sociální výzkum, a doktorát v oboru vzdělávací politika a filozofie. Je prvním člověkem ve své rodině, který získal vysokokošolské vzdělání, a je nadšený pro jeho sociální účel a dostupnost. University of Manchester je v rámci britského vysokého školství jedinečná tím, že má společenskou odpovědnost jako hlavní cíl.

Takže moje rada pro jakoukoli školu, která se vydá podobnou cestou, zní: nejprve se dohodněte na své strategii, dosadte na klíčové pozice správné lidi, kteří ji budou realizovat, a neúnavně ji prosazujte prostřednictvím svých politických a výkonných procesů. Snažte se, aby věci šly od samého začátku, měřte je a zodpovídejte se z nich. Žádná opatření nejsou dokonalá, ale musíte si některá vybrat, nesnažit se řešit všechno a začít od svých silných stránek. V čem je Univerzita Karlova již teď velmi dobrá? Vypíchl bych to, co univerzita dělá opravdu dobře, a na tom stavěl.

Další věc, kterou bych poradil každému, je otevřít se pohledům zvenčí, abyste získali pluralitu názorů. Provedli jsme průzkumy a vytvořili průběžné panely a shromáždění s místními občany a s externími zúčastněnými stranami. Říkají nám věci, které je někdy těžké slyšet, a nutí nás uvědomit si, že nejsme tak dobří, jak si někdy namlouváme! Když máte zpětnou vazbu, pohledy zvenčí, uvědomíte si, že vaše práce není nikdy hotová a kolik toho ještě musíte udělat, pokud chcete, aby univerzity více prospívaly každodennímu životu lidí.

Celý článek v originální anglické verzi si můžete přečíst na ukforum.cz.

Vyrobeno udržitelně

Právě se vám do rukou dostal časopis, který jako první v České republice vyšel na recyklovaném papíře a současně je kompletně vytištěn speciálními barvami PRe ze stoprocentně obnovitelných zdrojů. Touto kombinací už kdysi vznikla příloha časopisu Heroine, nicméně coby kompletní časopis nese prvenství toto speciální číslo magazínu FORUM.

TEXT Jiří Novák FOTO archiv dhMedia

Barvy PRe vyvinuli odborníci v Německu. Neobsahují UV fotoiniciátory ani sušidla na bázi těžkých kovů a byly vytvořeny speciálně pro potisk recyklovaných papírů. PRe barva je velice snadno odbarvitelná, a tím pádem plně recyklovatelná. V procesu odbarvení dosahuje až 98 bodů ze 100 možných.

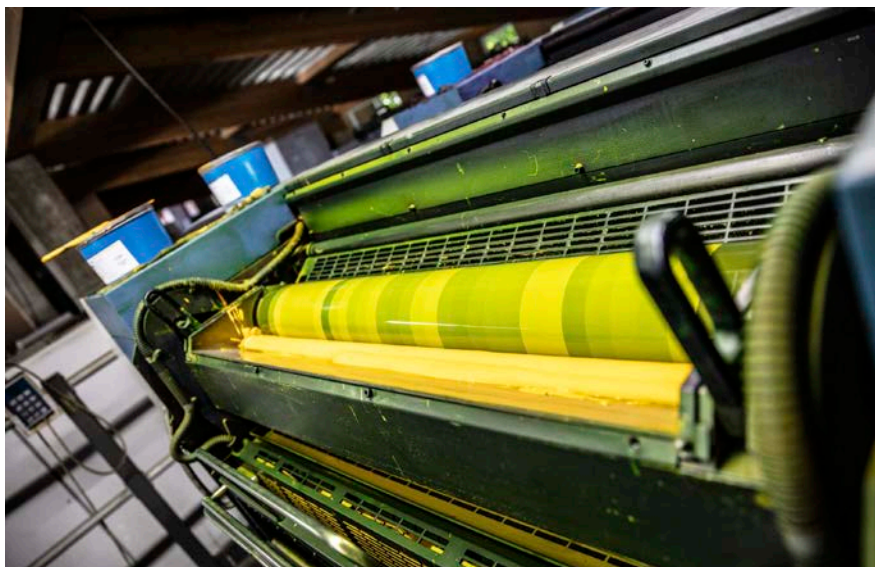
„Barva PRe kombinuje výhody dvou klasických typů barev – UV barev (rychlost zasychání) a konvenčních barev (recyklovatelnost). Konvenční barvy jsou ovšem založené na bázi ropných minerálních olejů, tedy neobnovitelných zdrojů, případně se používají sójové, řepkové a další oleje. Zasychání UV barev je zase vysoce energeticky náročné a recyklace je prakticky nemožná. Podstatou barvy PRe je, že základní komponenty pro její výrobu neprocházejí dalším chemickým zpracováním ani nepocházejí z plodin, které se využívají za účelem výroby potravy pro lidi,“ vysvětluje Ing. Jaroslav Hruška ze společnosti Grafoservis.

Tiskárny postupně vnímají důležitost udržitelnosti a ekologie tiskového procesu. „Trend udržitelnosti v tisku přichází ze západní Evropy, u nás už se o to začínají zajímat veřejné instituce nebo větší firmy, které kladou důraz na ekologii nařízený ze svých západních centrál,“ potvrzuje Daniel Hamerník, jednatel společnosti dhMedia, s.r.o., která na výrobě magazínu FORUM

spolupracuje už několik let. Univerzitu Karlovu proto chválí za progresivní přístup. „Například v Německu jsou, co se týče ekologie tiskového procesu, mnohem dál. Ale trend tisknout udržitelněji se nevyhnutelně blíží a souvisí i s nařízeními z Evropské unie, která regulují použití chemikálií ve výrobě.“

Speciál o udržitelnosti jsme se proto rozhodli vyrobit co možná nejvštrčněji k této filozofii. Kromě použití speciálních PRe barev je celý časopis vytištěn na čistě recyklovaném papíře a nese certifikaci FSC (Forest Stewardship

Council), která podporuje ekologicky šetrné, sociálně prospěšné a ekonomicky životaschopné obhospodařování lesů.

Jsme srdcaři!

Využijte udržitelné Forum nejen ke čtení
a složte si záložku do knihy ve tvaru srdce.

Čtverec si vystříhnete, položte jej zadní stranou
navrch tak, aby loga na opačné straně byla po
vaší levé ruce. Načtěte QR kód a pokračujte
dle videonávodu.

UK Point
Univerzita Karlova

**Univerzita
Karlova**